Заклад вищої освіти

ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

Вінницький соціально-економічний інститут

Кафедра реабілітаційних технологій

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Вінницького
соціально-економічного інституту
Університету «Україна»
_____ Ганна ДАВИДЕНКО
«28» серпня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

ОК 1.1. ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

освітня програма **Терапія та реабілітація**

освітнього рівня **«БАКАЛАВР»**

галузь знань **І Охорона здоров'я і соціальне забезпечення**

спеціальність **І7 Терапія та реабілітація**

кваліфікація**:** **бакалавр**

Вид освітнього компонента: загальноуніверситетська
Обсяг, кредитів: 120 год / 4 кредити
у т.ч. на курсову роботу (проєкт): ----------
Форма підсумкового контролю: залік

Вінниця- 2026

Робоча програма освітнього компонента «ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» для здобувачів освіти за галуззю знань: І7 Терапія та реабілітація, першого (бакалаврського) рівня

спеціальності І10 Соціальна робота та консультування, першого (бакалаврського) рівня
«28» серпня 2026 року – 101 с.

Розробник програми:

Кадлубович Тетяна Іванівна, к.політ.н., доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і політичного консалтингу ІПСВ

Викладач:

Мисак Олена Ігорівна, старший викладач кафедри бізнесу і права Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна»

Робочу програму освітнього компонента розглянуто і затверджено на засіданні кафедри реабілітаційних технологій

Протокол від «28» серпня 2026 року № 1

Завідувач кафедри

Реабілітаційних технологій _____ Олена БАШИНСЬКА

(підпис) (прізвище та ініціали)

«28» серпня 2026 року

Робочу програму освітнього компонента погоджено з гарантом освітньо-професійної програми Фізична терапія, ерготерапія

(назва освітньої програми)

«20» серпня 2026 року

Гарант освітньої (професійної/наукової)

програми / Керівник робочої групи _____Ніна ЛЄСНІЧЕНКО

(підпис) (прізвище та ініціали)

ПРОЛОНГАЦІЯ

РОБОЧОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Навчальний рік	20___/20___	20___/20___	20___/20___	20___/20___
Дата засідання кафедри / циклової комісії				
№ протоколу				
Підпис завідувача кафедри / голови циклової комісії				

Матеріали до курсу розміщені на сайті Інтернет-підтримки навчального процесу https://vo.uu.edu.ua/ за адресою: https://vo.uu.edu.ua/course/view.php?id=30175

ЗМІСТ

1	ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	5
2	МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	6
3	РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ, ВІДПОВІДНІСТЬ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ КОМПОНЕНТАМ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ	7
4	ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	9
	4.1. Анотація освітнього компонента	9
	4.2. Структура навчальної освітнього компонента	14
	4.2.1. Тематичний план	14
	4.2.2. Навчально-методична картка освітнього компонента	18
	4.3. Форми організації занять	21
	4.3.1. Теми семінарських занять	21
	4.3.2 Теми практичних занять	21
	4.3.3. Теми лабораторних занять	21
	4.3.4. Курсова робота	22
	4.3.5. Індивідуальна навчально-дослідна робота (навчальний проєкт)	22
	4.3.6. Теми самостійної роботи здобувачів освіти	26
5	МЕТОДИ НАВЧАННЯ	28
	5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності	28
	5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:	29
	5.3. Інклюзивні методи навчання	29
6	СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	34
	6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти	34
	6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру	35
7	ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ (ЗАЛІКУ)	37
8	МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	40
	8.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю	40
	8.2. Глосарій (термінологічний словник)	41
	8.3. Рекомендована література	94
	8.4. Інформаційні ресурси	99
	8.5. Сертифікаційні програми (електронні курси)	100
	8.6. Фахові періодичні видання України з освітнього компонента	100
	8.7. Універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти для опанування дисципліни	100
9	МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА	101

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

<table>
<tr><th rowspan="2">Найменування показників</th><th rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, освітній/освітньопрофесійний ступінь</th><th colspan="2">Характеристика освітнього компонента</th></tr>
<tr><th>денна форма здобуття освіти</th><th>заочна форма здобуття освіти</th></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальний обсяг кредитів – 4</td><td>Галузь знань
І Охорона здоров’я і соціальне забезпечення
(шифр і назва)</td><td colspan="2" rowspan="2">Вид освітнього компонента
загальноуніверситетська</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальний обсяг годин – 120</td><td rowspan="2">Спеціальність
І7 Терапія та реабілітація
(шифр і назва)</td></tr>
<tr><td>Модулів – 1</td><td rowspan="2">Спеціалізація
___І7.01 Фізична терапія_____
(назва)</td><td colspan="2" rowspan="2">Цикл підготовки
загальний</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 3</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Індивідуальне науково-дослідне завдання
_____
(назва)</td><td rowspan="3">Мова викладання, навчання та оцінювання:
українська
(назва)</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>1-й</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Тижневих годин для денної форми здобуття освіти:
аудиторних – 3
самостійної роботи – 5</td><td rowspan="6">Освітній/освітньо-професійний ступінь:
бакалавр</td><td>1-й</td><td></td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Частка аудиторних занять становить:
для денної форми здобуття освіти – 38 %
для заочної форми здобуття освіти – 8 %</td><td>30 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>14 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>76 год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:
год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид семестрового контролю:
залік</td></tr>
</table>

2. Мета та завдання освітнього компонента

Основною метою вивчення освітнього компонента «ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» є формування у здобувачів освіти системи знань, умінь та практичних навичок, необхідних для ефективної організації освітнього процесу, самостійного здійснення наукового пошуку із застосуванням сучасних цифрових інструментів, а також виховання культури академічної доброчесності як базової цінності освітньо-наукового середовища; розвиток дослідницької компетентності здобувачів освіти та навичок «soft skills» для успішного навчання у Вінницькому інституті Університету «Україна» університеті через опанування алгоритмів ефективного засвоєння інформації, методології наукового аналізу та засвоєння правил етичного цитування, запобігання плагіату і взаємодії в академічній спільноті.

Завданнями вивчення освітнього компонента «ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» є:

- з’ясування змісту понять, категорій та термінів, якими керується освітній компонент, зокрема, «процес навчання», «освітній процес», «навчальна діяльність», «компетентність», «самоменеджмент», «soft skills», «науковий текст», «структура наукового тексту», «науково-дослідницька діяльність», «форми науково-дослідницької діяльності», «академічна доброчесність», «плагіат» тощо;
- формування навичок тайм-менеджменту, критичного мислення, ефективного конспектування, роботи з першоджерелами та критичного оцінювання навчального матеріалу;
- формування навичок складання академічних текстів різних видів відповідно до логіки науково-дослідницької діяльності;
- формування навичок визначення об’єкта, предмета та методів дослідження;
- надати поняття про роботу з наукометричними базами даних (Scopus, Web of Science, Google Scholar), формулювати гіпотези та оформлювати результати дослідження (курсових, кваліфікаційних робіт тощо);
- ознайомлення здобувачів освіти з типологією, структурою та основними компонентами академічних текстів;
- ознайомлення з загальнотеоретичними та спеціальними методами наукового дослідження;
- формування нової академічної культури, що базується на принципах чесності, справедливості, довіри та взаємоповаги усіх учасників академічного процесу;
- формування уявлення про роль і місце академічної доброчесності у науковій і освітній діяльності;
- ознайомлення здобувачів освіти із нормативно-правовою базою організції освітнього процесу та дотримання норм академічної доброчесності;
- надання інформації про механізми контролю за дотриманням принципів та правил академічної культури й доброчесності;

- формування вмінь щодо запобігання проявів академічної недоброчесності;
- оволодіння інструментами з підготовки та оприлюднення результатів власної науково-дослідницької діяльності.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

У результаті вивчення компонента освітньої програми здобувач освіти повинен ***знати*:**

- принципи побудови індивідуальної освітньої траєкторії в університеті;
- базові техніки тайм-менеджменту та самоорганізації;
- методи критичного аналізу текстів та ведення ефективних нотаток;
- поняття та порядок здійснення наукового дослідження;
- структуру наукового дослідження: логіку визначення теми, об'єкта, предмета, мети та завдань роботи;
- класифікацію методів наукового пізнання (теоретичні, емпіричні, статистичні);
- основні міжнародні та вітчизняні наукометричні бази, цифрові бібліотеки та репозитарії (Google Scholar, Scopus, Web of Science, OpenAIRE).
- етичні принципи академічної спільноти та законодавчі норми України щодо академічної доброчесності;
- види порушень академічної доброчесності (плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, неправомірне співавторство);
- основні міжнародні стилі оформлення бібліографічних посилань (APA, MLA, Chicago, Harvard, ДСТУ 8302:2015).

вміти:

- планувати час на навчання, підготовку до поточного контролю та самостійну роботу;
- працювати з інформацією, виділяти головні тези, причинно-наслідкові зв'язки та аргументи в академічних текстах;
- працювати в електронному навчальному середовищі університету (Moodle);
- формулювати пошукові запити для роботи з науковими джерелами, критично оцінювати їх якість та валідність;
- структурувати текст наукової роботи (вступ, розділи, висновки) відповідно до вимог академічного стилю;
- коректно інтегрувати чужі ідеї у власний текст за допомогою прямого цитування, парафразу та реферування без спотворення змісту;
- оформлювати внутрішньотекстові посилання та список використаних джерел;
- самостійно перевіряти власні тексти на наявність текстових збігів за допомогою доступних систем антиплагіату;
- володіти методами та прийомами наукових досліджень;
- застосовувати набуті знання для подальшої наукової діяльності, вивчення інших освітніх компонентів.

Компетентності які формує освітній компонент

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК 02. Здатність застосувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК 04. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.
ЗК 05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
ЗК 06. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями
ЗК 07. Здатність до міжособистісної взаємодії.
ЗК 09. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК 10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
ЗК 11. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Очікувані результати навчання:

- демонструвати навички до аналізу і синтезу;
- демонструвати навички до навчання;
- пропонувати нові ідеї (креативність);
- бути критичним і самокритичним;
- спілкуватись в усній та письмовій формі державною мовою;
- виявляти дослідницькі навички і вміння;
- діяти етично та відповідально;
- виявляти навички управління інформацією (уміння знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел);
- здатність до організації і планування.

Забезпечення програмних результатів навчання (ПРН)

РН 03. Дотримуватися етики професійного спілкування, діяти етично дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.
РН 05. Використовувати прикладне програмне забезпечення; здійснювати комунікаційну взаємодію у соціальних мережах; здобувати, накопичувати, систематизувати фахову Інформацію за допомогою Інформаційно-комунікаційних технологій.
РН 06. Розуміти процеси державно-політичного та соціально-економічного розвитку українського суспільства, сутність перетворень, що відбуваються в державі; розуміти основні філософські категорії та поняття.
РН 07. Застосовувати знання медико-біологічних, психолого-педагогічних, соціальних аспектів у практиці фізичної терапії; виявляти та враховувати зв'язки різних елементів.
РН 09. Аналізувати і застосовувати сучасні науково-доказові дані для виконання професійних завдань.
РН 11. Застосовувати компоненти обстеження та контролю у фізичній терапії; використовувати методи й інструменти визначення та вимірювання структурних змін та порушених функцій організму, активності та участі; оцінювати отриману інформацію.
РН 17. Проводити інструктаж та навчання пацієнтів/клієнтів, членів їх родин, опікунів.
РН 18. Оцінювати результати виконання заходів фізичної терапії, використовуючи відповідний інструментарій, та за потреби, модифіковувати поточну діяльність.
РН 19. Оцінювати себе критично, засвоювати нову фахову інформацію, поглиблювати знання з допомогою самоосвіти, оцінювати й представляти власний досвід, аналізувати й застосовувати досвід колег.

4. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
4.1. Анотація до освітнього компонента

Робоча програма освітнього компонента «ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» – це короткий перелік тем, їх змісту, завдань та стратегії курсу, які спонукають здобувачів освіти приходити на лекції зацікавленими та вмотивованими, готуватись до практичних занять, складати план своєї роботи та досягати успіху при вивченні матеріалу. Вона розроблена з урахуванням особливостей викладання курсу в Вінницькому соціально-економічному інституті Університету «Україна». Зміст та обсяг освітньої компоненти обумовив вибір активних форм навчання, які формують потребу і вміння самостійного поповнення знань.

МОДУЛЬ І

Змістовий модуль 1. Організація навчання та специфіка освітнього середовища вищої школи

Тема 1. Вища школа в Україні та європейському просторі.

Структура вищої освіти, рівні (бакалавр, магістр, PhD). Неперервне навчання. Бакалаврат, магістратура, аспірантура, докторантура як елементи системи освіти. Закон України «Про освіту». Інформальна та неформальна освіта. Освітні програми.

Права та обов'язки здобувачів освіти, поняття академічної свободи та індивідуальної освітньої траєкторії.

Особливості кредитно-модульної системи (ECTS).

Сутність процесу навчання у вищій школі. Знання. Пізнання. Процес навчання: діяльнісний, пізнавальний і комунікативний аспекти. Закономірності та принципи процесу навчання.

Тема 2. Форми організації навчання

Поняття про форми організації навчання у вищій школі і закладі фахової передвищої освіти.

Лекція як основна форма передачі знань у вищій школі і фаховій передвищій освіті. Види лекцій. Робота здобувача освіти на лекції. Технології конспектування. Питально-відповідний конспект. Тезовий конспект. Цитатний (текстуальний) конспект. Швидкісний конспект. Організація дискусії та її принципи.

Рівні самостійної діяльності студентів. Види самостійних робіт. Методика самостійної підготовки студента до модульного контролю, заліків, іспитів. Методика самостійної підготовки студента до семінарських, практичних і лабораторних занять. Методика самостійного здобуття знань із навчальної і наукової літератури та інтернету.

Поняття практичного заняття як форми навчання у ЗВО. Структура, форма та завдання семінарського (практичного) заняття. Вимоги до семінарської доповіді студента: самостійність, обґрунтованість власної думки, емоційність, структурованість, логічність, правильність, посилання на джерела та дослідження, дефініювання термінів і понять. Підготовка доповіді та виступ на семінарському/практичному занятті. Візуалізація даних. Можливості мультимедійної репрезентації знань.

Емпіричний і теоретичний рівні засвоєння студентами навчального матеріалу. Практика та її види. Значення практичної підготовки для майбутнього фахівця. Можливості працевлаштування за фахом під час навчання.

Дуальне навчання. SWOT-аналіз як механізм визначення індивідуальної освітньої траєкторії. Вибіркові дисципліни та їх роль у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.

Система оцінювання. Як формується підсумкова оцінка (співвідношення поточного контролю та семестрового екзамену/заліку), що таке рейтингова система та ліквідація академічної заборгованості.

Тема 3. Академічна культура: поняття, функції, складові.

Компетентності, які формуються у процесі навчання. Академічна грамотність як основа академічної культури. Академічна культура: поняття, функції, складові.

Компетентність фахівця XXI століття. Роль soft skills для формування конкурентоспроможного фахівця. Портрет фахівця очима роботодавця.

Важливість вивчення іноземних мов. Володіння ІТ-технологіями як невід'ємна ознака сучасного фахівця.

Розвиток креативного мислення. Розвиток індивідуального творчого потенціалу.

Особливості побудови взаємодії студентів із професорсько-викладацьким складом закладу освіти. Особливості міжособистісної взаємодії у студентському середовищі.

Тема 4. Управління та самоуправління навчанням.

Сутність поняття самоменеджменту студента. Функції, напрями, форми самоменеджменту. Самоорганізація здобувача освіти: тайм-менеджмент та боротьба зі стресом. Інструменти планування часу (матриця Ейзенхауера, метод Помодоро, планувальники завдань на кшталт Notion чи Trello; Метод Айві Лі, Метод карток, Метод 1-3-5, GTD – Getting Things Done, Bullet Journal, Метод Pomodoro). Як розставляти пріоритети між навчанням, особистим життям та підробітком. Фази працездатності. Уміння володіти ситуацією, стресостійкість.

Психологія життєвого успіху (ресурси та бар'єри).

Роль мотивації в навчальній діяльності студента. Поняття самомотивації, причини демотивації. Способи та прийоми самомотивації. Роль уваги для ефективного навчання. Цілепокладання і подолання супротиву. Основні методи досягнення та розвитку самоконтролю. Можливості пам'яті. Ейдетика. Дизайн

мислення. Методи активізації мозкової діяльності.

Прокрастинація та синдром «останньої ночі перед дедлайном». Методи подолання прокрастинації. Інформаційна гігієна та запобігання вигоранню під час сесії.

Змістовий модуль 2. Теоретичні основи та організація науково-дослідної роботи

Тема 5. Науково-дослідна робота здобувачів освіти: її форми та роль у підготовці фахівців

Організація науково-дослідної діяльності в Україні. Науково-дослідна робота здобувачів освіти. Види і форми науково-дослідної роботи.

Організація науково-дослідної роботи здобувачів освіти. Проблеми та перспективи розвитку науково-дослідної роботи.

Моделі організації науково-дослідної роботи здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. Реалізація освітніх потреб в інклюзивному середовищі.

Самостійна робота студента як основна форма організації навчально-професійної діяльності у закладі освіти. Самостійна, науково-дослідницька робота студентів, різноманітні її форми (творчі завдання, проєкти, курсові і дипломні роботи). Принципи вибору пошукової системи, способи пошуку інформації в Інтернеті. Каталоги, посилання, пошукові покажчики (ключові слова). Розширений пошук. Формулювання запиту для пошукової системи. Основні правила складання плану. Складний, структурований, предметний, тематичний план, план-конспект. Самостійна робота з навчальною та науковою літературою. Підготовка рефератів. Структура реферату. Етапи підготовки і захисту реферату. Вимоги до оформлення реферату.

Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень

Методологія наукового дослідження. Методи дослідження та їх класифікація. Загальнонаукові методи дослідження. Методи теоретичних досліджень. Конкретно-наукові (емпіричні) методи дослідження.

Процес наукового дослідження та його стадії. Етапи наукового дослідження здобувачів освіти. Формулювання теми наукового дослідження. Обґрунтування актуальності обраної теми. Об’єкт та предмет наукового дослідження. Мета та завданняь дослідження. Формулювання висновків та оцінка отриманих результатів.

Поняття, загальна характеристика і вимоги до наукових робіт здобувачів освіти.

Тема 7. Науковий стиль мовлення – основа якісної презентації результатів науково-дослідної роботи. Науковий текст

Поняття мовного стилю. Специфічні ознаки наукового стилю Інформативна, епістемологічна, комунікативна, перформативна, гносеологічна,

когнітивна, діалогічна функції наукового стилю. Науковий стиль та мова науки.

Місце наукового стилю серед інших функціональних стилів мови.

Загальна характеристика наукового тексту. Науковий текст як джерело нових знань. Властивості наукового тексту: об'єктивність, точність, ясність, однозначність, логічність, аргументованість, узагальненість змісту, лаконічність викладу. Ознаки наукового тексту: цілісність, зв'язність, лінійність, членованість, завершеність, інформативність. Загальна логіка побудови наукового тексту: формулювання проблеми, висунення гіпотези, орієнтація на нове знання, доцільність і раціональність положень, орієнтація на досягнення дослідницької мети і завдань.

Структура наукового тексту. Композиція наукового тексту. Рубрикація, особливості її застосування.

Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації

Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації, результат наукового дослідження.

Первинні та вторинні наукові тексти, їх мета та сфери застосування. Великі та малі жанри наукового стилю. Наукові тексти за функціональним призначенням.

Академічні наукові тексти та їх основні жанри (стаття, тези, монографія та дисертація). Особливості структури та композиції. Їх роль у презентації наукової інформації та результатів власних досліджень.

Публічна презентація результатів наукового дослідження. Наукова доповідь і науковий виступ як апробація результатів наукового дослідження. Мова і стиль наукових доповідей. Ефективність наукового виступу. Культура усного наукового мовлення. Комп'ютерна презентація наукового виступу. Особливості участі в дискусії.

Мовні засоби наукового стилю, їх використання при створенні наукового тексту.

Використання наукової лексики та термінології. Термін як диференційна ознака наукового стилю. Поняття про дефініції. Українські електронні термінологічні словники.

Фразеологія наукового стилю. Мовні штампи та кліше в науковому стилі.

Фонетичні та графічні особливості. Лексика і фразеологія наукового тексту. Будова слова та способи словотворення в науковому стилі. Морфологічні особливості: іменний характер текстів, специфіка дієслівних форм. Семантико-синтаксична організація наукового стилю: можливості складних (складнопідрядних) речень, простих односкладних речень тощо.

Принципи та способи використання графічних скорочень, символів, таблиць, діаграм у наукових текстах.

Тема 9. Поняття про свій / чужий текст.

Різновиди компресії академічного тексту. Конспектування. Реферування. Тезування. Анотування. Групування джерел. Систематизація матеріалу. Переказ,

перефразування, компіляція і плагіат.

Коректне цитування та оформлення посилань. Основні правила використання оригінальних текстів, цитування і оформлення посилань. Способи використання даних, ідей, уривків з інших творів у своєму тексті. Вимоги до перефразування тексту джерела в наукових працях. Коректне оформлення перекладу наукових текстів. Резюмування, непряме цитування, пряме або дослівне цитування, використання гіпотез, положень і методик, запозичення формул, ілюстрацій, таблиць та ін.

Обсяг дозволених запозичень.

Змістовий модуль 3. Академічна доброчесність: теоретичні особливості та практична значущість

Тема 10. Академічна доброчесність та кодекс академічної етики

Етичний кодекс ученого. Кодекс академічної етики. Академічна доброчесність як міждисциплінарна категорія. Фундаментальні цінності та принципи академічної доброчесності. «Європейський кодекс академічної доброчесності» (“The European Code of Conduct for Research Integrity”). Законодавче забезпечення академічної доброчесності в Україні. Кодекс академічної доброчесності Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Національний репозитарій академічних текстів та академічна доброчесність в Україні.

Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання.

Типові та нетипові порушення академічної доброчесності та авторських прав. Плагіат: причини та передумови виникнення й способи вирішення проблеми. Визначення плагіату. Законодавство України про запобігання плагіату. Навмисний і ненавмисний плагіат. Основні різновиди академічного плагіату: дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело, використання інформації з певного джерела без посилання на нього, перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, подання як власних робіт, виконаних на замовлення іншими особами. Відмінність академічного плагіату й помилок цитування. Самоплагіат у науковій діяльності. Фабрикація. Фальсифікація. Різновиди фабрикації та фальсифікації даних

Сутність відповідальності за порушення академічної доброчесності. Основні види академічної відповідальності.

Тема 12. Академічна культура та доброчесність в освітньому процесі в умовах воєнних реалій.

Академічна культура дослідника в освітньому просторі в умовах воєнних реалій.

Виклики та проблеми, які виникають у підтримці академічної культури та

доброчесності в умовах воєнних реалій.

Міжпредметні зв'язки: Україна в контексті світового розвитку, Соціологія, Психологія, Педагогіка.

4.2. Структура освітнього компонента
4.2.1. Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Розподіл годин між видами робіт														Форми роботи та методи контролю знань
	денна форма							заочна форма							
	усього	аудиторна					С.р.	усього	аудиторна					С.р.	
		у тому числі							у тому числі						
		лекції	сем	пр	лаб	інд			лекції	сем	пр	лаб	інд		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Модуль 1															
Змістовий модуль 1. Організація навчання та специфіка освітнього середовища вищої школи															
Тема 1. Вища школа в Україні та європейському просторі.	6	2					4	6						6	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 2. Форми організації навчання	16	4		2			10	16						16	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 3. Академічна культура: поняття,	6	2					4	6						6	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією

функції, складові.															СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 4. Управління та самоуправління навчанням.	18	4		4			10	18	2		2			14	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Модульний контроль															
Разом за змістовим модулем 1	46	12		6			28	46	2		2			42	
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи та організація науково-дослідної роботи															
Тема 5. Науково-дослідна робота здобувачів освіти: її форми та роль у підготовці фахівців	8	2					6	8						8	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень	8	2		2			4	8						8	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 7. Науковий	8	2					6	8						8	АР: вибіркове усне опитування;

стиль мовлення – основа якісної презентації результатів науково-дослідної роботи. Науковий текст.															доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації	12	4		2			6	12	2					10	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 9. Поняття про свій / чужий текст.	12	2		2			8	12						12	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Модульний контроль															
Разом за змістовим модулем 2	48	12		6			30	48	2					46	
Змістовий модуль 3. Академічна доброчесність: теоретичні особливості та практична значущість															
Тема 10. Академічна доброчесність та кодекс академічної етики	8	2					6	8						8	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ:

															презентація за темою
Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання	12	2		2			8	12	2		2			8	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Тема 12. Академічна культура та доброчесність в освітньому процесі в умовах воєнних реалій	6	2					4	6						6	АР: вибіркове усне опитування; доповіді з презентацією СР: огляд додаткової літератури; складання глосарію ІНДЗ: презентація за темою
Модульний контроль															
Разом за змістовим модулем 3	26	6		2			18	26	2		2			22	
Усього годин	**120**	**30**		**14**			**76**	**120**	**6**		**4**			**110**	

4.2.2 Навчально-методична картка освітнього компонента

«ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ»

Разом: **120 год**, лекції – 30 год, семінарські заняття – 14 год, індивідуальні заняття – ____ год, самостійна робота – 76 год, підсумковий контроль – 1 год

Модулі	**Змістовий модуль 1.**						**Змістовий модуль 2.**						**Змістовий модуль 3.**		
Назва модуля	**Організація навчання та специфіка освітнього середовища вищої школи**						**Теоретичні основи та організація науково-дослідної роботи**						**Академічна доброчесність: теоретичні особливості та практична значущість**		
Кількість балів за модуль	30 балів						30 балів						20 балів		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Теми лекцій	Тема 1. Вища школа в Україні та європейському просторі.	Тема 2. Форми організації навчання.		Тема 3. Академічна культура: поняття, функції, складові.	Тема 4. Управління та самоуправління навчанням.		Тема 5. Науково-дослідна робота здобувачів освіти: її форми та роль у підготовці фахівців	Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень	Тема 7. Науковий стиль мовлення – основа якісної презентації результатів науково-дослідної роботи. Науковий текст	Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації		Тема 9. Поняття про свій / чужий текст.	Тема 10. Академічна доброчесність та кодекс академічної етики	Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання.	Тема 12. Академічна культура та доброчесність в освітньому процесі в умовах воєнних реалій.
Теми семінарських занять															

Теми практичних занять		Тема 2. Форми організації навчання. **5 балів**		Тема 4. Управління та самоуправління навчанням. **5 балів**	Тема 4. Управління та самоуправління навчанням. **5 балів**		Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень. **5 балів**		Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації. **5 балів**	Тема 9. Поняття про свій / чужий текст. **5 балів**		Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання. **5 балів**	
Теми лабораторних занять													
Самостійна робота	Тема 1. Вища школа в Україні та європейському просторі. **5 балів**	Тема 2. Форми організації навчання. **5 балів**	Тема 3. Академічна культура: поняття, функції, складові. **5 балів**	Тема 4. Управління та самоуправління навчанням. **5 балів**		Тема 5. Науково-дослідна робота здобувачів освіти: її форми та роль у підготовці фахівців. **5 балів**	Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень. **5 балів**	Тема 7. Науковий стиль мовлення – основа якісної презентації результатів науково-дослідної роботи. Науковий текст. **5 балів**	Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації. **5 балів**	Тема 9. Поняття про свій / чужий текст. **5 балів**	Тема 10. Академічна доброчесність та кодекс академічної етики. **5 балів**	Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання. **5 балів**	Тема 12. Академічна культура та доброчесність в освітньому процесі в умовах воєнних реалій. **5 балів**
Види поточног	5 балів					5 балів					5 балів		

о контролю (Тести)															
ІНДЗ	20 балів						20 балів						20 балів		
у т.ч. додаткові курси за тематикою дисципліни (неформальна освіта)															
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (5 балів)														
Підсумковий контроль	Залік (20 балів)														

4.3. Форми організації занять

4.3.1. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
...		

4.3.2 Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль **1.** ***Організація навчання та специфіка освітнього середовища вищої школи***		
1	Тема 2. Форми організації навчання	2
2	Тема 4. Управління та самоуправління навчанням.	2
3		2
Змістовий модуль **2.** ***Теоретичні основи та організація науково-дослідної роботи***		
4	Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень	2
5	Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації	2
6	Тема 9. Поняття про свій / чужий текст.	2
Змістовий модуль **3.** ***Академічна доброчесність: теоретичні особливості та практична значущість***		
7	Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання.	2
	Всього годин	**14**

4.3.3. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		

Оцінка за теоретичний і практичний курс: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		**Оцінка за національною шкалою**	**Оцінка за шкалою ECTS**	
54 – 60 та більше	*відмінно*	**5**	**A**	*відмінно*
45 – 53	*добре*	**4**	**BC**	*добре*
36 – 44	*задовільно*	**3**	**DE**	*задовільно*
21 – 35	*незадовільно*	**2**	**FX**	*незадовільно з можливістю повторного складання*
1 – 20		**2**	**F**	*незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітньої компоненти*

4.3.4. Курсова робота

Не передбачено програмою

4.3.5. Індивідуальна навчально-дослідна робота (навчальний проєкт)

Індивідуальна навчально-дослідна робота (ІНДР) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності здобувана освіти, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної освітнього компонента. Завершується виконання здобувачем освіти ІНДР прилюдним захистом навчального проєкту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) з курсу – це вид науково-дослідної роботи здобувача освіти, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально- пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних та лабораторних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Види ІНДЗ, вимоги до них та оцінювання:

✓ конспект із теми (модуля) за заданим планом **(2 бали)**;

✓ конспект із теми (модуля) за планом, який здобувач освіти розробив самостійно **(3 бали)**;

✓ анотація прочитаної додаткової літератури з курсу, бібліографічний опис, тематичні розвідки **(3 бали)**;

✓ повідомлення з теми, рекомендованої викладачем **(2 бали)**;

✓ повідомлення з теми (без рекомендації викладача): сучасні відкриття з теми, аналіз інформації, самостійні дослідження **(3 бали)**;

✓ дослідження різноманітних питань з тематики освітнього компонента. у вигляді есе (**5 балів**);

✓ проходження додаткового(-их) курсу(-ів) (неформальна освіта) з тематики освітньої компоненти (5 балів за один, 10 – за всі);

✓ дослідження з тематики освітньої компоненти у вигляді реферату (охоплює весь зміст навчального курсу) – **10 балів**.

Орієнтовна структура ІНДЗ – науково-педагогічного дослідження у вигляді реферату: вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел.

Тематика ІНДЗ

1. Права та обов'язки здобувачів освіти.
2. Поняття академічної свободи та індивідуальної освітньої траєкторії.
3. Лекція як основна форма передачі знань.
4. Рівні самостійної діяльності здобувачів освіти.
5. Підготовка доповіді та виступ на семінарському/практичному занятті.
6. Види і форми науково-дослідної роботи здобувачів освіти.
7. Моделі організації науково-дослідної роботи здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.
8. Методи дослідження та їх класифікація.
9. Практика та її види. Значення практичної підготовки для майбутнього фахівця.
10. Вибіркові дисципліни та їх роль у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.
11. Науковий текст і вимоги до нього
12. Структура та композиція наукового тексту.
13. Первинні та вторинні наукові тексти, їх мета та сфери застосування.
14. Академічні наукові тексти та їх основні жанри
15. Наукова доповідь і науковий виступ як апробація результатів наукового дослідження.
16. Культура усного наукового мовлення.
17. Комп'ютерна презентація наукового виступу.
18. Мовні засоби наукового стилю, їх використання при створенні наукового тексту.

19. Мовні штампи та кліше в науковому стилі.
20. Академічна культура: поняття, функції, складові.
21. Фундаментальні цінності та принципи академічної доброчесності.
22. Типові та нетипові порушення академічної доброчесності.
23. Плагіат: причини та передумови виникнення й способи вирішення проблеми.
24. Основні види академічної відповідальності.
25. Виклики та проблеми, які виникають у підтримці академічної культури та доброчесності в умовах воєнних реалій.

Додаткові курси в рамках ІНДЗ

_____
_____
_____
_____
_____

Критерії оцінювання ІНДЗ

(дослідження у вигляді реферату)

№ з/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів за кожним критерієм
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети, завдань та визначення методів дослідження	3 бали
2.	Складання плану реферату	2 бали
3.	Критичний аналіз суті та змісту першоджерел. Виклад фактів, ідей, результатів досліджень у логічній послідовності. Аналіз сучасного стану дослідження проблеми, розгляд тенденцій подальшого розвитку даного питання	5 балів
4.	Дотримання правил реферування наукових	3 бали
5.	Доказовість висновків, обґрунтованість власної позиції, пропозиції щодо розв’язання проблеми, визначення перспектив дослідження	4 бали
6.	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо вони є), список використаних джерел,	3 бали
	Разом	**20 балів**

Оцінка за ІНДЗ у вигляді реферату: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		**Оцінка за національною шкалою**	**Оцінка за шкалою ECTS**	
18 – 20 та більше	*відмінно*	**5**	**A**	відмінно
15 – 17	*добре*	**4**	**BC**	добре
10 – 15	*задовільно*	**3**	**DE**	задовільно
0 – 9	*незадовільно*	**2**	**FX**	незадовільно з можливістю повторного виконання

4.3.6. Теми самостійної роботи здобувачів освіти

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
Змістовий модуль 1. **Організація навчання та специфіка освітнього середовища вищої школи**		
1	Тема 1. Вища школа в Україні та європейському просторі.	4
2	Тема 2. Форми організації навчання	10
3	Тема 3. Академічна культура: поняття, функції, складові.	4
4	Тема 4. Управління та самоуправління навчанням.	10
Змістовий модуль 2. **Теоретичні основи та організація науково-дослідної роботи**		
1	Тема 5. Науково-дослідна робота здобувачів освіти: її форми та роль у підготовці фахівців	6
2	Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень	4
3	Тема 7. Науковий стиль мовлення – основа якісної презентації результатів науково-дослідної роботи. Науковий текст.	6
4	Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації	6
5	Тема 9. Поняття про свій / чужий текст.	8
Змістовий модуль 3. **Академічна доброчесність: теоретичні особливості та практична значущість**		
1	Тема 10. Академічна доброчесність та кодекс академічної етики	6
2	Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання	8
3	Тема 12. Академічна культура та доброчесність в освітньому процесі в умовах воєнних реалій	4
Всього годин		**76**

КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ

Змістовий модуль та теми курсу	Академічний контроль	Бали	Термін виконання (тижні)
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. Організація навчання та специфіка освітнього середовища вищої школи			
Тема 1. Тема 1. Вища школа в Україні та європейському просторі. (4 год)	Підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	І
Тема 2. Форми організації навчання (10 год)	Практичне заняття, підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	ІІ-ІІІ
Тема 3. Академічна культура: поняття, функції, складові (4 год)	Індивідуальне завдання, підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	ІV
Тема 4. Управління та самоуправління навчанням. (10 год)	Практичне заняття, підсумкова модульна контрольна робота, залік	4	V-VI
Всього: 28 год	*Всього: 10 балів*		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІ. Теоретичні основи та організація науково-дослідної роботи			
Тема 5. Науково-дослідна робота здобувачів освіти: її форми та роль у підготовці фахівців (6 год)	Підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	VII
Тема 6. Методологічні засади наукових досліджень (4 год)	Практичне заняття, підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	VIII
Тема 7. Науковий стиль мовлення – основа якісної презентації результатів науково-дослідної роботи. Науковий текст. (6 год)	Підсумкова модульна контрольна робота. залік	2	IX

Тема 8. Науковий текст – спосіб презентації наукової інформації. (6 год)	Практичне заняття, підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	X
Тема 9. Поняття про свій / чужий текст. (8 год)	Практичне заняття, підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	XI-XII
Всього: 30 год.	*Всього: 10 балів*		
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ ІІІ. Академічна доброчесність: теоретичні особливості та практична значущість			
Тема 10. Академічна доброчесність та кодекс академічної етики (6 год)	Підсумкова модульна контрольна робота, залік	3	XIII
Тема 11. Порушення академічної доброчесності та методи його запобігання (8 год)	Практичне заняття, підсумкова модульна контрольна робота, залік	5	XIV
Тема 12. Академічна культура та доброчесність в освітньому процесі в умовах воєнних реалій (4 год)	Підсумкова модульна контрольна робота, залік	2	XV
Всього: 18 год	*Всього: 10 балів*		
Разом: 76 год	***Разом: 30 балів***		

5. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

5.1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

- *словесні:* лекція (традиційна, проблемна тощо) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація PowerPoint), семінари, пояснення, розповідь, бесіда;
- *наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація;
- *практичні:* вправи.

2. За логікою передачі і сприйняття навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота здобувачів освіти із книгою; виконання

індивідуальних навчальних проєктів.

З метою більш ефективної активізації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти при вивченні навчальної освітнього компонента «ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ» можуть використовуватись різноманітні традиційні та нетрадиційні методи викладання, інтерактивні та високотехнологічні методи і методики навчання: оглядові та тематичні лекції, лекції з проблемних питань, робота в малих групах, семінари-дискусії, ділові ігри, презентації, заняття із застосуванням комп'ютерної та телекомунікаційної техніки тощо.

Кожен метод застосовується викладачем на власний розсуд. При цьому, слід враховувати рівень підготовленості групи, кількість здобувачів освіти, бажання здобувачів освіти брати участь в тому чи іншому виді роботи, а також особливості дисципліни.

Наприклад, лекція-візуалізація є результатом пошуку нових можливостей реалізації відомого в дидактиці принципу наочності та містить в собі елементи проблемності. Метод візуалізації сприяє формуванню професійного мислення за рахунок систематизації, концентрації та виділення найбільш значущих, істотних елементів змісту. Наочність не тільки доповнюють словесну інформацію, але й виступає носієм змістовної інформації. Чим більше проблемність візуальної інформації, тим вище ступінь розумової активності студентів.

Лекції з проблемних питань покликані сприяти розвитку логічного мислення здобувачів освіти та характеризуються тим, що коло питань теми може обмежуватися двома-трьома ключовими моментами, увага здобувачів освіти концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздаванням під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій можуть даватись питання для самостійного їх осмислення.

Робота в малих групах проводиться з метою активізації навчання при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє особливу роль і певними своїми індивідуальними якостями та знаннями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливість для участі кожного здобувача освіти в роботі за метою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду спілкування. Така форма навчання використовується також з метою більш ґрунтовного засвоєння матеріалу, загострення уваги на особливо важливих аспектах, що містять в собі винесені на розгляд проблемні питання.

Семінари-дискусії (колоквіуми) проводяться для того, щоб сприяти обміну думками і поглядами учасників з приводу даної теми, а також розвинути мислення, допомагати формуванню поглядів і переконань, виробити вміння формулювати думки й висловлювати їх, вміння прислухатись до точки зору опонентів і «чути їх», навчитись оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Презентації проводяться у формі виступів за результатами виконання письмових завдань, з науково-навчальними тезами, рефератами, доповідями перед аудиторією тощо, їх також доцільно використовувати для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, демонстрації нових наукових поглядів, оригінальних висновків та пропозицій.

5.2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

Одним із аспектів гуманітарної освіти є формування у здобувачів освіти мовної та мовленневої культури. Потреба у нових словах, «а значить, і в нових знаннях, активізує пізнавальну діяльність, сприяє пошуку незвичних, оригінальних форм її розвитку», є засобом «синтезу та аналізу змісту навчального матеріалу», джерелом інформації про структуру предмета вивчення, закономірності та особливості його застосування. Для вирішення даного завдання використовуються методи написання синквейнів, хокку, діаманти, каліграми, які передбачають хороше володіння категоріальним апаратом дисципліни, розуміння предмету та об’єкту вивчення з боку здобувача освіти. Щоб створити такий «твір» здобувач освіти повинен залучити власну фантазію, «включити» своє бачення проблеми, творчий нетрадиційний підхід до виконання завдання.

5.3. Інклюзивні методи навчання

1. Методи формування свідомості: бесіда, диспут, лекція, приклад, пояснення, переконання.

2. Метод організації діяльності та формування суспільної поведінки особистості: вправи, привчання, виховні ситуації, приклад.

3. Методи мотивації та стимулювання: вимога, громадська думка. Вважаємо, що неприпустимо застосовувати в інклюзивному вихованні методи емоційного стимулювання – змагання, заохочення, переконання.

4. Метод самовиховання: самопізнання, самооцінювання, саморегуляція.

5. Методи соціально-психологічної допомоги: психологічне консультування, аутотренінг, стимуляційні ігри.

6. Спеціальні методи: патронат, супровід, тренінг, медіація.

7. Спеціальні методи педагогічної корекції, які варто використовувати для цілеспрямованого виправлення поведінки або інших порушень, викликаних спільною причиною. До спеціальних методів корекційної роботи належать: суб'єктивно-прагматичний метод, метод заміщення, метод «вибуху», метод природних наслідків і трудовий метод.

Методика навчання (як система) – організований набір методів, прийомів, засобів і форм навчання, який використовується для досягнення освітніх цілей.

Методика є структурованим застосуванням методів – організоване використання різних методів і прийомів, яке обумовлено специфікою освітнього процесу або діяльності. Вона описує як саме, в якій послідовності і в яких умовах застосовуються певні методи для досягнення результату.

- Методика навчання може включати в себе різні методи, стратегії, підходи, засоби навчання (аудіовізуальні матеріали, інтернет-ресурси, дидактичні ігри тощо) і системи організації роботи (до прикладу: поетапне вивчення лексики, розвиток навичок письмового та усного мовлення).
- Методика викладання навчальної освітнього компонента. — вибір викладачем та застосування методів для ефективного засвоєння матеріалу здобувачами освіти.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями здоров'я має важливі відмінності, які враховують індивідуальні потреби кожного типу порушень і передбачає модифікацію форм роботи та типів завдань для таких здобувачів освіти.

Кожен тип інвалідності має свої специфічні потреби, і тому підхід до навчання має бути адаптованим, щоб забезпечити максимальну ефективність для здобувачів освіти. Враховуючи різні види порушень (порушення слуху, зору, рухової активності, когнітивні порушення тощо), методика вивчення буде різною. Використання адаптованих технологій, інклюзивних методів та індивідуальних підходів дозволяє забезпечити ефективне навчання для всіх здобувачів освіти, незалежно від типу інвалідності.

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями слуху

Для здобувачів освіти з порушеннями слуху основним викликом є відсутність або обмеження слухового сприйняття, що може ускладнити процес вивчення мови через усне спілкування та аудіоматеріали. Адаптованими методиками є:

Жестова мова: Якщо здобувач освіти має порушення слуху та використовує жестову мову як основний засіб комунікації, то вивчення освітньої компоненти проводиться через переклад на жестову мову (із залученням відповідного спеціаліста чи фрагментів відео із дублюючим перекладом на жестову мову), зокрема для усного компоненту. Програми з навчання для таких здобувачів освіти можуть включати використання перекладачів жестової мови під час лекцій.

Субтитри: Всі відеоматеріали, які використовуються на заняттях (фільми, навчальні відео), мають субтитри, що дозволяє здобувачам освіти з порушеннями слуху ознайомлюватися з мовними структурами та словником.

Адаптовані навчальні матеріали: Використання візуальних методів, таких як ілюстрації, діаграми, картки з лексикою, допомагає краще засвоювати матеріал. Також створюються текстові файли або аудіоматеріали з субтитрами для покращення розуміння контексту.

Практика усного мовлення через письмове спілкування: Оскільки здобувачі освіти не чують мовлення, замість усної практики для такої категорії здобувачів освіти фокусується увага на письмових завданнях, інтерактивних тестах і вправах, що включають роботу з текстами (письмові відповіді, розпізнавання лексики та граматики через текст).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями зору

У здобувачів освіти з порушеннями зору основною проблемою є труднощі з візуальним сприйняттям інформації, тому методика навчання адаптована до аудіо- та тактильних матеріалів.

Технології для читання з екрану: Використання програм для читання з екрану, таких як JAWS або NVDA, дозволяє здобувачам освіти з порушеннями зору слухати текстовий матеріал. Це забезпечує доступ до електронних підручників, презентацій та інших навчальних ресурсів.

Адаптація навчальних матеріалів: Усі текстові матеріали надаються у форматі для читання з екрану або у шрифті Брайля. Це дає можливість здобувачам освіти не тільки читати, але й активно працювати з навчальними матеріалами.

Озвучення текстів: Використання спеціальних додатків для озвучування текстів або аудіокниг допомагає здобувачам освіти вивчати нові слова та фрази на слух, а також слухати приклади правильного вимовляння.

Аудіовізуальні завдання: Для таких здобувачів освіти використовуються аудіовправи, зокрема з вимови та слухової практики. Це дозволяє розвивати навички аудіювання та вимови, хоча й без візуального сприйняття.

Інтерактивні вправи на слух: Заняття включають завдання, орієнтовані на слухове сприйняття мови (завдання на розпізнавання вимови, на відмінності в інтонації, акценті тощо).

Методика навчання для здобувачів освіти з порушеннями опорно-рухового апарату

Здобувачі освіти з порушеннями опорно-рухового апарату, як правило, мають фізичні обмеження, які можуть вплинути на їхню здатність використовувати традиційні навчальні засоби, але їхні когнітивні та мовні

навички, як правило, не порушені. З цією метою освітній процес відповідно адаптований для зручності та доступності.

Онлайн-навчання та доступ до цифрових матеріалів: Онлайн платформи дозволяють здобувачам освіти з порушеннями опорно-рухового апарату навчатися без необхідності фізичного перебування в аудиторії, а також допомагають уникнути труднощів із переміщенням.

Інтерфейси з підтримкою доступу: Використання програмного забезпечення та навчальних платформ, що підтримують голосові команди або дають можливість здійснювати навчання за допомогою спеціальних пристроїв для вводу (як-от пристрої для управління комп'ютером через рухи очей чи голови).

Адаптація завдань для письмових відповідей: Враховуючи фізичні обмеження, здобувачі освіти можуть використовувати голосові помічники для виконання завдань або адаптовані клавіатури та інші технології для зручного введення тексту. Також враховується обсяг письмових завдань та швидкість проходження онлайн тестів, написання підсумкових робіт.

Методика навчання для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями

Когнітивні порушення можуть включати труднощі з пам'яттю, увагою, сприйняттям інформації. Здобувачі освіти з такими порушеннями потребують адаптованих методик навчання, щоб забезпечити доступність матеріалу та поступове засвоєння нової інформації.

Розбиття матеріалу на малі блоки: Заняття структуруються (матеріал поділяється на малі частини), що дозволяє легше засвоювати інформацію та допомагає зберігати увагу на кожному етапі навчання.

Часті повторення та практичні вправи: Регулярне повторення пройденого матеріалу, використовуючи ігрові методи чи інші інтерактивні вправи.

Візуальні допоміжні засоби: Використання карток із лексикою, діаграм, малюнків допомагає здобувачам освіти з когнітивними порушеннями краще засвоювати мову.

Мультисенсорні підходи: Для здобувачів освіти з когнітивними порушеннями використовуються різні сенсорні канали (слух, зір, дотик), щоб стимулювати запам'ятовування та розуміння.

Методика навчання для здобувачів освіти із психічними порушеннями

Психічні порушення можуть включати депресії, тривожні розлади, посттравматичний стресовий синдром тощо, які можуть негативно впливати на здатність до концентрації, мотивацію та емоційний стан під час навчання.

Індивідуальний підхід: здобувачі освіти з психічними порушеннями потребують більш гнучкого підходу, наприклад, менших навантажень, частих перерв або персоналізованих уроків.

Підтримка в навчанні через терапевтичні методи: Залучення психологів або консультантів до освітнього процесу допомагає здобувачам освіти подолати емоційні труднощі.

Створення безпечного та підтримуючого середовища: Створення атмосфери довіри та підтримки, де здобувач освіти може вільно звернутися за допомогою або адаптувати темп навчання до своїх потреб.

6. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Освітній компонент оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Вона складається з одного модуля.

Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100 бальною шкалою в кожному семестрі окремо.

За результатами поточного, модульного та семестрового контролів виставляється підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою, національною шкалою та шкалою ECTS.

Модульний контроль: кількість балів, які необхідні для отримання відповідної оцінки за кожен змістовий модуль упродовж семестру.

Семестровий (підсумковий) контроль: виставлення семестрової оцінки здобувачам освіти, які опрацювали теоретичні теми, практично засвоїли їх і мають позитивні результати, набрали необхідну кількість балів.

Загальні критерії оцінювання успішності здобувачів освіти, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано в таблиці нижче.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу здобувача освіти на семінарських, практичних, лабораторних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп’ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Реферативні дослідження та есе, які виконує здобувач освіти за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на семінарських заняттях.

Модульний контроль знань здобувачів освіти здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

6.1. Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	Ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності в розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	Ставиться за вияв здобувачем освіти повних, систематичних знань із освітнього компонента, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді здобувача освіти наявні незначні помилки.
«задовільно»	Ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхневу обізнаність із основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою. Можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але здобувач освіти спроможний усунути їх із допомогою викладача.
«незадовільно»	Виставляється здобувачу освіти, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхнева, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться здобувачеві освіти, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення закладу освіти без повторного навчання за програмою відповідного освітнього компонента.

Загальна оцінка з освітнього компонента: шкала оцінювання національна та ECTS

Оцінка за 100-бальною системою		Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ECTS	
		екзамен	залік		
90 – 100	*відмінно*	**5**	*зараховано*	**A**	*відмінно*
82 – 89	*добре*	**4**		**B**	*добре (дуже добре)*
75 – 81	*добре*	**4**		**C**	*добре*
64 – 74	*задовільно*	**3**		**D**	*задовільно*
60 – 63	*задовільно*	**3**		**E**	*задовільно (достатньо)*
35 – 59	*незадовільно*	**2**	*не зараховано*	**FX**	*незадовільно з можливістю повторного складання*
1 – 34	*незадовільно*	**2**		**F**	*незадовільно з обов'язковим повторним вивченням освітньої компоненти*

6.2. Система оцінювання роботи здобувачів освіти упродовж семестру

Вид діяльності здобувача освіти	Максимальна кількість балів за	Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів	Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
І. Обов'язкові							
1.1. Відвідування лекцій	1	6	6	6	6	3	3
1.2. Відвідування семінарських і практичних занять	1	3	3	3	3	1	1
1.3. Робота на семінарському і практичному занятті	10	3	30	3	30	1	10
1.4. Лабораторна робота (в тому числі допуск, виконання, захист)							

1.5. Виконання завдань для самостійної роботи	10		10		10		10
1.6. Виконання модульної роботи	5	1	5	1	5	1	5
1.7. Виконання індивідуальних завдань (ІНДЗ)	15				15		
Разом							
Максимальна кількість балів за обов'язкові види роботи: 60							
ІІ. Вибіркові							
Виконання завдань для самостійного опрацювання							
2.1. Складання ситуаційних завдань із різних тем курсу	5	2	10	2	10	1	5
2.2. Огляд літератури з конкретної тематики	5	2	10	2	10	1	5
2.3. Складання ділової гри з конкретним прикладним матеріалом з будь-якої теми курсу	5	1	5	1	5		
2.4. Підготовка наукової статті з будь-якої теми курсу	10	1	10	1	10	1	10
2.5. Участь у науковій студентській конференції	5	1	5	1	5	1	5
2.6. Дослідження українського чи закордонного досвіду	5	1	5	1	5	1	5
Разом							
Максимальна кількість балів за вибіркові види роботи: 10							
Всього балів за теоретичний і практичний курс: 70							

7. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЗАЛІКУ

1. Розкажіть про структуру вищої освіти та її рівні (бакалавр, магістр, PhD).
2. Що таке неперервне навчання?
3. Основні положення Закону України «Про освіту».
4. Інформальна та неформальна освіта.
5. Освітні програми та їх роль у підготовці фахівців.
6. Права та обов'язки здобувачів освіти
7. Поняття академічної свободи та індивідуальної освітньої траєкторії.
8. Особливості кредитно-модульної системи (ECTS).
9. Поняття про форми організації навчання у вищій школі і закладі фахової передвищої освіти.
10. Лекція як основна форма передачі знань у вищій школі і фаховій передвищій освіті. Види лекцій.
11. Робота здобувача освіти на лекції.
12. Технології конспектування.
13. Рівні самостійної діяльності студентів.
14. Методика самостійної підготовки студента до модульного контролю, заліків, іспитів.
15. Методика самостійної підготовки студента до семінарських, практичних і лабораторних занять.
16. Методика самостійного здобуття знань із навчальної і наукової літератури та інтернету.
17. Поняття практичного заняття як форми навчання у ЗВО.
18. Вимоги до семінарської доповіді студента: самостійність, обґрунтованість власної думки, емоційність, структурованість, логічність, правильність, посилання на джерела та дослідження, дефініювання термінів і понять.

19. Практика та її види. Значення практичної підготовки для майбутнього фахівця.
20. Дуальне навчання.
21. Вибіркові дисципліни та їх роль у формуванні індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів.
22. Система оцінювання досягнень здобувача освіти.
23. Компетентності, які формуються у процесі навчання.
24. Академічна культура: поняття, функції, складові.
25. Роль soft skills для формування конкурентоспроможного фахівця.
26. Особливості побудови взаємодії студентів із професорсько-викладацьким складом закладу освіти.
27. Особливості міжособистісної взаємодії у студентському середовищі.
28. Сутність поняття самоменеджменту студента.
29. Інструменти планування часу.
30. Уміння володіти ситуацією, стресостійкість.
31. Психологія життєвого успіху (ресурси та бар'єри).
32. Роль мотивації в навчальній діяльності студента.
33. Прокрастинація та методи її подолання.
34. Охарактеризуйте суб'єктів науково-дослідної діяльності у закладі вищої освіти.
35. Опишіть форми науково-дослідної роботи.
36. Розкрийте сутність поняття науково-дослідної роботи здобувачів освіти.
37. Опишіть завдання науково-дослідної роботи здобувачів освіти.
38. Класифікація форм організації науково-дослідної роботи здобувачів освіти у закладі вищої освіти.
39. Опишіть види навчально-дослідної роботи здобувачів освіти.
40. Надайте характеристику видам науково-дослідної роботи здобувачів освіти, що здійснюються в позанавчальний час.
41. Дипломна робота та виробнича практика як найвищий ступінь участі здобувачів освіти в науково-дослідній роботі.
42. Які форми заохочення студентської молоді до науково-дослідноїроботи практикуються у закладах вищої освіти?
43. Керівництво науково-дослідною роботою студентів у закладі вищоїосвіти, її організація та планування.
44. Опишіть зміст і порядок розробки індивідуального плану науково-дослідної роботи студентів.
45. Що виступає об'єктом і предметом наукового дослідження; як співвідносяться між собою ці поняття?
46. Дайте визначення понять «метод», «методика», «методологія».
47. Розкрийте класифікацію методів наукового дослідження.
48. Розкрийте сутність загальних методів досліджень.
49. Наведіть приклади застосування методів дослідження. Які з них Ви використовуєте найчастіше при проведенні Ваших власних досліджень?
50. Назвіть методи, які входять до складу загальнонаукових.

51. Охарактеризуйте методи роботи з інформацією.
52. Розкрийтезміст конкретно-наукових (емпіричних) методів та застосування їх у наукових дослідженнях.
53. Висвітліть класифікацію конкретно-наукових (емпіричних) методів дослідження та їх методичні прийоми.
54. Охарактеризуйте процес наукового дослідження.
55. Яким методам необхідно надавати перевагу при виборі методики досліджень?
56. Етапи виконання науково-дослідної роботи.
57. Поняття критерію, основні критерії вибору теми наукового дослідження.
58.Принципи збирання матеріалів наукового дослідження.
59. Систематизація результатів наукового дослідження.
60. Структура звіту з науково-дослідної роботи.
61. Значення цифрового та ілюстративного матеріалу у звіті з науково-дослідної роботи.
62. Вимоги до подання формул, таблиць, ілюстрацій.
63. Послідовність розміщення літературних джерел у переліку використаної літератури.
64. Елементи бібліографічного опису літератури в процесі науково-дослідної роботи.
65. Оформлення посилань на використані літературні та інформаційні джерела у звіті про науково-дослідну роботу.
66. Застосування комп'ютерної техніки під час науково-дослідної роботи.
67. Загальна характеристика наукового тексту.
68. Властивості наукового тексту.
69. Загальна логіка побудови наукового тексту: формулювання проблеми, висунення гіпотези, орієнтація на нове знання, доцільність і раціональність положень, орієнтація на досягнення дослідницької мети і завдань.
70. Структура та композиція наукового тексту.
71. Мовні засоби наукового стилю, їх використання при створенні наукового тексту.
72. Використання наукової лексики та термінології.
73. Термін як диференційна ознака наукового стилю.
74. Фонетичні та графічні особливості наукового тексту.
75. Лексика наукового тексту.
76. Морфологічні особливості наукового тексту.
77. Семантико-синтаксична організація наукового стилю.
78. Принципи та способи використання графічних скорочень, символів, таблиць, діаграм у наукових текстах.
79. Первинні та вторинні наукові тексти, їх мета та сфери застосування.
80. Академічні наукові тексти та їх основні жанри.
81. Особливості структури та композиції академічних наукових текстів.
82. Публічна презентація результатів наукового дослідження.
83. Наукова доповідь і науковий виступ як апробація результатів наукового

дослідження.
84. Мова і стиль наукових доповідей.
85. Академічна культура: поняття, функції, складові.
86. Академічна доброчесність як міждисциплінарна категорія.
87. Фундаментальні цінності та принципи академічної доброчесності.
88. Законодавче забезпечення академічної доброчесності в Україні.
89. Кодекс академічної доброчесності Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».
90. Типові та нетипові порушення академічної доброчесності.
91. Сутність відповідальності за порушення академічної доброчесності.
92. Плагіат: причини та передумови виникнення й способи вирішення проблеми.
93. Основні різновиди академічного плагіату
94. Самоплагіат у науковій діяльності.
95. Різновиди фабрикації та фальсифікації даних
96. Поняття про свій / чужий текст.
97. Відмінність академічного плагіату й помилок цитування.
98. Основні правила використання оригінальних текстів, цитування і оформлення посилань.
99. Обсяг дозволених запозичень.
100. Виклики та проблеми, які виникають у підтримці академічної культури та доброчесності в умовах воєнних реалій.
101. Моделі організації науково-дослідної роботи здобувачів освіти з особливими освітніми потребами.

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ ЗДОБУВАЧІ ОСВІТИ НА ЗАЛІКУ

Поточне тестування та самостійна робота												Сума	Залік*
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2					Змістовий модуль №3				
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10	Т 11	Т 12	не більше	не більше
5	5	5	10	5	5	5	10	5	5	5	5	100	30

Т1, Т2 ... Т12 – теми змістових модулів.
*- залік складається у випадку, коли здобувач освіти не набрав необхідну кількість балів для автоматичного заліку, або ж хоче підвищити свій бал.

8. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Робоча програма освітнього компонента «ОСНОВИ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ».
2. Силабус
3. Тексти лекцій та презентації до них (розміщено на сайті Інтернет-підтримки навчального процесу https://vo.uu.edu.ua/ за адресою:)
4. Матеріали до практичних занять
5. Завдання для поточного та підсумкового контролю

8.1. Навчально-методичні аудіо- і відеоматеріали, у т.ч. для здобувачів освіти з інвалідністю

Перелік аудіо- і відеоматеріалів:

1. Методологічна культура. Академічна доброчесність. URL: https://www.youtube.com/watch?v=cT8GKGJJXDo
2. Наукометрія та академічна доброчесність : два виміри освіти і науки. URL: https://www.youtube.com/watch?v=98bbUMZU7F4
3. Артюхов Артем. Питання академічної доброчесності та чому це важливо в розрізі розвитку країни? URL: https://www.youtube.com/watch?v=mP80uAUc1KM
4. Шліхта Наталія. Мистецтво академічного письма: практичні поради. URL: https://www.youtube.com/watch?v=TYtYgZDEVpE
5. «Не забороняйте штучний інтелект! Це нечесно!»: відкрита лекція про ШІ та академічну доброчесність. URL: https://www.youtube.com/watch?v=MwdL3uLcHF8

Для інклюзивного навчання:

- методики диференційованого підходу до процесу навчання й оцінювання знань, умінь і здібностей здобувачів освіти з інвалідністю;
- дистанційні програми навчання для здобувачів освіти із порушеннями слуху та опорно-рухового апарату.
- спеціалізовані комп'ютерні програми для навчання осіб з інвалідністю;
- забезпечення осіб із порушеннями зору спеціальною літературою: книгами, підручниками, навчальними посібниками, журналами, надрукованими шрифтом Брайля та укрупненим шрифтом, і звуковими комп'ютерними програмами;
- наявність аудіовізуальних засобів навчання, спеціальної навчально-методичної літератури в електронному, друкованому, аудіовізуальному форматах для осіб з інвалідністю;
- дидактичні матеріали та засоби навчання осіб з інвалідністю для дистанційної та відкритої форм навчання.

8.2. Глосарій (термінологічний словник)

Абзац (нім. – пауза) – частина тексту, позначена відступом управо, яка складається з одного чи кількох речень, пов'язаних між собою за змістом; абзацний відступ.

Абревіатура (від лат. – скорочую) – складноскорочене слово, утворене з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття.

Абстрагування (від лат. – «відволікати») – метод наукового дослідження, змістова операція, що дає змогу переходити від конкретних предметів до загальних понять і законів розвитку, виокремлювати суттєві ознаки, аспекти відношень предмета, процесу, явища.

Авторські права – це набір суб'єктивних виключних прав, які дозволяють авторам літературних, мистецьких та наукових творів отримати соціальні блага від результатів своєї творчої діяльності.

Академічна доброчесність – це моральний кодекс та етичні правила цивілізованого наукового та освітнього співтовариства. Поняття академічної доброчесності включає в себе такі цінності, як запобігання шахрайству, фальшуванню та плагіату; підтримка академічних стандартів; чесність і ретельність у дослідженнях та науковому видавництві.

Академічна сумісність навчальних дисциплін вимагає узгодження програми і науково-інформаційного забезпечення (бібліографії) курсу, вихідної підготовки здобувача освіти, а також узгодження мети, задач і кредитної ваги курсу (числа предметів у курсі, основних методів викладання і навчання, форм самостійної роботи здобувача освіти і відмінностей на національному та міжнародному рівнях).

Академічна чесність – сукупне поняття, яке описує своєрідний договір між усіма учасниками академічної громади; є певною сукупністю правил поведінки в академічному середовищі, які передбачають моральне і правове регулювання під час виконання навчально-дослідних завдань.

Акмеологія (грец. – пік, вершина, вища ступінь чого-небудь, що цвіте, сила) – галузь наукового знання, об'єктом вивчення якої є людина в динаміці її саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення в різних життєвих сферах самореалізації. Предмет акмеології – творчий потенціал людини, закономірності й умови досягнення суб'єктом діяльності (індивідом чи об'єднанням індивідів) різних рівнів розкриття творчого потенціалу, вершин самореалізації. Задача акмеології – озброєння суб'єкта діяльності, що формується під час навчання у вищій школі, знаннями і технологіями, які забезпечують можливість його успішної самореалізації в різних сферах життєдіяльності, у тому числі й у галузі обраної професії чи професій. Специфічним методом акмеології є порівняльне моделювання поведінки і професійної діяльності в різних областях роботи, характерних для самореалізації творчого потенціалу зрілої людини на різних рівнях успішності. Для оцінки досягнутого рівня самореалізації суб'єкта діяльності в різних областях акмеологія розробляє спеціальні критерії, оціночні норми, що відповідають методам вимірювань.

Аксіологія – теорія, що описує і пояснює людські цінності. Педагогічна практика прагне сприяти становленню у молодої людини гуманістичних цінностей (поваги до іншої позиції, необхідності рахуватися з обґрунтованою протилежною думкою, прагненням до пошуку компромісу тощо).

Активна життєва позиція – свідоме ставлення до громадського обов'язку, що ґрунтується на засвоєних моральних, цивільних і професійних переконаннях, коли єдність слова і діла стають повсякденною нормою поведінки. Важливий орієнтир у навчально-виховній діяльності закладів вищої освіти. При активній життєвій позиції наявні здатність, воля й уміння втілювати свої переконання у життя. Трансформуючи думки людей у вчинки, така позиція є найважливішим критерієм об'єктивної оцінки соціальної ролі особистості

громадянина і фахівця, її моральних і ділових якостей.

Активність особистості (лат. – діяльний) – ставлення людини до світу, здатність людини робити суспільно важливі перетворення матеріального і духовного середовища на основі освоєння суспільно – історичного досвіду людства; виявляється у творчій діяльності, вольових актах, спілкуванні. Інтегративна характеристика активності особистості – активна життєва позиція зрілої людини, що виражається в її принциповості і послідовності у відстоюванні поглядів, в єдності слова і діла. Свідома цілеспрямована діяльність здобувача освіти з опанування знань у процесі навчання. Від ступеня активності залежить рівень мотивації здобувача освіти до навчання.

Актуальність теми (від лат. – дійовий, справжній, нинішній) – обов'язкова вимога до будь-якого наукового дослідження, що засвідчує його відповідність сучасним практичним потребам, важливість для розв'язання тих чи тих проблемних питань.

Аналіз (від грец. – розкладання, розчленування) – метод наукового пізнання, який вивчає предмет, уявно чи реально розчленовуючи його на складові елементи, як–от частини об'єкта, його ознаки, властивості, відношення, відтак розглядає кожен з виокремлених елементів в межах єдиного цілого; протилежний метод – синтез.

Аналіз системний – принцип пізнавальної і практичної діяльності, що ґрунтується на системному відображенні дійсності.

Аналогія (від грец. – відповідність) – метод пізнання, ґрунтований на схожості, подібності загалом відмінних предметів, явищ, процесів за певними властивостями, ознаками або відношеннями.

Анотація (лат. – зауваження) – один із видів скороченої форми представлення наукового тексту, що дає змогу зробити висновок не лише про призначення, цінність, спрямованість і т. ін., але й про доцільність їх докладнішого вивчення; короткі відомості про книгу, статтю, монографію з погляду призначення, змісту, виду, форми й інших особливостей.

Апробація (від лат. – схвалення) – офіційне визнання, затвердження, перевірка на практиці, у реальних умовах наукових положень, концепцій, методології і т. ін.

Аргументація (лат. – логічне доведення) – обґрунтування певного положення (твердження, гіпотези, концепції і т. ін.) задля переконання в його істинності, доцільності.

Аркуш авторський – умовна одиниця вимірювання обсягу текстової та ілюстративної інформації наукової праці, що дорівнює 40 000 друкованих знаків прозового тексту (враховуючи цифри, розділові знаки, проміжки між словами), чи 40 кілобайтам комп'ютерного тексту в ^08–форматі (разом із проміжками); 22 сторінки друкованого тексту за умови приблизно 1800 знаків на сторінку.

Аспект (від лат. – погляд, вигляд, зір) – характеристика, властивість, атрибут об'єкта пізнання; позиція, з якої суб'єкт сприймає або оцінює той чи той об'єкт дослідження (факт, явище, предмет, подію).

Атрибут (від лат. – надаю, наділяю) – невід'ємна, суттєва властивість,

істотна ознака предмета або явища, закономірна форма виявлення.

Безперервна освіта – філософсько-педагогічна концепція, відповідно до якої освіта розглядається як процес, що охоплює все життя людини. У теорії та практиці безперервної освіти особливо акцентується увага дорослих на можливості навчання після отримання базової освіти. В особистісному плані безперервна освіта реалізовується не тільки за рахунок функціонального включення людини в освітній процес, чим забезпечується «наступність ланок» у системі освіти, але й завдяки формуванню внутрішньої особистісної позиції, що забезпечує необхідність освіти у внутрішньому світі особистості. Безперервна освіта виступає як засіб творчого зростання особистості, конструктивного подолання ситуацій соціальної і професійної життєвої кризи.

Бібліографічний запис – це опис друкованого твору, що містить відомості про його автора, назву твору, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок.

Бібліографія (грец. – книга і пишу) – науково–практична діяльності, яка полягає в підготовці і поширенні науково–систематизованої інформації, що полегшує і сприяє кращому використанню друкованої продукції з науковою, практичною і виховною метою; відомості про джерело, наведені за певними правилами і достатні для ідентифікації документа.

Верифікація (від. лат. – істинний і роблю) – доказ того, що вірогідний факт або твердження є істинним; емпіричне підтвердження чи спростування теоретичних положень науки через зіставлення їх із досліджуваними об’єктами, даними спостережень та експериментів.

Версія (від лат. – поворот, зміна, пов’язане з вертіти, крутити, перевертати, змінювати) – одне з кількох, відмінних одне від одного, потрактувань, тлумачень, пояснень якогось факту, події, явища; припущення.

Види контролю у навчанні. Застосовується попередній, поточний, повторний, періодичний і підсумковий контроль. ***Попередній контроль*** має діагностичний характер і здійснюється, як правило, на початку навчального року чи перед вивченням нових великих розділів. Мета попереднього контролю – зафіксувати початковий рівень підготовки здобувача освіти, які у нього є знання, уміння і навички, пов’язані з майбутньою професійною діяльністю. Попередня діагностика рівня знань здобувача освіти важлива для того, щоб визначити його зростання за певний період часу. Оцінюванню в даному випадку може підлягати порівняння його нинішнього рівня знань із початковим. ***Поточний контроль*** – це систематична перевірка й оцінка освітніх результатів здобувача освіти за конкретними темами на окремих заняттях. Бажано, щоб поточний контроль відбувався на кожному семінарському, лабораторному, практичному та інших придатних для цього групових заняттях. Можливі форми такого контролю: опитування викладачем, виконання тестів, розв’язання задач, робота з комп’ютерною програмою, взаємоконтроль, самоконтроль та ін. ***Повторний контроль*** передбачає перевірку знань паралельно з вивченням нового матеріалу. Це сприяє закріпленню і системності знань здобувачів освіти. ***Періодичний контроль*** здійснюється за цілим розділом навчального курсу. Мета –

діагностування якості засвоєння здобувачами освіти структурних основ і взаємозв'язків вивченого розділу. Задача періодичного контролю – навчальна, оскільки здобувачі освіти навчаються систематизації, узагальненню, цілісному баченню великого блоку навчальної інформації і пов'язаної з нею діяльності. ***Підсумковий контроль*** проводиться наприкінці кожного семестру навчального року. Він може мати форму контрольної роботи, заліку, іспиту, захисту реферату чи курсової роботи. Даний тип контролю передбачає комплексну перевірку освітніх результатів із усіх ключових цілей і напрямків. Не повинно бути так, щоб мета ставилась одна, а підсумковому контролю підлягали зовсім інші параметри чи тільки частина з них. Наприклад, якщо на початку семестру викладач поставив за мету творчу самореалізацію здобувачів освіти на основі виконання ними досліджень на задані теми, то саме ця мета й повинна бути оцінена. Важливо визначити ***зміст і методи контролю,*** тобто з'ясувати, що саме і як буде контролюватися. Традиційно контролю підлягають знання, уміння і навички здобувачів освіти, які перевіряються за допомогою заліків та іспитів. Інший можливий підхід – контроль досягнень здобувачів освіти, оголошених у меті навчання та сформульованих за допомогою термінології засвоєних дій. Наприклад, перевіряються знання й уміння, розуміння і застосування, аналітичні дії й узагальнення. Форми перевірки різноманітні: тестування й анкетування, аналіз виробничих ситуацій, комплексні проєктні дії та ін.

Види навчальних записів – план, анотація, конспект, тези, виписки, цитати.

Види самостійної роботи: 1) репродуктивні – такі, що дозволяють засвоїти матеріал, але не розвивають творчої активності здобувача освіти; 2) творчі – мають творчий характер, передбачають власні методи вирішення проблемних ситуацій; 3) комбіновані – містять елементи творчості й репродукції.

Виклад науковий – представлення, презентація попередньо дібраного факту (фактів), що становить загальне поняття про предмет.

Вимоги до навчальної інформації: 1) точність; 2) періодичність надходження; 3) повнота або достовірність; 4) доступність; 5) корисність.

Виписки – вибрані з тексту потрібні теоретичні положення, статистичні дані тощо з покликанням на наукове джерело.

Висновки – один зі структурних елементів наукового тексту, що містить результати виконаної роботи, перспективи подальшого дослідження.

Виступ науковий – публічне виголошення промови (думки) з певного питання.

Вища освіта – результат засвоєння такої сукупності систематизованих знань і навичок діяльності, яка дозволяє самостійно і відповідально вирішувати дослідницькі і практичні задачі, творчо використовуючи і розвиваючи досягнення культури, науки і техніки. Специфіка вищої освіти полягає у безпосередній взаємодії освітньої та наукової діяльності, викладанні навчальних дисциплін на рівні, максимально наближеному до спеціальності чи спеціалізації, іншими словами – до сучасних досягнень науки і практики. У суспільстві завжди висуваються підвищені вимоги до громадянської, соціальної, цивільної та

ділової підготовки випускників закладу вищої освіти.

Відгук науковий – висновок уповноваженої особи про результати тієї чи тієї наукової діяльності; документ, у якому висловлено думку спеціаліста зазвичай щодо наукової праці, яка має бути оприлюднена; стисла форма письмової оцінки наукової роботи.

Відкриття наукове – установлення невідомих раніше, але об'єктивно наявних закономірностей, властивостей та явищ матеріального світу, які докорінно змінюють рівень наукового пізнання; здобуття принципово нового знаття винятково важливого для науки і практики.

Всебічний розвиток особистості – гуманістичний ідеал виховання, що склався в епоху Відродження у руслі культурного руху гуманістів. У повсякденній свідомості – це талановита людина, здатна до різних видів діяльності, яка відрізняється від тих, хто виявляє свої здібності тільки в одній галузі.

Вступ наукового дослідження – один зі структурних елементів наукового тексту, де подано обґрунтування актуальності, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, теоретичне і практичне значення праці і т. ін.

Гіпотеза (від грец. – основа, припущення) – наукове припущення щодо пояснення явища дійсності, яке доводять на практиці, обґрунтовують теоретично і перевіряють експериментально; прийом пізнавальної діяльності, форма мислення, що являє собою здогад, положення, яке тимчасово вважається можливо істинним, поки не встановлена істина.

Головна діяльність – діяльність, виконання якої визначає виникнення і формування основних психологічних рис людини на даному етапі розвитку її особистості. Нею може бути, наприклад, навчальна або освітня діяльність.

Грамотність – визначений ступінь володіння людиною навичками читання і писання відповідно до граматичних норм рідної мови. Конкретний зміст поняття "грамотність" змінювався історично, розширюючись зі зростанням суспільних вимог до розвитку індивіда: від елементарних умінь читати, писати, рахувати і т.п. до володіння мінімумом суспільно необхідних знань, умінь і навичок (так звана функціональна грамотність).

Дедукція (від лат. – виведення) – метод пізнання, який полягає в одержанні часткових висновків на основі знання якихось загальних положень; рух мислення від загального до часткового, окремого.

Демонстрація (лат. – показ) – наочний метод навчання, використання якого забезпечує спрямованість уваги здобувачів освіти на істотні (не випадково виявлені) характеристики досліджуваних предметів, явищ і процесів. Відзначаючись демонстрацією динаміки процесу, що розглядається, цим і відрізняється від ілюстрацій сталого навчального матеріалу (таблиць, схем тощо). Застосовується для доказовості словесного пояснення і є засобом активізації навчальної діяльності, розвитку спостережливості тих, хто навчається; може служити джерелом нових знань.

Дефініція (від лат. – визначення) – стисле логічне визначення, яке містить у собі найістотніші ознаки визначуваного поняття, дозволяє відрізняти,

знаходити, конструювати певний об’єкт, формулювати нове значення певного знакового вираження або уточнювати кодифіковане значення.

Джерело наукової інформації – документ, що містить науковий факт або є результатом аналітичного та логічного опрацювання.

Дилема (від грец. – подвійний засновок) – логічне судження з двома протилежними положеннями, що суперечать одне одному і виключають можливість третього.

Дипломний проєкт – кваліфікаційна робота, присвячена вирішенню виробничих задач, більшість із яких відносяться до проєктних і проєктно-конструкторських професійних функцій випускника. Передбачається виконання технічного завдання, ескізного та технічного проєктів, робочої, експлуатаційної, ремонтної документації й ін. ***Дипломна робота*** **–** кваліфікаційна робота, присвячена вирішенню виробничих задач із організації технологічного процесу (технічна підготовка, забезпечення функціонування, контроль) на підприємстві чи власне технологічним процесам. Програми дипломних робіт регламентуються визначеними професійними функціями і задачами відповідно до ОПП певного освітнього рівня. ***Дипломні (кваліфікаційні) проєкти (роботи)*** виконуються на заключному етапі навчання здобувачів освіти і передбачають: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань за фахом і вживанням їх у ході вирішення конкретних наукових, технічних, економічних, виробничих задач; розвиток навичок самостійної роботи, оволодіння методикою дослідження й експерименту, пов’язаних із темою проєкту. Здобувачеві освіти надається право вибирати тему дипломного проєкту з переліку, запропонованого випусковими кафедрами, чи запропонувати свою, супроводивши її обґрунтуванням доцільності розробки. Керівниками дипломних проєктів призначаються професори і доценти (викладачі) ЗВО, а також висококваліфіковані фахівці виробництва.

Дисертаційна робота – це власне наукове дослідження, за допомогою якого автор відкриває новий напрям у науці, пропонує новий підхід до вирішення проблеми чи вирішує її, досліджує невідоме або розв’язує певні завдання, що забезпечать просування подальших досліджень у певній галузі. Дисертації характерна чітка структура та обсяг, стандартні мовленнєві форми, які повинні бути наповнені оригінальним змістом цього дослідження. Жанр дисертації передбачає виклад логічного механізму доказів дослідження: теза, аргумент. При доведенні гіпотез, думок притримуються законів логіки та методів.

Дисертація (від лат. – розвідка, дослідження) – спеціально підготовлена наукова праця на правах рукопису, яку виконують для прилюдного захисту зазвичай на здобуття освітнього ступеня доктор філософії (PhD) або наукового ступеня доктора наук; оригінальне самостійне науково завершене дослідження, яке може сприяти розв’язанню певної наукової проблеми (для кандидатської дисертації) або відкриттю нових напрямів у науці (для докторської дисертації).

Дискурс (від фр. discours – промова, розмова на тему чогось) – єдність мовлення та ситуації, в якій воно відбувається; різнопланове поняття, яке співвідноситься з категоріями логіки, психології, філософії й спрямоване на

людину, її досвід, знання, інтелектуальний рівень, спосіб вираження знань про навколишній світ.

Дискусія (лат. – розгляд, дослідження). Метод навчання, що підвищує інтенсивність і ефективність освітнього процесу за рахунок активного включення тих, кого навчають, у колективний пошук істини. Використання дискусії дає можливість суб'єкту одержати нову інформацію і підвищити свою компетентність, перевірити власні ідеї й оцінити їхню вірогідність, розвинути комунікативні якості й уміння використовувати свій інтелект, перевірити свої почуття та інтерпретацію навколишніми людьми, виробити звичку нести відповідальність за свої слова, навчитися уникати помилок, допущених іншими в практичній і навчальній діяльності. Важливий засіб активізації освітнього процесу.

Дискусія наукова (від лат. – розгляд) – це форма колективного обговорення, мета якого – виявити істину або знайти правильне розв'язання порушеного питання через висловлення власних міркувань та зіставлення поглядів опонентів на проблему.

Діаграма – (від грец. – малюнок, креслення) – графічне зображення, що наочно у вигляді певних геометричних фігур показує співвідношення між різними величинами, які порівнюються.

Діалектика (від грец. – мистецтво вести бесіду) – загальна теорія розвитку всього сущого (буття, матерії, свідомості тощо), яка адекватно відображає його еволюцію у своїх законах, категоріях та принципах; учення про найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства і пізнання.

Діалог науковий (грец. – бесіда) – тип наукового мовлення, що складається з обміну репліками–висловлюваннями між кількома вченими – учасниками розмови (бесіди, суперечки) і наслідком якого є нові наукові знання.

Ділова гра – це форма відтворення предметного і соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівця, моделювання таких систем відносин, які характерні для цієї діяльності як цілого. У діловій грі здобувач освіти навчається виконувати квазіпрофесійну діяльність, що сполучає у собі навчальний і професійний елементи. Розрізнюють організаційно-діяльнісні, рольові, ситуаційні та інші види ігор, які мають відповідне призначення і методику їхньої підготовки і проведення.

Діяльність – динамічна система взаємодій людини з навколишнім світом, у результаті яких вона досягає свідомо поставлених цілей, що з'являються внаслідок виникнення певних потреб. У процесі діяльності людина виступає як суб'єкт діяльності, а її дії спрямовані на зміну властивостей об'єктів діяльності. Діяльність – специфічна форма суспільно-історичного буття людей, цілеспрямоване перетворення ними природної і соціальної дійсності. Діяльність – це форма активної цілеспрямованої взаємодії людини з навколишнім світом (беручи до уваги й інших людей), що відповідає потребам, які викликали цю взаємодію, як «нестаток», «необхідність» у чому-небудь (С.Л. Рубінштейн). Потреба є передумовою, енергетичним джерелом діяльності. Однак, сама по собі потреба не визначає діяльність – її визначає те, на що вона спрямована, тобто її

предмет. Загальна структура діяльності в категоріях психології така: потреба – мотив – задача – засіб (вирішення задачі) – дії – операції.

Діяльність наукова – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання (вироблення і систематизацію у вигляді теорій, гіпотез, законів природи або суспільства) та використання нових знань про навколишній світ.

Діяльність науково-технічна – інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань у всіх галузях техніки і технологій, пов'язана з доведенням наукових і науково-технічних знань до стадії практичного їх використання.

Доказ – логічна операція обґрунтування істинності чи хибності якого–небудь судження; логічна послідовність міркувань, використаних для підтвердження чи спростування тих чи тих наукових положень.

Доповідь – вид самостійної роботи, використовується в ході навчальних занять. У процесі підготовки доповіді у здобувачів освіти формуються навички дослідницької роботи.

Доповідь наукова – жанр наукового стилю, що передбачає розгорнуте повідомлення на спеціальну тему, фіксується в усній чи письмовій формі і виголошується на засіданні наукового товариства.

Дослідження наукове – процес пізнання певного об'єкта (предмета або явища) за допомогою наукових методів, яке має на меті встановлення закономірностей його виникнення, розвитку і перетворення в інтересах раціонального використання у практичній діяльності людей; процес вироблення нових наукових знань; вид наукової діяльності, що характеризується об'єктивністю, відтворюваністю, доказовістю, точністю.

Екскурсія навчальна, (лат. – поїздка, прогулянка) – форма організації освітнього процесу, що дозволяє проводити спостереження і вивчення різних предметів і явищ у природних умовах чи у музеях, на виставках та ін.

Експеримент (від лат. – спроба) – один із емпіричних методів наукового пізнання, який припускає втручання у природні умови існування предметів і явищ, повторює визначені ознаки (властивості) предметів і явищ у спеціально створених умовах задля їх вивчення; метод наукового дослідження, у якому вивчення явищ відбувається в доцільно вибраних або штучно створених умовах, що забезпечують появу тих процесів, спостереження яких необхідне для встановлення закономірних зв'язків між явищами.

Емоційний інтелект – це здатність розуміти, усвідомлювати і управляти власними емоціями, своєю мотивацією, думками і поведінкою, регулювати свій емоційний стан, а також це вміння управляти емоційними станами інших людей, помічати їхні актуальні потреби, співпереживати і розвивати їхні сильні сторони.

Енциклопедія (від грец. – коло знань) – наукове або науково– популярне довідкове видання, яке містить найбільш істотну інформацію з усіх (універсальна енциклопедія) або окремих (галузева) галузей знань або практичної діяльності.

Ерудиція (від лат. – ученість, освіченість) – глибокі знання у певній галузі знань чи в багатьох галузях; обізнаність, яка виникає в результаті навчання і

систематичного читання й осмислення літературних (і не тільки) літературних джерел.

Есе академічне – невеликий за обсягом первинний жанр власне наукового (академічного), науково–навчального, науково–популярного та інших підстилів наукового стилю, що актуалізує конкретну тему чи проблему й орієнтований на конкретного адресата; витвір, об'єктивований у вигляді академічного тексту, у якому в аналітичній формі представлено результати самостійного творчого пошуку, репрезентовано чітку авторську позицію щодо актуалізованої ідеї, наведені переконливі аргументи (чи контраргументи) для обґрунтування відповідних тверджень, зроблено логічні узагальнення і який продукують задля вироблення навичок самостійного творчого мислення й якісного письмового оформлення власних думок.

Етикет науковий (від фр. – етикетка, напис) – сукупність правил поведінки, що забезпечують дотримання основних принципів наукової етики і сприяють створенню комфортних умов наукової діяльності.

ЄКТС або Європейська кредитно трансферна-накопичувальна система – це система, яка дозволяє кількісно (в кредитах) оцінити навчальні програми, дисципліни та навантаження здобувача освіти та ін. Ця система забезпечує єдину міждержавну та міжуніверситетську процедуру оцінювання навчання, дозволяє виміряти і порівняти результати навчання здобувачів освіти, допомагає академічному визнанню і зарахуванню результатів навчання у різних навчальних закладах.

Жанр (франц. – вид, стиль, жанр) – форма організації мовного матеріалу в межах певного стилю мовлення, що історично склалася і характеризується функціонально–смисловою специфікою і стереотипною композиційною структурою.

Завдання наукове – дослідницьке завдання, що розв'язується через установлення невідомих раніше закономірностей, особливостей чи явищ; те, що слід зробити для досягнення мети.

Завдання самоуправління навчанням полягають у визначенні конкретних цілей і складанні планів навчання, раціональній організації навчання, встановленні контролю за досягненням поставлених цілей і визначення необхідних ресурсів для забезпечення навчання.

Заголовок наукового тексту – інформативна одиниця, що відображає тему твору і відповідає змісту тексту.

Заклади вищої освіти (ЗВО) надають вищу освіту особам, що навчаються за програмами різного рівня для задоволення освітніх потреб і професійної підготовки в різних галузях економіки, культури, охорони здоров'я, науки; ведуть дослідницьку роботу, перепідготовку і підвищення кваліфікації фахівців.

Засвоєння – процес прийому, переробки та збереження отриманих знань і застосування їх у нових ситуаціях вирішення практичних і теоретичних задач, тобто використання знань у формі уміння на основі цих знань вирішувати нові задачі. За визначенням С.Л. Рубінштейна, «процес міцного засвоєння знань - центральна частина процесу навчання». Процес засвоєння містить в собі

сприйняття матеріалу, його осмислення, запам'ятовування і те оволодіння ним, яке дає можливість вільно ним користатися в різних ситуаціях, по-різному ним оперуючи. Це основний шлях набуття індивідом суспільно історичного досвіду. У процесі засвоєння людина опановує соціальні значення предметів і явищ та способи дій з ними, моральні підстави поведінки та форми спілкування з іншими людьми. За своєю внутрішньою структурою процес засвоєння представляє аналітико-синтетичну діяльність і похідні процесів абстракції, узагальнення та конкретизації. Наприкінці правильно побудованого процесу засвоєння аналіз і синтез набувають згорнутого характеру, відбувається автоматизація розумових дій.

Засоби навчання – обов'язковий елемент оснащення освітнього процесу, який складає разом зі змістом освіти його інформаційно-предметне середовище. Поряд із цілями, змістом, формами і методами навчання засоби навчання є одним із головних компонентів дидактичної системи. До основних груп засобів навчання належать натуральні об'єкти, зображення і відображення, описи предметів і явищ, технічні засоби навчання (див. Технічні засоби навчання). Система засобів навчання – сукупність предметів навчального устаткування, яка відзначається визначеною цілісністю, автономністю та призначена для вирішення освітньо-виховних задач. Структурно-компонентний склад системи засобів навчання за окремими навчальними предметами має свої особливості, обумовлені специфікою змісту, методів, формами організації занять і їх функціональних можливостей. Дидактична роль і функції кожного засобу навчання закладаються в них на етапі проєктування і виготовлення. Основні дидактичні функції засобів навчання: компенсаторність, інформативність, інтегративність та інструментальність.

Застосування знань, умінь та навичок – найважливіша умова підготовки здобувачів освіти до життя, шлях встановлення зв'язку теорії з практикою в освітній діяльності.

Зв'язність наукового тексту – поєднання компонентів наукового тексту між собою за змістом.

Здобувач освіти *як суб'єкт навчальної діяльності***.** Студентський вік являє собою особливий період у житті людини, насамперед, у силу того, що «...за загальним змістом та за основними закономірностями вік від 18 до 25 років складає, скоріше, початкову ланку ланцюга зрілого віку, ніж заключну в ланцюзі періодів дитячого розвитку» (Виготський Л.С.). Студентство – це особлива соціальна категорія, специфічна спільність людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти. Історично ця соціально-професійна категорія склалася з часу виникнення перших університетів у XI-XII ст. Студентство об'єднує людей, які цілеспрямовано та систематично опановують знання та професійні уміння, зайнятих, як передбачається, старанною навчальною працею. Як соціальна група воно характеризується професійною спрямованістю, сформованістю стійкого ставлення до майбутньої професії, що є наслідком правильності професійного вибору, адекватності та повноти уявлень здобувача освіти про обрану професію. Останнє вимагає знання тих вимог, які пред'являє

професія, та умов професійної діяльності. Результати досліджень свідчать про те, що рівень уявлень здобувача освіти про професію (адекватне – неадекватне) безпосередньо співвідноситься з рівнем його ставлення до навчання: чим менше здобувач освіти знає про професію, тим менш позитивним є його відношення до навчання. У соціально-психологічному аспекті студентство у порівнянні з іншими групами населення відрізняється найбільш високим освітнім рівнем, найбільш активним споживанням культурних здобутків і високим рівнем пізнавальної мотивації. У той же час студентство – соціальна спільність, яка характеризується найвищою соціальною активністю та досить гармонійним сполученням інтелектуальної і соціальної зрілості. Врахування цієї особливості студентства лежить в основі ставлення викладача до кожного здобувача освіти як до партнера у педагогічному спілкуванні, цікавого для викладача. У руслі особистісно-діяльнісного підходу здобувач освіти розглядається як активний суб'єкт педагогічної взаємодії, що самостійно організовує свою діяльність. Його навчанню притаманна специфічна спрямованість на вирішення конкретних професійно-орієнтованих задач. Кращою формою навчання для студентства є знаково-контекстна, тобто за формою – від лекції до ділової гри. Для соціально-психологічної характеристики студентства важливо, що цей етап розвитку життя людини пов'язаний із формуванням відносної економічної самостійності, відходом від рідного дому й утворенням власної родини. Студентство – центральний період становлення людини, особистості в цілому, прояву її найрізноманітніших інтересів. Це час активних занять спортом, художніх, технічних і наукових досягнень, інтенсивної й активної соціалізації людини як майбутнього «діяча» і професіонала, що повинно враховуватися викладачем у змісті, проблематиці та прийомах організації навчальної діяльності та педагогічного спілкування у ЗВО. Студентський вік – пора структурування інтелекту. Тому активізація пізнавальної діяльності здобувачів освіти постійно супроводжується організацією запам'ятовування та відтворення навчальної інформації. Навчальну діяльність характеризують два види мотивів: мотив досягнення та пізнавальний мотив. Останній, специфічний – освітній, являє собою основу навчально-пізнавальної діяльності людини, відповідаючи самій природі її розумової діяльності. Ця діяльність виникає в проблемній ситуації та розвивається при правильній взаємодії здобувачів освіти і викладачів. У навчанні мотивація досягнення підкорюється пізнавальній та професійній мотивації. Під час навчання у ЗВО формується міцна основа трудової та професійної діяльності. Засвоєні знання, уміння та навички виступають уже не як предмет навчальної діяльності, а як засіб діяльності професійної.

Зміст мотивації навчання – широкий комплекс елементів, основу яких складають потреба, мотиви, дія, мета і винагорода.

Зміст освіти – педагогічно адаптована система знань, умінь і навичок, а також досвіду творчої діяльності й емоційно-ціннісного ставлення до світу, засвоєння якої забезпечує розвиток особистості. Зміст загальної освіти забезпечує участь здобувачів освіти в соціальній, непрофесійній діяльності; формує їхній світогляд, систему цінностей та ідеалів, що обумовлюють

громадянську позицію кожного індивіда, його ставлення до світу і визначення свого місця в ньому. Фахова освіта дає людині знання й уміння, необхідні в конкретній галузі діяльності. В даний час виділяється кілька рівнів розгляду і формування змісту освіти. На теоретичному рівні зміст освіти фіксується у вигляді узагальненого системного уявлення про склад (елементи), структуру і суспільні функції переданого підростаючому поколінню соціального досвіду в його педагогічній інтерпретації. На рівні навчальної дисципліни представлені визначені частини змісту освіти, які виконують специфічні функції в загальній структурі освіти. Сукупність навчальних предметів із відведеним на них навчальним часом представляє навчальний план, а до складу кожного навчального предмета чи курсу входять знання, алгоритмізована діяльність по засвоєнню умінь, завдання різного типу на творче застосування знань і умінь, емоційна діяльність, що формує ціннісні відносини до об'єктів засвоєння. Все це реалізовується на рівні навчального матеріалу, в якому даються конкретні, зафіксовані в підручниках і навчальних посібниках елементи змісту освіти, що входять до курсу навчання. Таким чином, зміст освіти розкривається у навчальних програмах, навчальних планах і підручниках. Головним фактором при конструюванні змісту освіти є потреби суспільства та цілі, які воно ставить перед навчанням. Зміст освіти репрезентує світогляд суспільства, спрямований на формування у тих, кого навчають, не тільки загальної картини світу, але й відношення до світу (інтелектуального, ціннісного та емоційно-ціннісного). Головні принципи формування змісту освіти: відповідність у всіх його елементах і на всіх рівнях потребам суспільства; єдність змістовної і процесуальної сторін навчання; структурна єдність змісту освіти на різних рівнях її формування при русі від загальних до більш часткових і, у кінцевому рахунку, – до конкретних форм його реалізації в процесі навчання. Загальним принципом добору змісту освіти є співвідношення знань, способів діяльності, функцій громадянина і системи суспільних цінностей, що підлягають засвоєнню, з урахуванням задоволення специфічних потреб індивіда і права його на вибір розмаїтості предметного змісту. Відповідно до поглядів представників гуманістичної освіти, критеріями конструювання змісту освіти повинні служити прагнення до самовизначення, спілкування й особистісної незалежності здобувачів освіти.

Змістовний модуль – це сукупність навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові та подана в освітньо - професійній програмі підготовки фахівців (ОПП).

Знання – результат пізнавальної діяльності людини, відбитий в її свідомості у вигляді уявлень, фактів, понять, законів, теорій. Знання – категорія, що відбиває зв'язок між пізнавальною і практичною діяльністю людини. Знання виявляються в системі понять, суджень, уявлень та образів, орієнтованих дій та ін., що має визначений обсяг і якість. Знання можна ідентифікувати за умови їх прояву у вигляді умінь виконувати відповідні розумові чи фізичні дії. Наукові знання можуть бути передані шляхом організованого цілеспрямованого навчання і характеризуються осмисленням фактів у системі понять даної науки. Саме тому знання неправомірно ототожнювати з інформацією. Наукові знання,

засвоювані в процесі навчання, повинні бути систематичними, охоплювати все основне в досліджуваній області, бути взаємозалежними, мати визначену логічну структуру і засвоюватися у визначеній послідовності. Основою засвоєння знань є активна розумова діяльність здобувачів освіти, яка скеровується викладачами. Практичне застосування знань у процесі їх «присвоєння» і закріплення, а одна з головних особливостей знань полягає в тому, що ними можна користуватися як знаряддям – найбільш дієвий засіб подолання формалізму в їхньому засвоєнні. Особливо це стосується засвоєння фундаментальних знань (загальних положень, принципів, закономірностей).

Ідея (від грец. – початок, основа) – форма відображення певних закономірних зв'язків та відношень зовнішнього світу, спрямована на його пізнання та практичне перетворення.

Індивідуальна освітня траєкторія – це результат реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти в освіті через здійснення відповідних видів діяльності. Невід'ємна складова кредитно-модульної системи навчання. Основні елементи індивідуальної освітньої діяльності здобувача освіти: зміст діяльності (навіщо я це роблю), постановка особистої мети (передбачуваний результат), план діяльності, реалізація плану, рефлексія (усвідомлення власної діяльності), оцінка чи коригування постановки нових цілей. Умовою досягнення цілей і задач особистісно-орієнтованого навчання є збереження індивідуальних особливостей учнів, їхньої унікальності та різноплановості.

Індивідуальне навчальне заняття проводиться з окремими здобувачами освіти для підвищення рівня їхньої підготовки і розкриття індивідуальних здібностей. Індивідуальні заняття організовуються відповідно до графіка з урахуванням індивідуального навчального плану здобувача освіти і можуть охоплювати частину чи повний обсяг занять за однією або декількома навчальними дисциплінами. Види індивідуальних занять, їхній обсяг, форми і методи проведення, форми контролю досягнення навчальних цілей визначаються індивідуальним навчальним планом здобувача освіти.

Індивідуальні завдання по окремих дисциплінах (реферати, розрахункові, графічні, курсові, дипломні проєкти чи роботи і т.п.) передбачаються навчальним планом і видаються здобувачам освіти у терміни, встановлені програмою навчального предмета.

Індукція (від лат. – наведення, спонукання) – метод пізнання, що ґрунтується на формально–логічному умовиводі, який дає змогу одержати загальний висновок на основі окремих фактів; рух мислення від часткового, окремого до загального.

Інструктаж (лат. – навчати, наставляти) – вид пояснення та пред'явлення завдання викладачем на початку практичного (лабораторного) заняття. Включає елементи бесіди, показу прийомів роботи, порядку дій, демонстрацію предметів праці, технологічних процесів, а також продуктів праці (готових виробів, деталей), наочного приладдя та ін.

Інтелект (лат. – розум, розуміння, розум) – сукупність здібностей індивіда, які забезпечують раціональне пізнання, мислення та дію. Сьогодні переважає

думка, що інтелект поєднує основні складові духовного буття людини (розум, волю, совість, честь та ін.); направляє розумові і психофізіологічні ресурси особистості на пізнання, творчість, вироблення життєвих цінностей. Інтелект – це розумовий потенціал, внутрішнє джерело творчості. Неодмінними доповненнями інтелекту є моральні якості – духовний фундамент будь-якої інтелектуальної активності.

Інтелектуальна власність – частина цивільного права, що об'єднує дві сфери прав – промислову власність та авторське право і суміжні права.

Інтерес (лат. – має значення, важливо) – прагнення до пізнання об'єкта чи явища, до оволодіння тим чи іншим видом діяльності. Інтерес носить вибірковий характер, виступає одним із найбільш істотних стимулів набуття знань, розширення світогляду, запорукою справді творчого відношення до роботи. При наявності інтересу знання засвоюються ґрунтовно, міцно; при його відсутності навчальний матеріал засвоюється важко, часто формально. В основі інтересу лежать потреби людини. Стійкі інтереси, закріплюючись, стають рисами особистості.

Інтерпретація (від лат. – тлумачення, пояснення) – роз'яснення, тлумачення наукових і літературних текстів; сукупність значень (смислів), що надаються тим або тим елементам (висловлюванням, символам, формулам і т. ін.).

Інформація – повідомлення про стан справ, відомості про що-небудь, необхідні для пізнання.

Іспити (екзамени) (лат. – зважування, іспит) – одна з традиційних форм перевірки знань здобувачів освіти. Вперше з'явилися у Китаї близько 200 років до н.е. і застосовувалися для добору чиновників. У Європі іспити були введені в середньовічних університетах при вступі на ступінь бакалавра і магістра. З XIX ст. система іспитів використовувалася в усіх європейських країнах. Здобувачі освіти здають екзамени після закінчення кожного семестру чи курсу. Випускники складають кваліфікаційні іспити.

Істина – правильне відображення об'єктивної дійсності у свідомості людини, її уявленнях, поняттях, судженнях, умовиводах, теоріях.

Каталог (грец. – список) – структурована інформація про однотипні або приблизно однотипні явища; систематичний перелік книг, картин, музейних експонатів та інших предметів, складений для полегшення їх розшуку.

Кваліфікація (лат. – якість і роблю) – рівень розвитку здібностей працівника, який дозволяє йому виконувати трудові функції визначеного ступеня складності у конкретному виді діяльності. Кваліфікація визначається обсягом теоретичних знань і практичних навичок, якими володіє працівник, і є його найважливішою соціально-економічною характеристикою. Кваліфікація відбиває ступінь розвитку особистості у найважливішій сфері життєдіяльності – у праці, визначає її соціальний статус. Економічна значимість кваліфікації виявляється в тому, що складна праця більш кваліфікованого працівника створює в одиницю часу продукт більшої вартості.

Класифікація (від лат. – клас і роблю) – система розподілення об'єктів

(процесів, явищ) за класами (групами тощо) відповідно до визначених ознак; багатоступеневий, розгалужений поділ логічного об'єму поняття, впорядкування об'єктів за сутнісними ознаками.

Кліше мовне (від франц. – бук. відбиток) – мовний стереотип, готовий зворот, що характеризується постійним лексичним складом та відтворюваністю в мовленні, при цьому його компоненти семантично незалежні, тобто можуть входити до складу вільних словосполучень з іншими словами.

Кліше рамкові – мовні стереотипи, готові звороти, що забезпечують виокремлення композиційних частин: актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, об'єкт і предмет дослідження, мета і завдання, методи дослідження, наукова новизна, практичне значення, обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновки і рекомендації, особистий внесок здобувача, апробація результатів дослідження, публікації.

Кліше ситуативні – мовні стереотипи, готові звороти, що увиразнюють уявлення про зміст наукового тексту, виявляють творче начало автора.

Колоквіум (лат. – розмова, бесіда) – одна з форм навчальних занять, бесіди зі здобувачами освіти для з'ясування знань. Колоквіум виконує контрольно-навчальну функцію. Він особливо доречний, коли дисципліна читається 2-3 семестри, а підсумковий контроль передбачений один. Його можна призначати замість семінару на підсумковому практичному занятті. Колоквіум дає можливість виконати діагностику засвоєння знань, виконує організаційну функцію, активізує здобувачів освіти і є дієвою формою зворотного зв'язку.

Компетентність – необхідний обсяг і рівень знань, а також досвід у визначеному виді діяльності.

Компетенції – вміння використати знання, навички, досвід у конкретно заданих умовах, досягнувши при цьому максимально позитивного результату.

Компетенція мовно-інформаційна (від лат. – взаємно прагну; відповідаю, підходжу) – уміння здійснювати самостійний пошук необхідної інформації, систематизувати її, аналізувати і т. ін.

Компетенція мовно-комунікативна – сформована система професійних знань, комунікативних умінь і навичок, ціннісних орієнтацій, загальної гуманітарної культури, інтегральних показників культури мовлення, необхідних для якісної професійної діяльності.

Компетенція мовно-термінологічна – уміння доречно використовувати термінологію певної спеціальності.

Компіляція (лат. – крадіжка, грабіж) – неоригінальна, несамостійна наукова думка, праця, побудована на використанні чужих текстів.

Комплексна оцінка діяльності *здобувача освіти* враховує такі показники: успішність здобувача освіти; планування навчання; організацію навчання; роботу з навчальною інформацією; контроль навчання.

Комплексна система навчання (лат. – зв'язок, сполучення) – спосіб побудови змісту освіти та організації процесу навчання на основі єдиного сполучного стрижня (наприклад, знайомства з визначеним колом явищ життєдіяльності, вивчення структури господарювання в регіоні). Комплексна

система навчання складалася спочатку в теорії та практиці початкового навчання на противагу роз'єднаності навчання окремим навчальним предметам, в яких зв'язки між окремими фрагментами навчального матеріалу будуються на формально-логічній основі.

Компресія наукового тексту (лат. – стискання) – членування тексту на блоки інформації, їх називання, розкриття смислової структури тексту.

Конкретизація (від лат. – густий, твердий) – метод дослідження тих чи тих явищ, предметів, властивостей і т. ін. у всій їх різнобічності, у якісній багатосторонності реального функціонування на відміну від абстрактного вивчення.

Конспект (від лат. – огляд) – стислий, послідовний письмовий виклад основного змісту книги, статті, лекції тощо.

Конспектування (лат. – огляд, нарис) – короткий письмовий виклад статті, книги, лекції, що включає в себе основні положення та їхнє обґрунтування фактами, прикладами та ін.

Конструювання (лат. – створюю) – процес створення моделі, машини, споруди, технології з виконанням моделей і розрахунків. Розрізняють конструювання: розумове – система розумових операцій, графічне, предметно-маніпуляційне моделювання чи створення дослідного зразка.

Консультація – форма навчального заняття, в ході якої здобувач освіти одержує відповідь від викладача на конкретні питання чи пояснення визначених теоретичних положень чи аспектів їхнього практичного застосування. Консультація може бути індивідуальною чи проводитися для групи здобувачів освіти, незалежно від того, консультує викладач з питань, пов'язаних із виконанням індивідуальних завдань, чи з теоретичних питань навчального предмета. Вона зазвичай проводиться напередодні екзамену з відповідної навчальної дисципліни.

Контекст (від лат. – тісний зв'язок, з'єднання) – частина писемного чи усного тексту, що має закінчену думку, уможливлює точне встановлення значення окремого слова чи виразу, які входять до її складу, необхідна для визначення смислу певного слова або фрази, які входять до її складу.

Конференція наукова (від лат. – збираю в одне місце) – заздалегідь заплановане, організоване зібрання науковців для обговорення певної проблематики, визначеної заздалегідь.

Концепція (від лат. – розуміння) – система поглядів, те або те розуміння явищ і процесів; певний спосіб розуміння, трактування певного предмета, явища, процесу; визначальний задум.

Кредит Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи – це одиниця, за допомогою якої вимірюється обсяг навчального навантаження здобувача освіти. Згідно із Законом України «Про вищу освіту», обсяг одного кредиту становить 30 годин.

Кредитний модуль – закінчений блок (обсяг) інформації, який повинен засвоїти здобувач освіти, чи навчальна діяльність, яку потрібно виконати здобувачеві освіти в кредитному модулі. Кредитний модуль, у залежності від

мети, характеру дисципліни і матеріального (інформаційного) забезпечення, може виступати основним засобом навчання чи вміщувати в себе ознаки організаційної форми або поєднувати те й інше. Кредитний модуль охоплює цільову програму дій; змістовний модуль, що через систему навчальних елементів (міні-модулів) розкриває зміст, передбачений для засвоєння здобувачем освіти; операційний модуль, в якому нормами кредиту та видами навчальних дій розкривається навчальне навантаження здобувача освіти у кредитному модулі; резюме, що завершує (підсумовує) етап оволодіння здобувачем освіти цим кредитом. Кредитний модуль забезпечує гармонію між обсягом та якістю навчальної роботи здобувача освіти.

Кредитно-модульна система навчання – сплановане по роках навчання, яке ґрунтується на переважно самостійному засвоєнні кожним здобувачем освіти числа кредитів, які відповідають змісту кредитно-модульних програм навчальних предметів і вимогам проходження практик. Вона дозволяє індивідуалізувати навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти за змістом, методами та засобами навчальної роботи, темпами просування до заданого відповідними світовими стандартами рівня та якості освіти на різних етапах його навчання у ЗВО. Кредитно-модульна система навчання реалізовується з урахуванням принципів модульного навчання й організації системи освітнього процесу в ЗВО, яка забезпечує академічну сумісність дисциплін.

Критерій (від лат. – здатність розрізнення; засіб судження) – мірило, вимога, випробування для потрактування або оцінки людини, предмета, явища; ознака, взята за основу класифікації.

Культура наукової мови – нормативне застосування наукової мови в усній і писемній, діалогічній і монологічній формах, високий рівень мовнокомунікативної культури.

Курсова робота – вид самостійної роботи з курсу для розширення теоретичних знань і практичних навичок здобувача освіти. *Курсові проєкти (роботи)* виконуються з метою закріплення, поглиблення й узагальнення знань, засвоєних здобувачами освіти в період навчання та їх подальшого застосування в процесі вирішення конкретної задачі за фахом. Тематика курсових проєктів повинна відповідати навчальним цілям предмета, які обумовлені виконанням завдань за фахом. Керівництво курсовими проєктами здійснюють найбільш кваліфіковані викладачі. Захист курсового проєкту проводиться перед комісією у складі двох-трьох викладачів кафедри за участю керівника курсового проєкту.

Лабораторне заняття (лат. – праця, робота) – форма навчального заняття, у ході якого здобувач освіти під керівництвом викладача особисто проводить натурні чи імітаційні експерименти з метою практичного підтвердження окремих теоретичних положень даної навчальної дисципліни. При цьому він набуває практичних навичок у роботі з лабораторним устаткуванням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою і методикою експериментальних досліджень у конкретній галузі. Лабораторні заняття проводяться в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях із

використанням устаткування, пристосованого до умов освітнього процесу (лабораторні макети, установки і т.п.). В окремих випадках лабораторні заняття можуть проводитися в умовах реального професійного середовища. Кількість здобувачів освіти на лабораторних заняттях не повинна перевищувати половини академічної групи. Перелік тем лабораторних занять визначається програмою навчального предмета. Лабораторне заняття включає проведення поточного контролю підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної лабораторної роботи, виконання завдань за темою заняття, оформлення індивідуального звіту про виконану роботу та її захист. Виконання лабораторної роботи оцінюється викладачем. Підсумкова оцінка виставляється в журналі обліку виконання лабораторних робіт. Оцінки, отримані здобувачами освіти за виконання лабораторних робіт, враховуються при підсумковому оцінюванні якості засвоєння навчального матеріалу з даного предмета. Лабораторні заняття, лабораторні роботи можуть бути різновидом самостійної практичної роботи та досліджень здобувачів освіти у вищій школі з метою поглиблення та закріплення теоретичних знань, розвитку навичок самостійного експериментування. Вони інтегрують теоретико-методологічні знання, практичні уміння та навички здобувачів освіти у єдиному процесі діяльності навчально-дослідницького характеру, включають підготовку необхідних для досліду (експерименту) приладів, устаткування, реактивів та ін., складання схеми-плану досліду, його проведення й опис.

Лекція (лат. – читання) – систематичний, послідовний, монологічний виклад вчителем (викладачем, лектором) навчального матеріалу, як правило, теоретичного характеру. Лекція у ЗВО – головна ланка дидактичного циклу навчання. Важлива організаційна форма й один із методів навчання, традиційна для вищої школи, де на її основі формуються курси з багатьох дисциплін навчального плану. Одна з головних вимог до лекції – цілісний і систематичний виклад матеріалу. Методично правильна побудова лекції (повідомлення плану, проблемність викладу змісту, елементи діалогу зі слухачами і т.п.) забезпечує її високу результативність в освітньому процесі. Так, експериментально доведено, що лекція за попередньо повідомленим планом забезпечує запам’ятовування матеріалу на 10-12% більш повне, ніж та ж лекція, але без оголошеного плану. В освітньому процесі складається низка ситуацій, коли лекційна форма навчання не може бути замінена ніякою іншою. Наприклад, при відсутності належної кількості підручників із нових предметів лекція є основним джерелом знань, або якщо новий навчальний матеріал із конкретної теми поки ще не відбитий у відповідних підручниках, а деякі його розділи застаріли, або ж окремі теми важкі для вивчення та є потреба у «живому слові» лектора. Лекція незамінна в тих випадках, де особливо важливим є особистий, емоційний вплив лектора на здобувачів освіти з метою формування їхніх поглядів. Переваги лекції: творче спілкування лектора з аудиторією, співтворчість, емоційна взаємодія; лекція є дуже ощадливим способом одержання основ знань; лекція активізує розумову діяльність, тому задача лектора – розвивати активну увагу здобувачів освіти, викликати рух їхньої думки слідом за міркуваннями викладача. Вимоги до лекції

– різноманітні та різнопланові. Так, звертається увага на моральний бік викладання, науковість та інформативність, доказовість та аргументованість, на наявність достатньої кількості яскравих, переконливих прикладів, фактів і обґрунтувань, посилань на документи та наукові докази, емоційність форми викладу, прийоми активізації мислення здобувачів освіти, включаючи постановку питань для міркування, на чітку структуру і логіку розкриття питань, які послідовно викладаються. На методичну обробку – виведення головних думок і положень, підкреслення висновків, повторення їх у різних формулюваннях, на виклад змісту лекції доступною і зрозумілою мовою, роз'яснення термінів, які вводяться, на використання викладачем аудіовізуальних дидактичних матеріалів. Структура лекції залежить від її мети та місця у структурі навчальної дисципліни. Як відзначалося, лекція повинна починатися з повідомлення її плану. Найчастіше в план включаються назви основних вузлових питань навчальної дисципліни, що потім будуть використані при складанні екзаменаційних білетів. На проблемній лекції, на відміну від лекції інформаційної, де подається готова інформація, яка підлягає запам'ятовуванню, нове знання уводиться як невідоме, котре викладачем має бути «відкрите» разом зі здобувачами освіти. Лекція призначена для засвоєння теоретичного матеріалу. Лекції проводяться професорами і доцентами (викладачами), а також провідними вченими чи запрошеними фахівцями – досвідченими практиками. Лекції проходять у відповідно обладнаних аудиторіях для однієї чи декількох академічних груп.

Матеріал ілюстративний (від лат. – зображення) – приклад, який пояснює що-небудь, призначений для підтвердження тих чи тих положень.

Мета дослідження – це уявлення про результат роботи, що його визначають на основі більш конкретного, детального опису теми дослідження.

Метод (від грец. – спосіб пізнання) – спосіб досягнення мети; систематизована сукупність прийомів та операцій, які потрібно здійснити, щоб виконати певні завдання і досягти поставленої мети.

Методологія (від грец. – спосіб пізнання і учення) – сукупність прийомів дослідження, що застосовуються в науці; учення про методи пізнання та перетворення дійсності, способи організації й побудови теоретичної і практичної діяльності; концептуальний виклад мети, змісту, методів дослідження, які забезпечують отримання максимально об'єктивної, точної, систематизованої інформації про процеси та явища.

Міждисциплінарні зв'язки у навчанні відбивають комплексний підхід до виховання та навчання, дозволяють виокремлювати як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. Для формування системного знання та розробки інтегрованих курсів необхідно виділити й активізувати такі типи міжпредметних зв'язків: навчально-міжпредметні прямі зв'язки; дослідницько-міжпредметні прямі зв'язки; ментально-опосередковані зв'язки; опосередковано-прикладні зв'язки. Навчально-міжпредметні прямі зв'язки виникають у тому випадку, коли засвоєння однієї дисципліни базується на знаннях іншого, попереднього предмета. Такі зв'язки характерні для

предметів, що входять в один блок. При їхньому вивченні необхідно, насамперед, визначити структуру системних зв'язків усього блоку та базисні знання з кожної дисципліни. Дослідницько-міжпредметні прямі зв'язки існують у тому випадку, коли дві та більше дисциплін мають загальні проблеми чи об'єкти досліджень, але розглядають їх у різних аспектах чи на основі різних предметних підходів. У цьому випадку постає задача визначити коло загальних проблем і на основі порівняльного аналізу синтезувати багатомірне бачення основної проблеми та комплексний підхід до її вирішення. Ментально-опосередковані зв'язки виникають, коли засобами різних навчальних предметів формуються ті самі компоненти (знання) та інтелектуальні вміння, необхідні фахівцю в його професійній діяльності. У контексті інженерної освіти це можуть бути логічні методи аналізу й умовиводів, просторова уява, образно-інтуїтивне мислення й ін. Опосередковано-прикладні зв'язки формуються у випадку, коли поняття однієї науки (навчального предмета) використовуються при вивченні іншої. Вони виникають у процесі гуманізації, фундаменталізації, екологізації освіти. Найбільш ефективним шляхом формування інтегрального типу пізнання за існуючої предметно-блокової системи формування навчальних планів можуть бути інтегровані курси. Методи їхньої розробки та побудови різні та залежать від цілеспрямованості, ступеня інтегрованості дисциплін у загальне проблемне коло питань, характеру міжпредметних зв'язків (прямі, опосередковані) і, нарешті, від авторської індивідуальності.

Мова фахова – сукупність мовних засобів, які використовують у професійній сфері комунікації задля забезпечення порозуміння між людьми, які працюють у цій сфері.

Мовлення наукове – функціонування національної мови у сфері наукової комунікації.

Моделювання :1) метод дослідження об'єктів за допомогою моделей – аналогів визначеного фрагмента природної чи соціальної реальності; 2) побудова та вивчення моделей реально існуючих предметів і явищ та абсолютно нових об'єктів.

Модуль – це структурно-логічний, самостійний розділ навчальної дисципліни, який включає частину теоретичного курсу разом із відповідними практичними, лабораторними й семінарськими заняттями і визначеним обсягом різноманітної самостійної роботи здобувача освіти.

Моніторинг (від англ. – спостереження) – комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль за станом та тенденціями розвитку природних, техногенних та суспільних процесів; проведення низки однотипних замірів досліджуваного об'єкта і подальший аналіз, оцінка, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій.

Монографія наукова (від грец. – один, єдиний; пишу) – наукова праця, написана зазвичай одноосібно, у якій зібрано, систематизовано й узагальнено значну кількість фактичного матеріалу, результати великого наукового дослідження, одержано переконливі висновки.

Мотивація навчання – сукупність внутрішніх і зовнішніх факторів, які спонукають здобувача освіти до навчання, визначають поведінку, форми навчання, надають цій діяльності спрямованості на досягнення цілей вищої школи.

Мотиви – спрямовуючі чинники діяльності, які складаються під впливом умов життя суб'єкта і визначають спрямованість його активності, спонукають його до відповідної дії (поведінки), яка має спрямованість на досягнення мети. У ролі мотивів можуть виступати потреби та інтереси, зацікавлення та емоції, установки та ідеали. Мотиви навчальної діяльності мають специфічний характер. Навчальна діяльність спрямована на оволодіння узагальненими способами дій у сфері адаптованих до змісту освіти наукових понять. Вона повинна спонукатися адекватними мотивами. Ними можуть бути лише мотиви, безпосередньо пов'язані з її змістом, тобто мотиви набуття узагальнених способів дій, мотиви самовдосконалювання.

Навички – дії, окремі операції яких доведені до автоматизму в результаті вправ.

Навчальна дисципліна – сукупність залікових модулів, що підлягає підсумковому контролю. Трудомісткість дисципліни визначається заліковими кредитами. Для планування та організації контрольних заходів кредитно-модульної системи зміст дисципліни, що подається в робочій програмі, розподіляється на залікові модулі, якість засвоєння яких оцінюється відповідно до графіка освітнього процесу. На початку викладання дисципліни лектор повинен надати здобувачам освіти склад залікових модулів, розподіл часу на їх засвоєння, строки викладання та контрольних заходів, методичні матеріали щодо технології модульного та підсумкового контролів з конкретної дисципліни, критерії оцінювання результатів модульного та підсумкового контролів.

Навчальна мотивація – окремий вид мотивації, включеної до навчальної діяльності. З віком відбувається розвиток потреб і мотивів, зміна домінуючих потреб. Інтерес до педагога, до навчання (як емоційного переживання, задоволення пізнавальної потреби) – важливий компонент навчальної мотивації. Найважливішою передумовою створення інтересу до навчання є виховання широких соціальних мотивів діяльності, розуміння її змісту, усвідомлення важливості досліджуваних процесів для власної діяльності.

Навчання – спільна та цілеспрямована діяльність педагога та здобувачів освіти, у ході якої здійснюється розвиток особистості, її навчання та виховання.

Напрям науковий – сфера наукових досліджень наукового колективу, спрямованих на розв'язання концептуальних завдань у певній науковій царині.

Наука – сфера людської діяльності, основою якої є збирання, оновлення, систематизація, критичний аналіз фактів, синтез нових знань або узагальнень, що описують досліджувані природні або суспільні явища, дають змогу будувати причинно–наслідкові зв'язки між явищами й прогнозувати їх перебіг.

Новизна наукова – результати наукового дослідження, що засвідчують ступінь його оригінальності, відмінності від попередніх наукових розвідок, демонструють ті чи ті представлені по–новому аспекти, удосконалення та

конкретизацію наявних теоретичних положень.

Нормативний термін навчання – термін навчання за денною (очною) формою, необхідний для засвоєння особою нормативної та вибіркової частин змісту навчання, установлений стандартом вищої чи фахової передвищої освіти.

Об'єкт дослідження (від лат. – предмет) – предмет, явище, на які спрямована наукова діяльність; сукупність елементів дійсності, вивчення якої становить практичний інтерес для дослідника і науки загалом; процес або явище, що породжують проблемну ситуацію й обрані для вивчення; уся сукупність зв'язків, відношень різних аспектів теорії та практики науки, яка слугує джерелом необхідної для дослідника інформації.

Об'єктивні фактори адаптації здобувача освіти – комплекс факторів, а саме: бар'єр між середньою і вищою школою; збільшений обсяг та інший характер інформації, яку треба засвоїти; слабкий розвиток або повна відсутність умінь і навичок самоуправління навчанням.

Область (галузь) освіти – це група споріднених за ознаками спільності галузей знань, що є фундаментом вищої освіти та професійної підготовки.

Огляд науковий – характеристику стану якого–небудь питання зі ступенем докладності, необхідним і достатнім для орієнтації певної категорії науковців–споживачів інформації в інформаційному потоці; систематизовані дані з певної тематики, отриманий в результаті аналізу першоджерел і призначений для ознайомлення із сучасним станом певних наукових проблем і перспективами їх розвитку.

Огріхи мовні – відхилення від лексичних і синтаксичних норм слів, словосполучень, самостійних речень.

Опис бібліографічний – це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, які наведені за певними правилами, необхідні та достатні, і є результатом аналітико–синтетичної переробки інформації.

Організація робочого місця – сукупність оснащення робочого місця технічними засобами і предметами навчання, їх розташування в певному порядку.

Освіта – процес педагогічно організованої соціалізації, здійснюваної в інтересах особистості і суспільства. В освіті поєднуються навчання та виховання, які забезпечують культурну наступність поколінь і готовність людини до виконання соціальних і професійних ролей. Навчання і виховання – сторони єдиного процесу освіти. Навчання в освіті передбачає засвоєння знань, умінь і навичок, що дозволяють тому, хто навчає, і тому, хто навчається, говорити однією мовою об'єктивних значень елементів культури. Виховання передбачає засвоєння моральних цінностей і норм суспільної поведінки. Але таке засвоєння неможливе без навчання. У той же час розуміння освіти як становлення, саморуху особистості й індивіда сформувалося ще у XIX ст. у двох державах Європи, а саме в Росії та Німеччині, що досягли найбільших успіхів у справі освіти. Гегель першим, і як філософ, і як педагог, проаналізував освіту інакше, ніж систему суспільних інститутів, що виконують соціальне замовлення. Він

показав, що спосіб пізнання органічної єдності у природі, суспільстві та мисленні є одночасно способом формування самого суб'єкта, що пізнає, іншими словами – освіта індивіда. Така принципово відкрита для майбутнього освіта вимагає особливої логіки пізнання, що народжується тільки в акті взаємодії об'єкта та суб'єкта пізнання. Так улаштоване освоєння світу, яке формується та розвивається особистістю, включеною в процеси навчання та виховання, і є дійсною освітою індивіда.

Освіта як система включає різні елементи і зв'язки між ними: окремі необхідні підсистеми керування організацію, кадри та ін. Ця система характеризується метою, змістом, структурованими навчальними програмами та планами, в яких враховуються попередні рівні освіти та прогнозуються наступні. Системною складовою освіти є її мета, тобто відповідь на питання, якого людина вимагає й очікує від суспільства на даному етапі його історичного розвитку. Освіта як система містить у собі низку понять педагогічної системи і як система може розглядатися у трьох вимірах, у ролі яких виступають такі. Соціальний масштаб розгляду, тобто освіта у світі, окремій країні, регіоні та ін. Тут же розглядається система державної, приватної, суспільної, світської, клерикальної освіти. Ступінь освіти – на даний час дошкільний, шкільний із його внутрішньою градацією на початкову, неповну середню і повну середню школу; професійна і професійно-технічна освіта; фахова передвища освіта; вища з різними рівнями: молодший бакалавр, бакалавр і магістр; аспірантура і докторантура; установи підвищення кваліфікації. Профіль освіти – загальна, професійна (гуманітарна, природничо-наукова, математична та ін.) і додаткова.

Освітні рівні вищої освіти – характеристика вищої освіти на основі ознак ступеня сформованості інтелектуальних властивостей особистості, достатніх для одержання кваліфікації, що відповідають визначеному освітньому рівню. Освітній рівень вищої освіти (нині молодший бакалавр, бакалавр, магістр та доктор філософії (наук) – характеристика вищої освіти на основі ознак ступеня сформованості знань, умінь і навичок особистості, що забезпечують її здатність виконувати завдання, обов'язки професійної діяльності визначеної складності. Рівні професійної діяльності – характеристика професійної діяльності відповідно до ознак оволодіння особистістю визначеною сукупністю знань, умінь і навичок. У нашій країні у сфері праці розрізняють такі рівні професійної діяльності. Стереотипний рівень (рівень користування) – знання призначення об'єкта та його основних (характерних) особливостей; уміння використовувати налагоджену систему (об'єкт діяльності) при виконанні визначених задач. Операторський рівень – знання принципу (основних особливостей) пристрою та принципу дії системи на структурно-функціональному рівні; уміння готувати (налагоджувати) систему й експлуатувати її при виконанні визначених задач діяльності. Експлуатаційний рівень – знання методів аналізу функціонування системи, пошуку й усунення ушкоджень; уміння при виконанні визначених задач діяльності тестувати та аналізувати роботу системи з метою виявлення й усунення ушкоджень. Технологічний рівень – «знання-уміння» методів синтезу і технологій розробки систем і способів їхнього моделювання; уміння при

виконанні визначених задач діяльності здійснювати розробку систем, що відповідають заданим характеристикам (властивостям). Дослідницький рівень – знання методики дослідження систем і методів оцінки ефективності їхнього застосування при вирішенні конкретних задач; уміння проводити дослідження систем з метою перевірки їх відповідності заданим властивостям, уміння вибирати з багатьох систему, яка дозволяє найбільш ефективно вирішувати задачі діяльності. Початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти з опануванням освітнього рівня молодшого бакалавра передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування типових спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності. Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування складних спеціалізованих задач у певній галузі професійної діяльності. Другий (магістерський) рівень вищої освіти передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності до розв'язування задач дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності. Третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності. Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Освітньо-творчий рівень вищої освіти передбачає оволодіння методологією мистецької та мистецько – педагогічної діяльності, здійснення самостійного творчого мистецького проєкту, здобуття практичних навичок продукування нових ідей і розв'язання теоретичних та практичних проблем у творчій мистецькій сфері. Спеціальність – це категорія, яка характеризує у сфері освіти спрямованість і зміст навчання при підготовці випускника. Визначається відповідно до об'єкта майбутньої діяльності і функції фахівця і відбиває, насамперед, вид його діяльності та сферу застосування праці. У сфері праці характеризує спрямованість і специфіку роботи у межах професії (зміст задач професійної діяльності, які відповідають кваліфікації). Кваліфікація – здатність особистості виконувати задачі й обов'язки відповідної роботи (кваліфікація вимагає визначеного освітнього рівня і визначається через назву професії).

Освітній процес – педагогічно обґрунтована, послідовна, безупинна зміна станів суб'єктів навчання у спеціально організованому середовищі з метою досягнення ними освітніх результатів. Під освітніми результатами розуміють зовнішні та внутрішні продукти діяльності учасників освітнього процесу (здобувачів освіти, викладачів, адміністрації, батьків і т.п.). Зовнішні освітні продукти можуть бути виражені у формі вирішених задач, рефератів, продуктів колективної праці. Внутрішні – це особистісні збільшення знань, умінь і навичок, засвоєні способи дій і розвинуті здібності особистості. Освітні результати

спрямовані на особистісне зростання здобувачів освіти з метою забезпечення їхньої ефективної життєдіяльності у соціумі.

Освітня (освітньо-професійна, освітньо-наукова чи освітньо-творча) програма – єдиний комплекс освітніх компонентів (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо), спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, що дає право на отримання визначеної освітньої або освітньої та професійної (професійних) кваліфікації (кваліфікацій). Освітня програма може визначати єдину в її межах спеціалізацію або не передбачати спеціалізації. ***Освітньо-професійна програма (ОПП)*** повинна містити: перелік освітніх компонентів; їх логічну послідовність; вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою; кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані програмні результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти.

Особистість мовна – людина, яка володіє сукупністю здатностей і характеристик, що зумовлюють створення і сприйняття нею текстів, які вирізняються структурно–мовною складністю, глибиною й точністю відображення дійсності.

Особливості мотивації навчання полягають у зміні психологічних, духовних та інтелектуальних якостей особистості у процесі оволодіння певним видом знань, більшою роллю внутрішніх видів винагороди, ніж зовнішніх.

Оцінка – констатація цінності (значимості) якого-небудь об’єкта. Висловлення, яке виражає ціннісне відношення до об’єкта: відношення позитивне (схвалення, перевага і т.п.) чи негативне (осуд, неприйняття і т.п.).

Патент (від лат. – відкритий, явний) – свідоцтво, яке видають винахідникові для засвідчення його авторства та виключних прав на винахід.

Педагогічна взаємодія – процес, що відбувається між педагогом і здобувачами освіти у ході освітньої роботи та спрямований на розвиток їхньої особистості. Взаємодія – філософська категорія, що відбиває загальний сутнісний зв’язок усього живого. У педагогічній науці педагогічна взаємодія виступає і як одне із ключових понять, і як науковий принцип. Це процес розвитку сприятливого становлення особистості вихованця та особистості педагога при неодмінній керівній ролі авторитетного вихователя. Педагогічна взаємодія – складний процес, який складається з багатьох чинників, найбільші з яких – дидактична, виховна та соціально-педагогічна взаємодія. У ньому, в умовах різних видів життєдіяльності дітей та юнацтва на конкретних етапах їхнього вікового розвитку, виявляються закономірності виховного процесу на індивідуальному та іншому рівнях. Педагогічна взаємодія обумовлена й навчально-виховною діяльністю, цілями навчання і виховання. В її основі лежить співробітництво, що є початком соціального життя людей. Взаємозалежна діяльність людей соціальна за своєю сутністю. Вимоги дорослих діти і юнацтво сприймають не завжди як необхідні. Тому педагогічна взаємодія у школі і ЗВО має потребу у спеціальній організації. Адже вона відіграє найважливішу роль у людському спілкуванні, у т.ч. у відносинах ділових,

партнерських, при дотриманні етикету, при прояві милосердя і т.п. Взаємодія стає педагогічною, коли дорослий (батько, педагог) виступає як наставник. Для дорослого участь у педагогічній взаємодії пов'язана з моральними труднощами, тому що у відносинах із дітьми та юнацтвом присутня спокуса скористатися своєю віковою чи професійною перевагою та звести спілкування з ними до авторитарного впливу. Професія педагога іноді сприймається як авторитарна, оскільки в ній уже закладена турбота, опіка, наставництво, прагнення передати свій досвід. Існує дуже нечітка грань, за якою починається моралізування, менторство, насильство над особистістю. Частий приклад із практики університетів – звертання до здобувача освіти на «ти», що, по суті, є не тільки порушенням встановлених у вітчизняній вищій школі правил і етичних норм спілкування, але й демонстрацією переваги викладача. У здобувачів освіти часто настає зворотна реакція – вони намагаються дистанціюватися від такого вихователя, чинять опір, відкрито чи приховано. Досвідчені, талановиті педагоги мають педагогічне чуття і такт, передбачають можливі ускладнення у педагогічній взаємодії. Крім того, технологічним прийомам педагогічної взаємодії варто вчитися. Педагогічна взаємодія удосконалюється і розвивається в міру ускладнення духовного спілкування і зростання соціальних та інтелектуальних потреб його учасників. Результат педагогічної взаємодії відповідає меті виховання та навчання – розвитку особистості.

Перевірка знань, умінь і навичок ґрунтується на розумінні суті цих новоутворень, які з'явилися у процесі навчання, за рахунок застосування придатних для цього способів. Перевірка знань здійснюється такими способами. Уточнюється знання фактів, їхніх причин і розходжень. Знання наукових та інших проблем із досліджуваної теми, наявність уявлень про можливі шляхи їх вирішення. Знання фундаментальних понять за темою, їх визначень (дефініцій); уявлення про обсяг і зміст понять; знання практичних прикладів застосування понять. Знання основних правил, закономірностей і законів, їхніх формулювань, умов та меж прояву, специфіки застосування. Знання теорій та фактів, які стали основою їх розробки; основних положень, рівнянь, доказів, висновків, практичних додатків і прогностичних можливостей. Перевірка умінь передбачає оцінку володіння фактами: встановлення причин тих чи інших фактів, встановлення взаємозв'язків між фактами, виявлення відмінності фундаментальних об'єктів і фактів від другорядних. Володіння проблематикою: формулювання проблем за темою, уміння відшукувати можливі шляхи вирішення проблеми. Володіння поняттями: виокремлення понять, конструювання їхніх визначень; розкриття обсягу понять, характеристика кількісного складу об'єктів, їх класифікація; розкриття змісту поняття, характеристика істотних ознак об'єктів; встановлення взаємозв'язків між поняттями, виділення серед них фундаментальних; практичне застосування понять. Володіння правилами, закономірностями та законами: встановлення правил, закономірностей та законів. Розкриття змісту правил, закономірностей та законів (характеристика сутності, умов і меж прояву та застосування). Характеристика дій, пов'язаних із застосуванням правил, закономірностей та

законів. Володіння теоріями: встановлення теорії; відшукування фактів, необхідних для розробки теорії; розкриття змісту теорії (характеристика основних положень, рівнянь, доказів і висновків); здійснення на основі теорії практичних дій. Перевірка навичок передбачає такі дії. Побудова та здійснення алгоритму операцій виконання конкретних дій у структурі уміння. Моделювання практичного виконання дій, із яких складають певні уміння. Виконання комплексу дій, які складають певне уміння. Самоаналіз результатів виконання дій, які складають уміння у зіставленні з метою діяльності. Час виконання уміння (вимір швидкості читання на другій мові і т.п.). Перевірка засвоєних способів діяльності зводиться до такого. Дізнавання методів і процедур, які належать до вивченого матеріалу. Розкриття змісту методів і процедур: характеристика дій та операцій, що складають їхню сутність. Володіння методами і процедурами, пов'язаними з одержанням знань та їхньою обробкою. Застосування методів і процедур у різних варіантах послідовності складових їхніх дій, а також у нових умовах. Характеристика умов і меж застосування методу чи процедури. Перевірка рівня розвитку здібностей передбачає таке. Виконання тестів досягнень, тестів інтелекту, тестів креативності та ін. Створення освітньої продукції, яка відповідає предметним цільовим настановам із досліджуваної тематики. Виконання видів діяльності, які відповідають цільовим предметним освітнім установкам. Виконання методологічних, організаційних та самоорганізаційних видів освітньої діяльності.

Письмові роботи здобувача освіти – вид самостійних робіт, виконуваних за завданням і під керівництвом педагога. Застосовуються під час навчання. За дидактичними цілями, прийомами виконання, ступенем самостійності письмові роботи дуже різноманітні. Вихованню культури розумової праці сприяє конспектування, анотування, рецензування. Велике місце у розвитку мислення, інтересів і здібностей здобувачів освіти посідають творчі письмові роботи, наприклад реферативні. Виконуючи їх, здобувачі освіти користуються не тільки відомими їм методами та прийомами, але й відкривають нові способи вирішення пізнавальних задач. За формою та технікою виконання розрізняють такі письмові роботи, як звіти за результатами лабораторних і практичних робіт, рішення прикладів і задач, вправи, рецензування, графічні роботи, завдання за мапами, описи, доповіді, реферати і т.п. Ефективність письмових робіт залежить від того, наскільки здобувач освіти усвідомлює мету завдання, від доступності роботи і способів виконання, до володіння прийомами самоконтролю. У вищій школі існує тенденція до підвищення ролі письмових робіт, включаючи їхнє використання при поточному та підсумковому тестуванні й оцінюванні.

Підсумкова атестація. Відповідно до освітньо- професійних програм підготовки магістрів, бакалаврів, молодших бакалаврів і фахових молодших бакалаврів передбачається у формі здачі комплексних випускових іспитів та/чи захисту дипломних робіт (проєктів). На підсумкову атестацію виноситься весь нормативний зміст підготовки фахівця. У випадку позитивних підсумків підсумкової атестації випускникам вручаються дипломи: про одержання фахової передвищої освіти та кваліфікації фахового молодшого бакалавра по відповідній

спеціальності; про одержання початкової вищої освіти та кваліфікації молодшого бакалавра по відповідній спеціальності; базової вищої освіти та кваліфікації бакалавра по відповідній спеціальності; про одержання повної вищої освіти та кваліфікації магістра по відповідній спеціальності. Особи, які мають не менше 75% відмінних оцінок за всіма навчальними предметами та практичній підготовці, оцінки «добре» з інших дисциплін та оцінки «відмінно», за підсумками підсумкової атестації одержують дипломи з відзнакою. Здобувачі освіти, що одержали при складанні підсумкового іспиту чи захисті кваліфікаційної роботи незадовільну оцінку, відраховуються із ЗВО й одержують академічні довідки про здані дисципліни.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на визначеному освітньому рівні чи на окремих його етапах (семестрах). Підсумковий контроль включає семестровий контроль та підсумкову атестацію здобувачів освіти. Здобувачі освіти, що одержали в період сесії більше двох незадовільних оцінок, відраховуються із ЗВО. Здобувачам освіти, які мають одну – дві незадовільні оцінки, надається можливість ліквідувати академічну заборгованість до початку наступного семестру.

Підхід системний (англ. Зузіетз іЬіпктд – системне мислення) – напрям методології дослідження, який полягає в аналізі об'єкта як сукупності елементів у їхніх взаємовідношеннях і взаємозв'язках; один із основних напрямків методології спеціального наукового пізнання, мета і завдання якого полягають у дослідженні певних об'єктів як складових систем.

Підхід ситуаційний – напрям методології дослідження, який полягає в аналізі результатів функціонування системи в різних ситуаціях, у вивчення динаміки зміни цих результатів.

Пізнання – відтворення у свідомості (індивідуальній та колективній) характеристик об'єктивної реальності. Виділяють різні форми пізнання: спрямованого на одержання знання, невіддільного від індивідуального суб'єкта (сприйняття, представлення); пізнання, спрямоване на одержання об'єктивного знання, яке існує поза окремим індивідом (наприклад, у вигляді деяких текстів чи у формі створених людиною речей, які несуть у собі соціально-культурний зміст). Об'єктивне пізнання може здійснюватися колективно, в особливих способах індивідуальної комунікації. Варто розрізняти також повсякденне, міфологічне, художнє, наукове та інші види пізнання. Всередині науки істотними особливостями володіють природничо-наукове та гуманітарне пізнання. Як специфічний вид, воно розглядається філософією пізнання. Пізнання вважається активною творчою діяльністю і не існує поза діяльністю особистості, яка пізнає, щодо створення деякої нової реальності. Особлива форма пізнання – навчальна діяльність. Засвоєння накопиченого людством багатства знань виявляється можливим у тому випадку, коли воно здійснюється за законами пізнання, як відкриття нового, до цього невідомого, як творча діяльність, яка стикається із проблемами та вирішує їх, як діяльність діалогічна (у даному випадку діалог між педагогом та здобувачем освіти).

Плагіат (лат. – викрадаю) – зумисне привласнення авторства на чужу

працю, його частину або на чуже відкриття, винахід чи раціоналізаторську пропозицію, а також використання у власних дослідженнях чужого тексту без покликання на автора.

План – стисла форма нотування навчальних записів, в якій відображено перелік основних питань, висловлених у книзі чи на лекції.

План наукового тексту (від лат. – площина) – короткий перелік проблем, досліджуваних у науковому тексті; порядок розміщення частин якого– небудь викладу, його композиція; система взаємопов'язаних завдань, що визначають порядок і послідовність виконання дослідження, розкриває зміст тексту і відновлює його в пам'яті.

Планування навчання – система заходів, які передбачають порядок, послідовність і терміни виконання навчальних завдань.

Позначення умовні – специфічна термінологія, вживана в науковій роботі, певні скорочення.

Показник якості вищої освіти – кількісна характеристика якостей особистості випускника ЗВО, яка розглядається стосовно до визначених умов навчання та сфери майбутньої соціальної діяльності.

Покликання – фрагмент наукової праці, в якому автор подає відомості про предмет свого дослідження, наявні в інших наукових джерелах, що має на меті аргументувати, доповнити або проілюструвати власну думку фактами з інших наукових текстів; підтвердити чи спростувати чужу думку; порівняти різні підходи вчених стосовно аналізованої проблеми.

Помітка – позначення у вигляді певних знаків, символів важливих для читача (користувача) слів, словосполучень, рядків, речень у тексті.

Поняття – форма мислення, яка відображає істотні властивості, зв'язки і відношення предметів і явищ у їхній суперечності і розвитку; думка або система думок, що узагальнює, виокремлює предмети певного класу за визначеними загальними і в сукупності специфічними для них ознаками.

Порівняння – метод наукового дослідження, пізнання дійсності, покликаний установити спільні й відмінні ознаки між процесами, явищами, об'єктами. За допомогою порівняння виявляються кількісні та якісні характеристики предметів, встановлюються зв'язки між предметами та явищами, класифікується, упорядковується й оцінюється зміст буття та пізнання.

Постулат (від лат. – умова, вимога) – твердження, яке при побудові наукової теорії сприймають без доказів як вихідне, аксіома; не має доведення, а випливає з фактів, систематичних та практичних (емпіричних) пояснень.

Поточний контроль у ЗВО здійснюється під час проведення практичних, лабораторних і семінарських занять та вирішує задачу перевірки підготовленості здобувача освіти до виконання конкретних аспектів майбутньої роботи фахівця. Перевіряються не тільки знання, але також сформовані на основі їхнього застосування уміння та навички. Форма проведення поточного контролю в період навчальних занять і система оцінювання визначаються відповідною кафедрою.

Потреби – внутрішні стани, які виражають залежність живого організму

від конкретних умов існування; основне джерело активності особистості. Виникнення потреб спонукає особистість до активного пошуку шляхів їхнього задоволення, потреби стають внутрішніми збудниками діяльності – мотивами. Потреби людини принципово відмінні від потреб тварин. У людини органічні потреби не визначають форми її життєдіяльності, а навпаки, здатні трансформуватися у залежності від вищих, специфічно людських форм життєдіяльності. Потреби людини формуються у процесі її виховання, тобто залучення до світу людської культури. Характерна риса потреб людини – їх фактична ненасиченість; не можна задовольнити яку-небудь потребу раз і назавжди. Будучи вдоволеною, вона виникає знову, розвивається і при цьому спонукає людину створювати все нові предмети матеріальної та духовної культури. Потреби людини формуються в онтогенезі на основі вроджених передумов і необхідності у тих чи інших формах активності. Обов'язкова умова формування потреб у тій чи іншій діяльності – досвід цієї діяльності, що на ранніх етапах розвитку здійснюється спільно з дорослим і може виступати як засіб реалізації іншої потреби. Психолого-педагогічний вплив на формування потреб може бути ефективним на стадії, коли зароджуються потреби, які мають форму пізнавального інтересу до відповідної діяльності. Інтерес може змінюватися в міру досвіду діяльності: він або гасне, або переростає у стійку потребу. Останнє залежить від того, якими емоціями – позитивними чи негативними – супроводжується діяльність. Правильно організувавши діяльність здобувачів освіти та її емоційне підкріплення, можна стимулювати розвиток у них творчих потреб і перешкоджати виникненню нездорових. Потреби людини не є незмінними. Потреби людини у вільній, творчій діяльності – ознака її зрілості та духовного багатства, умова розвитку її особистості, гармонії у відносинах особистості та суспільства.

Пояснення наукове – це розкриття сутності предметів та явищ через з'ясування причин їхнього виникнення та існування, наявності законів їхнього функціонування та розвитку; осмислення теоретичних законів виникнення, функціонування та розвитку об'єктів, основою якого є загальні категорійні схеми, що відображають різноманітні взаємозв'язки та взаємозалежності дійсності.

Права та можливості ***здобувачів освіти***: право на вибір чи виявлення індивідуального змісту і цілей у кожному навчальному курсі, темі, занятті; право на особисті трактування та розуміння фундаментальних понять і категорій; право на складання індивідуальних освітніх програм по досліджуваних курсах; право вибору індивідуального темпу навчання, форм і методів вирішення освітніх задач, способів контролю, рефлексії і самооцінки своєї діяльності на основі знання своїх індивідуальних особливостей; індивідуальний добір досліджуваних предметів, творчих лабораторій та інших типів занять із тих, котрі відповідно до навчального плану за фахом визначені ЗВО як предмети на вибір; перевищення (чи поглиблення) засвоєного змісту навчальних курсів; індивідуальний вибір додаткової тематики та творчих робіт із предметів; право на формування індивідуальної картини світу й індивідуальні обґрунтовані позиції в різних

областях освіти.

Практична підготовка *здобувачів освіти ЗВО* – обов'язковий компонент програми для одержання рівня освіти, який має на меті набуття здобувачем освіти професійних умінь і навичок. Практична підготовка здобувача освіти здійснюється на провідних підприємствах та в організаціях різних галузей народного господарства, науки, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі та державного управління. Проводиться за умов професійної діяльності та організаційно-методичного керівництва викладача ЗВО та фахівця у певній галузі. Програма практичної підготовки та терміни її проведення визначаються навчальним планом.

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якій викладач організовує детальний розгляд окремих теоретичних положень навчального предмета і формує уміння та навички їхнього практичного застосування на основі індивідуального виконання здобувачами освіти визначених викладачем завдань. Організовується, як правило, з однією академічною групою. Перелік тем практичних занять визначається програмою дисципліни. Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі – тестах для виявлення ступеня оволодіння здобувачами освіти необхідними теоретичними положеннями, а також наборі завдань різної складності для їхнього виконання здобувачами освіти. Зазначені методичні засоби готуються викладачем, якому доручене проведення практичних занять, за узгодженням із лектором даної навчальної дисципліни. Практичне заняття включає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок здобувачів освіти, постановку загальної навчальної проблеми та її обговорення, виконання завдань, вирішення контрольних задач, їх перевірку й оцінювання. Оцінки, отримані здобувачем освіти за окремі практичні заняття, враховуються при підсумковому оцінюванні засвоєння матеріалу навчального предмета.

Практичні роботи – один із видів навчальної діяльності здобувача освіти, за метою і завданням близький до лабораторних робіт. Систематичне виконання практичних робіт – важливий засіб оволодіння такими розумовими операціями, як аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, досягнення зв'язку теорії та практики у навчанні, розвитку пізнавальних сил і самостійності здобувачів освіти. Практичні роботи сприяють конкретизації та закріпленню знань. Зміст і прийоми виконання практичних робіт обумовлені специфікою навчального предмета. На початкових етапах навчання практичні роботи носять переважно тренувальний характер. Поступово складність робіт змінюється: від простих завдань, які не вимагають великих витрат – до більш складних, які набувають дослідницького характеру.

Предмет дослідження – те, що міститься в межах об'єкта; суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню, є основними, визначальними для конкретного дослідження.

Презентація електронна (лат. – передаю) – спосіб подання наукової інформації за допомогою мультимедіа–можливостей (зображення, звуку, відео), які відповідають за зорове, слухове, кінестетичне сприйняття інформації.

Принцип науковий (від лат. – начало, основа) – твердження, яке сприймається як важливе, суттєве, неодмінне або, принаймні, бажане; загальні вимоги до побудови теорії, сформульовані як те первинне, що лежить в основі певної сукупності фактів.

Принципи і правила навчання: 1) систематичність; 2) плановість; 3) поступовість; 4) повторення; 5) режим навчання й відпочинку; 6) організація робочого місця; 7) створення належних умов навчання; 8) використання знань на практиці; 9) природні біоритми; 10) підтримка оточення.

Принципи освітнього процесу визначаються освітньою діяльністю здобувача освіти. ***Принцип особистісної цілеспрямованості*** ґрунтується на розумінні того, що освіта здійснюється на основі та з урахуванням особистих навчальних цілей здобувача освіти. ***Принцип вибору індивідуальної освітньої траєкторії:*** здобувач освіти має право на усвідомлений та погоджений із педагогом вибір основних компонентів своєї освіти: змісту, цілей, задач, темпу, форм і методів навчання, особистісного змісту освіти, системи контролю й оцінки результатів. ***Принцип мети предметних основ освітнього процесу:*** основу змісту освітнього процесу складають фундаментальні предметні об'єкти, які забезпечують можливість суб'єктивного особистісного пізнання. Пізнання реальних освітніх об'єктів спонукає здобувача освіти до виходу за рамки звичайних навчальних предметів і переходу на предметний рівень пізнання (грец. – те, що стоїть «за»). На предметному рівні різноманіття понять і проблем зводиться до відносно невеликої кількості фундаментальних освітніх об'єктів – категорій, понять, символів, принципів, законів, теорій, які відбивають визначені області реальності. Наприклад, такі фундаментальні освітні об'єкти, як слово, число, знак, традиційно виходять за рамки окремих навчальних предметів. ***Принцип продуктивності навчання:*** головним орієнтиром навчання є особисте освітнє зростання здобувача освіти, що складається з його внутрішніх і зовнішніх освітніх продуктів навчальної діяльності. ***Принцип первинності освітньої продукції:*** особистісний зміст освіти випереджає вивчення освітніх стандартів і загальновизнаних досягнень у досліджуваній галузі. ***Принцип ситуативності навчання:*** освітній процес будується на ситуаціях, які передбачають самовизначення здобувача освіти та пошук їхнього вирішення. Педагог супроводжує здобувача освіти в його освітньому русі. Мета освітньої ситуації – викликати мотивацію та забезпечити діяльність здобувача освіти у напрямку пізнання освітніх об'єктів та вирішення пов'язаних із ними проблем. ***Принцип освітньої рефлексії:*** освітній процес супроводжується його рефлексивним усвідомленням суб'єктами освіти. Рефлексія – це усвідомлення способів діяльності, виявлення її значеннєвих особливостей, виявлення освітнього зростання здобувача освіти або викладача. Здобувач освіти не лише усвідомлює зроблене, він ще й розуміє способи діяльності, тобто те, як це було зроблено.

Проблема наукова (від грец. – задача) – питання чи комплекс питань, що постають у процесі пізнання і вимагають відповіді; складне теоретичне або практичне питання, що потребує вивчення, дослідження і виникає, коли наявних

знань не достатньо для розв’язання конкретного завдання.

Проблемне навчання – навчання вирішенню нестандартних задач, у ході якого ті, кого навчають, засвоюють нові знання, уміння і навички. Навчання, при якому викладач, систематично створюючи проблемні ситуації й організовуючи діяльність здобувачів освіти задля вирішення навчальних проблем, забезпечує оптимальне сполучення їх самостійної пошукової діяльності із засвоєнням готових висновків науки. Воно засноване на одержанні нових знань теоретичних і практичних проблем за допомогою вирішення важких задач і проблемних ситуацій. Проблемна ситуація виникає у людини, якщо в неї є пізнавальна потреба й інтелектуальні можливості вирішувати задачу при наявності утруднення, протиріччя між старими й новими, відомими й невідомими умовами та вимогами. Проблемне навчання включає кілька етапів: усвідомлення проблемної ситуації, формулювання проблеми на основі аналізу ситуації, вирішення проблеми, що включає висування, зміну й перевірку гіпотез, перевірку рішення. Цей процес розгортається за аналогією із трьома фазами розумового акту (за С.Л. Рубінштейном), що виникає у проблемній ситуації та включає усвідомлення проблеми, її вирішення та кінцевий умовивід. Проблемне навчання спрямоване на формування пізнавальної самостійності здобувачів освіти, розвиток їх логічного, раціонального, критичного та творчого мислення і пізнавальних здібностей. У вищій школі проблемне навчання може проводитися в формі лекції, імітаційної, рольової, організаційно-навчальної гри тощо.

Прогнозування (від грец. – знання наперед) – це процес формування прогнозів на основі аналізу тенденцій і закономірності розвитку об’єкта; імовірне, аргументоване, науково обґрунтоване судження про стан будь-якого об’єкта (процесу, явища) у визначений момент часу в майбутньому, про альтернативні шляхи і терміни досягнення яких-небудь результатів.

Програма навчальна – засіб фіксації змісту освіти на рівні навчальної дисципліни. Програма спрямовує діяльність педагога та здобувача освіти, укладачів підручників і навчальних посібників, способів використання Повна реалізація та перевірка програми можливі за допомогою складеного на її основі підручника. Програма нормативної дисципліни у ЗВО – складова частина навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців визначеного освітнього рівня. Визначає нормативний зміст навчання з навчального предмета, встановлює обсяг і рівень засвоєння знань за видами навчальних занять і самостійної роботи згідно з вимогами освітньо-професійної програми підготовки. Програма як стандарт використовується при розробці і коригуванні навчальних планів. При визначенні форми та змісту системи діагностики рівня якості освітньо-професійної підготовки фахівців і розрахунках навчального навантаження викладачів. Для визначення ефективної технології навчання, формування змісту навчання в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців. Для усунення дублювання навчального матеріалу в програмах різних дисциплін і при створенні структурно-логічної схеми освітнього процесу. Порядок узгодження та затвердження даного документа такий. Проєкт підготовленої програми вносить кафедра, якій доручено

викладати дисципліну.

Проєкт – обмежена в часі дія, яка здійснюється для створення унікального продукту чи послуги. Обмеження в часі означає, що певний проєкт має свій визначений термін початку та закінчення. Унікальність полягає у тому, що продукт чи послуга принципово відрізняються від інших аналогічних продуктів чи послуг. У проєкті розробляють те, чого не було раніше.

Професійна адаптація являє собою процес пристосування (звикання) людини до змісту, умов, організації та режиму праці та до колективу. Успішна адаптація є одним із показників обґрунтованості вибору професії. Вона сприяє розвитку позитивного ставлення працівника до своєї діяльності, зближенню суспільної та особистої мотивації праці.

Професійна орієнтація – інформаційна й організаційно-практична діяльність родини, закладів освіти, державних, суспільних і комерційних організацій, що забезпечують допомогу юнацтву, молоді, населенню взагалі у виборі чи підборі (зміни) професії з урахуванням індивідуальних інтересів кожної особистості та потреб ринку праці. Координується спеціалізованими профорієнтаційними службами, у складі яких діють центри, бюро, кабінети та ін. У процесі професійних консультацій вивчаються та зіставляються можливості та бажання людини із професійними вимогами до її здоров'я, загальноосвітніх знань, особистісних якостей з метою вироблення рекомендації щодо шляхів трудового самовизначення. Специфічні методи: тестування, анкетування та співбесіда. Професійний добір здійснюється, як правило, стосовно складних видів діяльності з високим ступенем соціальної, технологічної та економічної відповідальності. Застосовуються: описи

Професійна освіта – підготовка фахівців визначеної кваліфікації для роботи в певній галузі професійної діяльності. Як і загальна освіта, професійна освіта орієнтована на розвиток особистості. Але специфічна мета полягає в адаптації здобувачів освіти до особливостей обраної сфери праці в інтересах реалізації здібностей та пріоритетів особистості. Професійна освіта відрізняється від загальної характером і спрямованістю одержаних знань, умінь і навичок, формуванням та удосконаленням тих особистісних установок та якостей, які співпадають з обраними за професією та спеціальністю. Професійну освіту забезпечують державні та недержавні заклади освіти, що одержали ліцензію на право здійснювати освітню діяльність та пройшли процедуру акредитації. Можливе одержання професійної освіти з відривом (переважно) і без відриву від виробництва, у формі самоосвіти й екстернату. Ряд професій і спеціальностей, наприклад, медичних, навчання без відриву від виробництва не допускає.

Професійне самовизначення молоді – процес формування особистістю свого ставлення до професійно-трудової сфери та спосіб його самореалізації через узгодження особистісних і соціально-професійних потреб. Професійне самовизначення може розглядатися як складова частина життєвого самовизначення, тобто входження в ту чи іншу соціальну та професійну групу, вибору способу життя, сфери трудової діяльності та конкретної професії. У цьому сенсі професійне самовизначення знаходиться в одному ряді із

соціальним, моральним, сімейним та іншими видами самовизначення і базується на психологічних закономірностях свідомого виявлення та утвердження власної позиції у проблемних ситуаціях, зокрема, у складному світі професій та видів трудової діяльності.

Професійне становлення особистості – нерозривно пов'язане з віковим розвитком і загальним становленням особистості. Весь професійний шлях Сьюпер розділив на п'ять етапів. Перший. Етап росту (від народження до 14 років). У дитинстві починає розвиватися «Я-концепція». У своїх іграх діти програють різні ролі, потім пробують себе в різних заняттях, з'ясовуючи, що їм подобається та що в них добре виходить. Так у них виявляються певні інтереси, які можуть вплинути на майбутню професійну кар'єру. Другий. Етап дослідження (від 15 до 24 років). Юнаки та дівчата намагаються розібратися та визначитися у своїх потребах, інтересах, здібностях, цінностях і можливостях. Ґрунтуючись на результатах такого самоаналізу, вони планують можливі варіанти професійної кар'єри. До кінця цього етапу молоді люди звичайно обирають професію та починають її освоювати. Третій. Етап зміцнення кар'єри (від 25 до 44 років). Тепер працівники намагаються зайняти міцне становище в обраній ними діяльності. В перші роки свого трудового життя вони ще можуть змінювати місце роботи чи спеціальність, але в другій половині цього етапу спостерігається тенденція до збереження обраного роду занять. У трудовій біографії людини ці роки часто виявляються найбільш творчими. Четвертий. Етап збереження досягнутого (від 45 до 64 років). Працівники намагаються зберегти за собою те становище на виробництві чи службі, якого вони домоглися на попередньому етапі. П'ятий. Етап спаду (після 65 років). Фізичні та розумові сили тепер уже літніх працівників починають зменшуватись. Характер роботи змінюється для того, щоб він міг відповідати можливостям людини. Зрештою, трудова діяльність припиняється.

Професія – вид трудової діяльності людини, яка володіє комплексом спеціальних теоретичних знань і практичних навичок, що набуті в результаті цілеспрямованої підготовки та досвіду роботи. Професія відбиває здатність людини до виконання конкретних функцій у системі суспільного поділу праці і є однією з основних, якісних характеристик її як працівника. Поряд із професією використовується поняття «спеціальність», яке конкретизує більш вузьке коло робіт у рамках даної професії. Професія може підрозділятися на дві та більше спеціальностей. Групування професій робітників і посад службовців за ступенем спільності та змістом теоретичного і практичного навчання є основою при організації системи професійної освіти та відбиті у номенклатурі професій і напрямів освіти.

Процес навчання – педагогічно обґрунтована, послідовна, безупинна зміна актів навчання, у ході якої зважуються задачі розвитку та виховання особистості. У процесі навчання беруть участь у взаємозалежній діяльності його суб'єкти – педагог та здобувач освіти. Як елементи процесу навчання можуть теоретично розглядатися у динаміці та на кожному етапі мета та зміст освіти, мотиви суб'єктів навчання, форми його організації, засоби та результати.

Засвоєння кожної дидактичної одиниці змісту освіти призводить до зміни інших елементів процесу навчання.

Результат науковий – нові знання, одержані в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксовані на носіях наукової інформації (у формі звіту, наукової праці, наукової доповіді, наукового повідомлення і т. ін.).

Результат науково-прикладний – нове конструктивне чи технологічне рішення, експериментальний зразок, закінчене випробування, розробка, яка впроваджена або може бути впроваджена у суспільну практику.

Результати навчання (програмні) – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Резюме дослідження (від франц. – викладати коротко) – короткий виклад основного змісту наукового тексту, що визначає структуру його змісту.

Рейтингова методика оцінки знань дає змогу враховувати досягнення здобувачів освіти на кожному кроці їх навчання, сприяє їх зацікавленості у здобутті високих показників у навчанні, активізує їхню самостійну роботу. Здобувачам освіти важливо знати, що практична реалізація рейтингової методики оцінки знань, яка притаманна модульній системі, пов’язана з великою попередньою роботою по обґрунтуванню визначеної кількості балів за кожний передбачений контрольний захід. При визначенні додаткових рейтингових балів доцільно, наприклад, враховувати виконання здобувачами освіти наукових робіт, оцінювати їх участь в олімпіадах, конкурсах, конференціях, наукових семінарах тощо.

Реплікація полягає у повторному поданні однієї й тієї ж роботи більше одного разу на оцінювання з метою отримання позитивної оцінки.

Републікація – повторне чи багаторазове оприлюднення в іншому джерелі чужої інформації під дійсним підписом автора.

Ретроспекція (від лат. – назад і дивлюсь) – категорія зв’язності наукового тексту, ґрунтована на вияві хронотопу як часу і простору модельованого світу тексту до минулого; одна з форм психологічного аналізу, з допомогою якої твориться художній час.

Реферат (від лат. – доповідаю, повідомляю) – стислий письмовий або усний публічний виклад змісту однієї або кількох наукових праць, що стосуються певної проблеми чи літературного твору; аналітико–синтетичне опрацювання наукового джерела (статті, монографії тощо), аналіз його основних положень, фактів, результатів, висновків; вид самостійної роботи здобувача освіти, в якому висвітлена певна тема в формі огляду відповідних літературних джерел.

Рефлексія у навчанні (від лат. – звертання назад) – процес самопізнання суб’єктом внутрішніх психічних актів і станів. Почуттєво пережитий процес усвідомлення суб’єктом освіти своєї діяльності; необхідна умова для того, щоб

здобувач освіти і педагог бачили схему організації освітньої діяльності, конструювали її відповідно зі своїми цілями та програмами, усвідомлювали проблеми та інші особливості процесу формування знань, умінь і навичок. Цілі рефлексії полягають у тому, щоб згадати, виявити й усвідомити основні компоненти діяльності – її зміст, типи, способи, проблеми, шляхи їхнього вирішення, отримані результати і т.п. Без розуміння способів свого навчання, механізмів пізнання та мислення здобувачі освіти не зможуть отримати ті знання, які вони майже здобули. Рефлексія допомагає здобувачам освіти сформулювати одержані результати, уточнити (перевизначити) цілі подальшої роботи, скоригувати свій освітній шлях. Якщо фізичні органи почуттів для людини є джерелом її зовнішнього досвіду, то рефлексія – джерело внутрішнього досвіду, спосіб самопізнання та необхідний інструмент мислення. Рефлексивна діяльність дозволяє здобувачу освіти усвідомити свою індивідуальність, унікальність і призначення. У методологічно орієнтованому навчанні доведено, що «юнак, який повторює діяльність, задану у зразку сто разів, цілком може нічому не навчитися. Той, хто повторює, – не вчиться. Освоєння відбувається тільки тоді, коли до справи береться рефлексія, за рахунок якої і виділяються самі схеми діяльності – способи вирішення задач чи міркувань. Засвоєння виступає як прямий продукт такого рефлексивного процесу». Рефлексивні здібності виявляють вже у 5-6-літньої дитини, коли вона може назвати способи, які застосовували для того, щоб намалювати картину, вирішити задачу чи скласти математичний приклад. Форми освітньої рефлексії різні – усне обговорення, письмове анкетування, схематичне зображення змін, що відбуваються. Здобувачам освіти зазвичай подобається графічна рефлексія, коли потрібно накреслити, наприклад, графік зміни їхнього інтересу (самопочуття, рівня пізнання, особистої активності, самореалізації та ін.) протягом заняття чи навчального курсу. Рефлексивні записи здобувача освіти – важливий матеріал для аналізу і коригування педагогом освітнього процесу. Щоб здобувачі освіти розуміли серйозність рефлексивної роботи, педагогу доцільно робити огляд їхніх думок, відзначати тих, у кого глибина рефлексивного аналізу підвищується. Особливо актуальною є рефлексія для дистанційних форм навчання, коли здобувач освіти і педагог розділені простором. Час, що відводиться на рефлексивну освітню діяльність, повинен бути порівняним із діяльністю з навчального предмета у «чистому» вигляді, оскільки тільки в цьому випадку можливі усвідомлення і формулювання особистісних освітніх результатів. Рефлексія не повинна бути тільки вербальною.

Рецензія наукова (лат. – огляд, обстеження) – спеціальний текст – аналіз наукового джерела (джерел), розрахований на певне коло фахівців; своєрідно сформований жанр, що має високий ступінь стандартизації на всіх рівнях побудови тексту. Наукова рецензія має оцінний та діалогічний характер, через це і відрізняється її словниковий склад та граматичне наповнення. Головні функції рецензії – це оцінна та інформативна. Рецензія повідомляє читача про зміст нової наукової публікації, її оцінку та аналіз в цілому або окремих положень наукової роботи.

Рівень вимог – бажаний рівень досягнень особистості, пов'язаний із її самооцінкою; визначається ступенем труднощів тих завдань, які особистість перед собою ставить. Оцінка рівня вимог виробляється з погляду їх адекватності – відповідності реальним можливостям людини. Формування рівня вимог визначається не тільки передбаченням успіху чи невдачі, але й, насамперед, тверезим, а іноді – неусвідомлюваним урахуванням та оцінкою минулих успіхів та невдач.

Рівень професійної діяльності – характеристика професійної діяльності за ознаками визначеної сукупності професійних задач і обов'язків (робіт), що виконує працівник. Більш високий рівень мусить бути притаманним випускникам вищої школи. Розрізняють такі рівні професійної діяльності: ***стереотипний рівень (рівень використання),*** уміння використовувати налагоджену систему (об'єкт діяльності) під час виконання визначених задач діяльності, а також знання призначення об'єкта та його основних (характерних) властивостей; ***операторський рівень,*** уміння підготувати (налагодити) систему та керувати нею під час виконання визначених завдань діяльності та знання принципу (основних особливостей) побудови та принципу дії системи на структурно-функціональному рівні; ***експлуатаційний рівень,*** уміння під час виконання визначених задач діяльності тестувати та аналізувати роботу системи з метою виявлення й усунення ушкоджень. А також знання методів аналізу функціонування системи, методів аналізу, пошуку й усунення ушкоджень; ***технологічний рівень,*** уміння під час виконання визначених задач діяльності здійснювати розробку систем, які відповідають заданим характеристикам (особливостям), а також знання методів синтезу та технологій розробки систем і способів їхнього моделювання; ***дослідницький рівень,*** уміння здійснювати дослідження систем з метою перевірки їхньої відповідності заданим властивостям, уміння вибирати з безлічі систему, яка дозволяє найбільш ефективно вирішувати задачі діяльності. Знання методики дослідження систем і методів оцінки ефективності їхнього використання під час вирішення конкретних задач.

Робота наукова – самостійно виконане наукове дослідження тієї чи тієї наукової проблеми, яке відповідає науковим принципам, має певну структуру, містить результати наукового пошуку та конкретні узагальнення.

Розуміння наукового тексту – розкриття сутності предметів та явищ, описаних у науковому тексті, усвідомлення зв'язків та залежностей між ними.

Рубрикація наукового тексту (від лат. – заголовок закону) – чіткий і логічний поділ на певні частини.

Самоврядування студентське – форма організації життєдіяльності здобувачів освіти, яка забезпечує розвиток їхньої самостійності у прийнятті та реалізації рішень для досягнення суспільно значимих цілей. Відносини педагогів та здобувачів освіти у процесі самоврядування будуються на принципах співробітництва. На організаційно-методичному рівні педагоги і здобувачі освіти беруть участь у роботі спільних органів самоврядування, виробляють загальну програму дій, інформують один одного про свою діяльність. Педагоги

передають здобувачам освіти частину своїх управлінських функцій. Педагогічний колектив допомагає працювати органам студентського самоврядування, надає їм право обговорювати будь-які питання життя колективу, визначати основні задачі та приймати рішення. Педагоги та здобувачі освіти вчаться вести діалог, попереджати та переборювати конфлікти.

Самоконтроль – свідома регуляція людиною власних станів, спонукань та дій на основі зіставлення їх із деякими суб'єктивними нормами та уявленнями. Становлення самоконтролю – один із центральних механізмів соціалізації. Він пов'язаний із засвоєнням та прийняттям людиною вироблених суспільством норм поводження, перетворенням цих норм у внутрішні механізми саморегуляції. У результаті самоконтролю здійснюється усвідомлений вибір припустимих і найбільш прийнятних форм реагування на обставини навколишньої дійсності. Важливим моментом самоконтролю виступає самообмеження, здатність відмовитися від непродуктивних та не схвалюваних суспільством реакцій. Ця здатність не притаманна людині від народження, а формується поступово в міру розвитку особистості.

Самоосвіта – цілеспрямована пізнавальна діяльність, керована самою особистістю; надбання систематичних знань в якій-небудь галузі науки, техніки, культури, політичного життя і т.п. В основі самоосвіти – безпосередній особистий інтерес, який знаходиться в органічному сполученні із самостійністю вивчення матеріалу. Самоосвіта – один із засобів самовиховання. Основні види самоосвіти – загальна, спеціальна (професійна) та політична. Основна форма самоосвіти – вивчення наукової, науково-популярної, навчальної та художньої літератури. Джерелами самоосвіти виступають: прослуховування лекцій та доповідей, консультації фахівців, а також різні види практичної діяльності – експерименти, моделювання та ін.

Самооцінка – елемент самосвідомості, який характеризується емоційно насиченими оцінками самого себе як особистості, власних здібностей, моральних якостей та вчинків; важливий регулятор поводження. Самооцінка визначає взаємини людини з навколишнім світом, її критичність, вимогливість до себе, ставлення до успіхів і невдач. Завдяки цьому самооцінка впливає на ефективність діяльності людини та розвиток її особистості. Самооцінка тісно пов'язана із рівнем домагань, цілей, які людина ставить перед собою. Адекватна самооцінка дозволяє людині правильно співвідносити свої сили із задачами різної складності та з вимогами навколишнього середовища. Неадекватна (завищена чи занижена) самооцінка деформує внутрішній світ особистості, спотворює її мотиваційну й емоційно-вольову сфери і тим самим перешкоджає її гармонійному розвитку. Самооцінка складається, по-перше, під впливом тих оцінок, які дають людині інші люди. Людина схильна оцінювати себе так, як, на її думку, вона оцінюється навколишніми. По-друге, самооцінка формується в результаті зіставлення образа реального «Я» (якою людина бачить сама себе) з образом ідеального «Я» (якою людина бажає себе бачити). Високий ступінь збігу між цими образами відповідає гармонійному щиросердечному складу особистості. Самооцінка залежить також від того, якою мірою людина почуває

себе приналежною до значимих для неї соціальних груп. Самооцінка результатів навчання організовується педагогом наприкінці навчального тижня, семестру та навчального року. Здобувачам освіти пропонується спеціальне заняття, на якому вони здійснюють рефлексію та самооцінку своєї навчальної праці, в тому числі індивідуальних освітніх програм. Можливий такий алгоритм студентської рефлексії, який включає відповіді, краще письмові, на такі поставлені педагогом питання: В чому я змінився за рік? Мій найбільший успіх? Мої найбільші труднощі? Що в мене раніше не виходило, а тепер виходить? Чому я навчився (з математики, фізики, історії і т.п.)? Можлива, також, самооцінка за результатами вивчення конкретної дисципліни. 1) На заняттях із ... я: довідався, зрозумів, навчився (розкривається). 2) Найкраще на заняттях у мене виходило... 3) Основні труднощі в мене були... 4) Які зміни відбулися в мене: у знаннях із дисципліни...? в умінні почувати і відчувати...? у моїх творчих здібностях ...? в умінні усвідомлювати себе...? 5) Сам собі я бажаю... . Підготувавши такі самооцінки, здобувачі освіти з інтересом вислухають та порівняють оцінки своєї успішності, дані їм викладачем, що буде сприяти підвищенню об'єктивності їхньої самооцінки у майбутньому.

Самоплагіат (англ. self-plagiarism) – повторна публікація самим автором значних за обсягом та ідентичних (або дуже близьких) за формою та змістом наукових текстів без посилання на те, що ці тексти вже було опубліковано раніше, дослівне відтворення власних думок понад один раз без посилання на джерело.

Самостійна робота – індивідуальна чи колективна навчальна діяльність; здійснюється без безпосереднього керівництва педагога; запланована робота, виконувана за завданням та при методичному керівництві викладача, але без його особистої участі. Є основним способом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи здобувача освіти, регламентується навчальним планом і повинен складати не менше 1/3 і не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного на вивчення дисципліни. Зміст самостійної роботи здобувача освіти над конкретним предметом визначається навчальною програмою, методичними рекомендаціями та завданнями викладача. Самостійна робота забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення предмета (підручник, навчальний посібник, конспект лекцій, практикум та ін.). Науково-методичне забезпечення самостійної роботи повинно передбачати можливість самоконтролю засвоєння навчального матеріалу. Для самостійної роботи здобувачеві освіти рекомендується відповідна додаткова література (наукова, хрестоматії, періодичні видання і т.п.). Самостійна робота здобувача освіти щодо засвоєння навчального матеріалу по предмету може виконуватися у бібліотеці ЗВО, навчальних кабінетах, комп'ютерних класах, лабораторіях, а також у домашніх умовах. У необхідних випадках проводиться згідно із завчасно складеним графіком відвідування навчальних приміщень, що гарантує можливість індивідуального доступу здобувачів освіти до необхідних дидактичних засобів. Графік повідомляється здобувачам освіти на початку

семестру. При організації самостійної роботи із використанням складного устаткування, систем доступу до інформації (наприклад, комп'ютерних баз даних, систем автоматизованого проєктування і т.п.) передбачається можливість одержання необхідних консультацій чи допомоги з боку викладача. Навчальний матеріал предмета, передбачений для засвоєння у процесі самостійної роботи, виноситься на підсумковий контроль разом із матеріалом, робота над яким проводилася у ході навчальних занять.

Самостійність – одна із провідних якостей особистості, що виражається в умінні ставити перед собою визначені цілі й домагатися їхнього досягнення власними силами. Самостійність передбачає відповідальне ставлення людини до свого поводження. Здатність діяти свідомо й ініціативно не тільки у знайомій обстановці, але й у нових умовах. У тому числі у таких, котрі вимагають прийняття нестандартних рішень. Самостійність не є вродженою рисою, вона формується в міру дорослішання дитини та юнака і на кожному віковому етапі має свої особливості. Ускладнення цього процесу можливе у підлітковому та першому юнацькому віці. Загострена потреба у самоствердженні у підлітків нерідко ґрунтується на перекрученому уявленні про самостійність, яка сприймається ними як повна незалежність від чужих думок, порад та оцінок. При цьому демонстративне неприйняття авторитету старших нерідко сполучається із пасивною залежністю від стандартів підліткової субкультури. У практиці виховання облік зростаючих можливостей підлітків, заохочення позитивної спрямованості їхніх прагнень та активності дозволяють пом'якшити протікання підліткової кризи та сформувати справжню самостійність.

Семестровий диференційований залік – це форма підсумкового контролю, яка полягає в оцінці засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу з конкретної дисципліни, включаючи результати виконаних індивідуальних завдань викладача (розрахунково-графічних робіт, рефератів і т.п.), результати практичних, семінарських чи лабораторних занять. Семестровий диференційований залік не передбачає обов'язкової присутності здобувачів освіти і планується при відсутності модульного контролю й екзамену з відповідного навчального предмета.

Семестровий іспит – це форма підсумкового контролю засвоєння здобувачем освіти теоретичного та практичного розділів навчальної програми з окремого навчального предмета. Іспити здаються здобувачами освіти в період екзаменаційних сесій, передбачених навчальним планом. ЗВО може встановлювати здобувачам освіти індивідуальні терміни здачі заліків та екзаменів. Іспити проводяться відповідно до заздалегідь узгодженого графіку сесії. Порядок і методика проведення заліків та іспитів встановлюється ЗВО. При використанні модульного контролю іспити можуть не проводитися. Повторна здача іспитів допускається не більше двох разів із кожного навчального предмета: один раз викладачу, другий – комісії, створеній керівником навчально-виховного підрозділу. Здобувачі освіти, які не з'явилися на екзамен без поважних причин, вважаються такими, котрі одержали незадовільну оцінку.

Семестровий контроль здійснюється у формі семестрового іспиту,

диференційованого чи звичайного заліку з конкретного предмету в терміни, встановлені навчальним планом. Здобувач освіти вважається допущеним до семестрового контролю з конкретного предмета, якщо він виконав усі види робіт, передбачених навчальним планом на семестр із даної дисципліни.

Семінар (лат. – розсадник) – пов'язаний із «посівом» знань, переданих від педагога до здобувача освіти, які «проростають» у свідомості, здатних до самостійних суджень, до відтворення та поглиблення отриманих знань. Один із видів практичних навчальних занять. Специфіка семінару полягає в колективному обговоренні здобувачами освіти повідомлень, доповідей, рефератів, виконаних ними самостійно під загальним керівництвом викладача. Призначається для поглибленого вивчення теми чи курсу. У процесі семінарських занять здобувачі освіти опановують методологію досліджуваної галузі науки, здобувають навички самостійної роботи та її оформлення (усного чи письмового викладу, аргументованого захисту власних висновків тощо). Однією з основних умов проведення семінарів є наявність доступних кожному джерел: підручників, словників, методичних посібників та ін. Керівник семінарських занять проводить зі здобувачами освіти бесіди, в яких роз'яснює мету, тематику та зміст майбутнього семінару, дає необхідні вказівки щодо підготовки повідомлень, доповідей, які носять головним чином методологічний характер. У сучасній вищій школі поширені семінарські заняття трьох типів: просемінар, власне семінар і спеціальний семінар. Просемінар – заняття, що готує до семінару, проводиться на перших курсах. Мета – ознайомлення здобувачів освіти зі специфікою самостійної роботи, з літературою, першоджерелами, методикою роботи над ними. Другий етап роботи в просемінарі – підготовка рефератів на визначені теми, читання їх та обговорення з учасниками просемінару з висновками педагога. Використовуються також три різновиди семінарів:1) семінар, який має основною метою поглиблене вивчення визначеного систематичного курсу та тематично міцно пов'язаний із ним; 2) семінар, призначений для ґрунтовного опрацювання найбільш важливих і типових у методологічному відношенні тем чи курсів навіть однієї теми; 3) семінар дослідницького типу з наміченою тематикою з окремих проблем науки для більш детальної її розробки. Форми семінарських занять: розгорнута бесіда за заздалегідь відомим планом чи невеликі доповіді із подальшим обговоренням учасниками семінару. Семінар – це завжди безпосередній контакт зі здобувачами освіти, встановлення довірливих відносин, продуктивне педагогічне спілкування. Досвідчені викладачі, формуючи творчу атмосферу, заохочують здобувачів освіти до виступів оціночного характеру та дискусій, сполучаючи їх із викладом підготовлених тем і заслуховуванням рефератів. Спецсемінар проводиться для здобувачів освіти старших курсів. Він являє собою школу спілкування дослідників-початківців із визначеної наукової проблеми. Спецсемінар, керований авторитетним фахівцем, здобуває характер наукової школи, привчає здобувачів освіти до колективного мислення та творчості. На підсумковому занятті викладач, як правило, робить повний огляд семінарів, що відбулися, і студентських наукових праць, намічаючи обрії подальшого

дослідження порушених проблем і можливості участі в них здобувачів освіти.

Семінарське заняття – форма навчального заняття для академічної групи, при якій викладач організовує дискусію навколо попередньо виділених тем, до яких здобувачі освіти готують тези виступів на основі самостійно виконаних завдань (рефератів). Семінарські заняття проводяться в аудиторіях чи навчальних кабінетах. Перелік тем семінарських занять визначається програмою даної навчальної дисципліни. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені здобувачами освіти реферати, їх виступи, активність участі в дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію і т.п. Доцільно, щоб семінари проводив лектор даного навчального курсу, що дозволить йому як потенційному екзаменатору вивчити особистості своїх здобувачів освіти, більш об'єктивно оцінити засвоєння ними різноманітного матеріалу. Отримані здобувачами освіти оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчального предмета.

Синтез (від грец. – складання) – метод дослідження, ґрунтований на поєднанні абстрагованих сторін предмета і відображенні його як конкретної цілісності; вивчення об'єкта у єдиному і взаємному зв'язку його частин.

Система (від грец. – утворення, сполучення) – сукупність елементів, розташованих у визначеному порядку, що перебувають у певних зв'язках один із одним і з середовищем, утворюючи при цьому певну цілісність, єдність.

Систематизація (грец. – ціле, складається з частин) – розумова діяльність, у процесі якої досліджувані об'єкти організовуються у визначену систему на основі обраного принципу. Найважливіший вид систематизації – класифікація, тобто розподіл об'єктів за групами на основі встановлення подібності та розходження між ними. До систематизації призводить також встановлення причинно-наслідкових відношень між досліджуваними фактами, виділення основних одиниць матеріалу, який дозволяє розглядати конкретний об'єкт як частину цілої системи. Систематизації передує аналіз, синтез, узагальнення та порівняння.

Системність знань – якість сукупності знань характеризується наявністю у свідомості структурно-функціональних зв'язків між різнорідними елементами знань. Системність знань передбачає розуміння людиною співвідношення між поняттями та законами, науковими фактами та постулатами, постулатами та наслідками; усвідомлення особистістю місця знань у науковій теорії. Не кожна органічна сукупність знань включає структурно-функціональний зв'язок, тому не будь-які систематичні знання є системними. Тобто якщо деяка сукупність знань у свідомості того, кого навчають, утворить систему, знання в якій розташовані за схемою «основні поняття – основні закони-наслідки» і зв'язку, між елементами якої визначаються статусом знання в даній системі, то можна говорити про системне засвоєння знань. Статус знання у науковій теорії визначається не його змістом, а місцем у теорії. Вищою формою систематизації знань у науці, що показує визначений обрій пізнання на даному сучасному етапі її розвитку, є природно наукова картина світу.

Ситуація комунікативна – функціонально–комунікативна сфера

(побутова, офіційно–ділова, наукова тощо), у якій створюють текст.

Складання плану – вид роботи з текстом, засіб засвоєння і розуміння прочитаного, шлях до вивчення (складання, підготовки) композиції тексту.

Словники навчальні – у лексикографії самостійний тип словників; відрізняються навчальною спрямованістю та використовуються як один із засобів навчання. Навчальний характер їх виявляється у складі словника, доборі, розміщенні, способах подачі та інтерпретації лінгвістичної інформації, мові викладу матеріалу, обсязі й оформленні. Словники навчальні виконують три основні функції: навчальну, довідкову та систематизуючу. Їм властиві також інші функції, характерні для словників усіх типів: інформативна (дозволяє у найкоротший спосіб прилучатися до накопичених знань) та нормативна (фіксує значення та вживання слів, сприяє удосконаленню та уніфікації мови).

Слово ключове – слово або словосполучення, що найбільш повно відображає зміст і суть наукової праці або її частини, має істотне смислове навантаження, слугує ключем під час пошуку інформації.

Спосіб – прийом, дія, спрямована на досягнення визначеної задачі.

Спостереження – метод пізнання дійсності, який ґрунтується на безпосередньому сприйнятті процесів, явищ, об'єктів за допомогою органів чуття, без втручання їх у буття дослідника; метод збору наукової інформації, сутність якого полягає в безпосередній реєстрації фактів, явищ, процесів, що відбуваються в соціальній реальності.

Сприймання наукового тексту – психічний процес відображення людиною змісту тексту за безпосереднього впливу на органи чуття.

Стаття наукова – один із видів наукових публікацій, де описують кінцеві або проміжні результати дослідження, обґрунтовують способи їх отримання а також накреслюють перспективи наступних напрацювань. Наукова стаття втілюється у численних субжанрах, що охоплюють теоретичні, оглядові, полемічні статті, статті–повідомлення тощо, тобто можна стверджувати, що вона є макрожанром, який включає у себе декілька мікрожанрів (наприклад, анотацію, подяку), які сприяють ефективній реалізації комунікативних завдань. Наукова стаття реалізується через письмовий та усний канали комунікації, а її фізичною основою є паперовий друкований, електронний текст. Комунікативними цілями статті є 1) презентація нових наукових результатів, отриманих під час дослідження, у відповідності з його загальною логікою й процедурами; 2) їх ратифікована науковим соціумом фіксація, закріплення відповідного наукового пріоритету та авторського права; 3) аргументоване переконання читачів – членів відповідної наукової спільноти – у валідності та цінності цього доробку; просування наукових результатів, їх популяризація та поширення.

Стиль науковий (від грец. – паличка для письма) – функціональний різновид літературної мови, що обслуговує різні галузі науки, виробництва, освіти і реалізується у спеціалізованих текстах різних жанрів.

Стиль функціональний (від грец. – паличка для письма) – суспільно усвідомлена сукупність прийомів уживання, відбору та сполучення мовленнєвих засобів, функціонально зумовлена соціально значущою сферою спілкування.

Стрес (англ. – напруга) – стан психофізіологічної напруги, який виникає в людини під дією різних сильних впливів та супроводжується мобілізацією захисних систем організму та психіки. Поняття стресу увів 1936 року канадський фізіолог Г. Сельє. Він розрізняв еустрес – нормальний стрес, який служить цілям збереження та підтримки життя, та дистрес – патологічний стрес, який виявляється у хворобливих симптомах. Сельє вважав стрес невід'ємним атрибутом життєдіяльності, оскільки на подразнення організм реагує станом стресу, який відіграє мобілізуючу, а тому позитивну роль. Подразники підвищеної інтенсивності, які виникають у надмірній кількості, можуть викликати дистрес і потім спричинити соматичні захворювання, деформації психіки і навіть загибель людини. Один і той же подразник (стресор) для однієї людини може виявитися мобілізуючим, корисним, а для іншої може мати негативні наслідки. Здатність реагувати на інтенсивні зовнішні подразники визначається індивідуально-психологічними особливостями конкретної особистості: психофізіологічною конституцією, чутливістю до впливів (сенситивністю), особливостями мотиваційної та емоційно-вольової сфери. Щоб зовнішні впливи не викликали дистрес, необхідне формування в особистості таких якостей, як дисциплінованість, прагнення до подолання перешкод і т. ін. Тому з метою виховання розвинутої особистості не слід обмежувати вплив на дитину абсолютно всіх небажаних факторів. Оскільки протягом життя батьки й вихователі все одно не зможуть підтримувати довкола неї «тепличні» умови, то надмірна опіка згодом може сформувати особистість, не здатну протистояти життєвим проблемам.

Структура (від лат. – побудова, розміщення) – упорядкованість відношень, що зв'язують елементи системи і сприяють її рівновазі; спосіб організації системи, тип зв'язків.

Суб'єктивні фактори адаптації здобувача освіти – це комплекс факторів, а саме: недостатньо відповідальне ставлення до навчання; недосформованість навчальних цілей; відсутність чіткого уявлення про майбутню спеціальність; невпевненість у своїх знаннях і можливостях.

Судження – це думка про предмет, явище, у якій за допомогою ствердження або заперечення розкриваються його ознаки чи відношення до інших предметів; розумова дія, що реалізує ставлення мовця до змісту висловлюваного.

Суперечка наукова – словесне змагання між двома або кількома особами щодо певного наукового питання, за якого кожна із сторін доводить свою думку.

Схема (від грец. – вид, форма) – спрощене зображення, викладення чогось у загальних, основних рисах; готова формула; попередній план.

Творча діяльність – форма діяльності людини чи колективу – створення якісно нового. Стимулом до творчої діяльності слугує проблемна ситуація, яку неможливо вирішити традиційними способами. Оригінальний продукт діяльності виходить у результаті формулювання нестандартної гіпотези, нетрадиційних взаємозв'язків елементів проблемної ситуації, залучення неявно пов'язаних елементів, встановлення між ними нових видів взаємозалежності.

Передумовами творчої діяльності є гнучкість мислення (здатність варіювати способи рішення), критичність (здатність відмовитися від непродуктивних стратегій), здатність до зближення та зчеплення понять, цілісність сприйняття та ін. Задатки творчих здібностей притаманні будь-якій нормальній людині. Потрібно зуміти розкрити їх та розвинути. Прояви творчих здібностей варіюються від великих та яскравих талантів до скромних та малопомітних. Але сутність творчого процесу однакова для всіх. Різниця у конкретному матеріалі творчості, масштабах досягнень та їхній суспільній значимості. При традиційних формах навчання учень, здобуваючи та засвоюючи в освітньому процесі деяку інформацію, стає здатним відтворити зазначені йому способи вирішення задач, доказу теорем і т.п. Однак, він не бере участі у творчому пошуку шляху вирішення поставленої проблеми та, отже, не здобуває й досвіду такого пошуку. Чим більше відрізняється від знайомої невирішена проблема, тим сутужніше йде сам процес пошуку в учня, якщо він не має спеціального досвіду. Тому не поодинокі випадки, коли випускник середньої школи, який успішно опанував матеріал шкільної програми, не може впоратися з конкурсними екзаменаційними задачами у ЗВО (побудованими на тому ж матеріалі), оскільки вони вимагають нестандартного підходу до їх вирішення. Висування нової гіпотези у зв'язку з новою проблемою вимагає особливих видів діяльності. Ці здібності виникають у діяльності самих здобувачів освіти. Ніяка розповідь про роль гіпотез не зможе замінити у розвитку здібностей людини до дослідження нехай навіть маленької, але самостійно висунутої гіпотези. Відомо також, що для вирішення низки проблем потрібно розглянути традиційні шляхи під зовсім новим, несподіваним кутом зору. Однак, знання цього не забезпечує перебування нового кута зору в процесі конкретного дослідження: тільки практичний досвід дослідження розвиває дану здатність. Щоб формувати у здобувачів освіти творчий досвід, необхідно конструювати, бажано в процесі вивчення різних предметів, спеціальні педагогічні ситуації, які створюють умови для творчого їх вирішення. Можливість конструювання таких ситуацій обумовлена тим, що навчання творчості головним чином здійснюється на проблемах, уже вирішених суспільством, способи вирішення яких уже відомі. Стосовно до процесу навчання творчість варто визначити як форму діяльності людини, спрямовану на творення якісно нових для неї цінностей, які мають суспільне значення, тобто важливих для формування особистості як суспільного суб'єкта. Проблемні ситуації можна поставити у різний спосіб: шляхом чіткої постановки проблеми педагогом; шляхом створення ситуації, в якій від них потрібно самим зрозуміти та сформулювати наявні у ній проблеми; шляхом створення ситуації з більш-менш чітко означеною проблемою, але за логікою пошуку рішення здобувач освіти повинен прийти до нової, додаткової проблеми, самим ним виявленої та передбаченої при конструюванні ситуації. Особливим варіантом буває випадок, коли в ході вирішення деякої задачі здобувач освіти самостійно виявляє нову, не передбачену при конструюванні ситуації проблему. Однак, виникнення чи наявність однієї лише проблеми не визначає можливість її вирішення. Для останнього необхідно здійснити самостійний пошук, який вимагає визначених

вихідних даних, тобто опори на відоме, що й дозволяє реалізувати цей пошук. Навчальну проблемну ситуацію можна визначити як задачу з необхідними даними, як умову. До цих даних ставиться питання, яке у тому чи іншому вигляді формулює проблему для подальшого вирішення. Тоді змістом будь-якої задачі буде проблема, заснована на протиріччі між відомим та шуканим. У процесі вирішення цих задач, побудованих на необхідності вибірково активізувати вже відомі їм знання, здобувачі освіти можуть самостійно вивчати більш глибокі сторони явищ. У практиці навчання необхідно застосовувати і задачі, які вимагають тільки висування гіпотез. У даному випадку від здобувача освіти не вимагається обґрунтованого повного рішення. Він повинен лише побудувати план пошуку відповіді, який вимальовується. Вирішення цих задач розвиває у здобувачів освіти уміння мобілізувати наявні в них знання та включати їх у процес аналізу нових ситуацій, прагнення знайти новий підхід, новий тип рішення. Саме в такий спосіб закладаються основи подальшої творчої діяльності.

Творчість – це створення, винайдення об’єктивного нового та корисного (об’єкта) і/чи його розвиток в умовах неповноти інформації. Вища форма активності та ключова діяльність людини, яка створює нові матеріальні та духовні цінності, розширює та перетворює навколишнє середовище; здатність до створення нових реалій та одночасно саме творення. У загальному значенні – виявлене уміння зробити чи виділити яким-небудь способом щось нове; невідомий спосіб вирішення проблеми, який спирається на новий метод чи засіб; новий художній предмет чи форма. Пошук новизни – мотиваційний мотор творчої людини, потреба виходу за відомі рамки, прагнення до неповторності й унікальності уявного рішення чи практичної справи. Тому творча особистість справляє враження індивіда з дисбалансом сталих форм діяльності, але це концентрування його розумової енергії та всіх психічних сил на іншому, більш високому рівні, нова позиція в оцінюванні, пізнаванні, оперуванні дійсністю. Творчість за своїми плодами підрозділяється на наукову, художню, винахідницьку й організаційну. Іноді говорять про релігійну, ігрову творчість та ін. Спонукальною силою будь-якої творчості є людина як носій творчого мислення. Це креативна особистість, яка витягає нове із глибин свідомості та несвідомого, у т.ч. й колективного, у точці їхнього перетину з дійсністю та її відображеннями у вигляді знакових систем. Творче мислення зазвичай поділяється на чотири фази. Підготовча, в ході якої мислячий суб’єкт збирає та досліджує свої ресурси, прагне знайти попередні рішення. Інкубаційна, коли осмислюються (часто на рівні несвідомого) можливі похибки позицій, прийомів оперування, оцінювання результатів. Фаза осяяння, коли виявляється визначеність оптимального рішення. Нарешті, фаза перевірки чи доведення обробки, коли добуті результати представляються та сприймаються саме як нові. Природно, будь-яка творчість, починаючи з джерел і закінчуючи висновками, характеризується глибоко індивідуалізованими стратегіями. Без відомої алгоритмізації процесів спонукання до творчості та впровадження її результатів неможливим є не лише розвиток, але й просте збереження сучасного суспільства з його ускладненими соціальними та технологічними зв’язками.

Теза – це твердження, в якому сформульована центральна ідея всього тексту. Правильно сформульована теза дозволяє утримати фокус тексту від вступу до заключної частини.

Тези (від грец. – положення, твердження) – різновид вторинного наукового тексту, ґрунтованої на стислому формулюванні основних положення первинного наукового тексту; послідовно сформульовані основні ідеї, думки та положення доповіді, лекції, статті.

Тезування – це вилучення основної інформації з тексту – джерела у вигляді положень – тез.

Текст додатковий – різновид наукового тексту відповідно до функційного призначення, який подає анкети, тексти завдань, рисунки, графіки, статистичний матеріал як додаткові докази наукових положень.

Текст емпірико-фактологічний – різновид наукового тексту відповідно до функційного призначення, який містить опис фактологічної бази дослідження, класифікації й узагальнення фактів у конкретному дослідницькому контексті.

Текст методологічний – різновид наукового тексту відповідно до функційного призначення, який слугує для вмотивування та опису специфіки методології проведеного дослідження.

Текст мішаного типу – різновид наукового тексту відповідно до функційного призначення, якому властиві ознаки різних видів наукових текстів (теоретичного з елементами оглядового, емпірико–фактологічного або пояснювального текстів).

Текст науковий – цілісний комунікативний блок, що має чітку, логічну структуру із внутрішньо завершеними частинами (розділами, підрозділами, пунктами, параграфами, абзацами), насиченими відповідною термінологією.

Текст науковий вторинний – різновид наукового тексту, основна мета якого – опис змісту первинних текстів (конспекти, реферати, анотації, рецензії, тези, науково–технічні огляди, наукові звіти, резюме і т. ін.).

Текст науковий первинний – різновид наукового тексту, основна мета якого – передавання первинних наукових відомостей, отриманих у процесі наукових досліджень (монографія, дисертація, дипломні, магістерські роботи, наукова стаття, наукова доповідь та ін.).

Текст оглядовий – різновид наукового тексту відповідно до функційного призначення, який забезпечує наукове обґрунтування предмета дослідження, установлює межі цього дослідження, показує ступінь невивченості його окремих складових.

Текст пояснювальний – різновид наукового тексту відповідно до функційного призначення, який розкриває основні положення, містить різні примітки і тлумачення понять, таблиць, формул, рисунків тощо.

Текст теоретичний – різновид наукового тексту відповідно до функційного призначення, який подає теоретичні аспекти предмета дослідження.

Тема дослідження (від грец. – предмет викладу, положення) – методологічна характеристика дослідження; формулювання, що відбиває

проблему дослідження; наукове завдання, що належить до конкретної галузі наукового дослідження.

Темп навчання – трактований як швидкість чи інтенсивність освітньої діяльності, визначається індивідуальними особливостями здобувача освіти: його мотивацією, розвинутими здібностями, рівнем підготовленості, психологічними, фізіологічними та іншими характеристиками. Темп навчання визначає один із головних компонентів змісту освіти – освітню продукцію здобувача освіти. Так, при однаковому часовому відрізку, заданому педагогом для вивчення фундаментального освітнього об'єкта, обсяг освітнього продукту може бути більше в того здобувача освіти, котрий навчається у більш високому темпі. Зовні виражений освітній продукт здобувача освіти відбиває його особистісні освітні зміни. Освітній продукт здобувача освіти залежить від досягнутих знань про досліджуваний фундаментальний освітній об'єкт, розвитку індивідуальних здібностей здобувача освіти, засвоєння способів і видів діяльності. Отже, навіть при однакових знаннях про фундаментальні освітні об'єкти освітні продукти різних здобувачів освіти різні, оскільки засвоєні ними види діяльності та рівень їхнього розвитку відрізняються.

Тенденція (від лат. – спрямовую) – можливість тих чи тих подій розвиватися в певному напрямку; органічна частина художньої ідеї, її ціннісний аспект.

Теорія (від грец. – розгляд, міркування, вчення) – сукупність висновків, що відображає відношення і зв'язки між явищами реальності у вигляді інформаційної моделі; система достовірних знань про дійсність, що описує, пояснює, передбачає явища конкретної предметної галузі.

Термін (від лат. – межа, кордон) – слово або словосполучення, що позначає спеціальне поняття певної галузі знання або діяльності і його зв'язки з іншими поняттями в межах певної сфери.

Термінологія – система термінів наукової та фахової мови, що є ядром фахового словникового запасу. Терміни складають значну частину фахової лексики, для якої властиві однозначність, визначеність, точність.

Тести (англ. – іспит, проба) – стандартизовані завдання, призначені для виміру у порівнюваних величинах індивідуально-психологічних властивостей особистості, а також знань, умінь та навичок; один із основних методів психологічної діагностики. Тести являють собою модельні ситуації, з їхньою допомогою виявляються характерні реакції індивіда, які вважаються сукупністю показників досліджуваної ознаки. Класифікувати тести можна по різному – за метою застосування (професійний добір, клінічна діагностика, з'ясування інтересів, переваг і т.д.), за формою проведення (індивідуальні та групові) і за змістом (тести загальної обдарованості, тести спеціальних здібностей і т.д.). Розрізняють тести вербальні та невербальні, аналітичні та синтетичні. За використовуваним матеріалом виділяють тести бланкові (що виконуються за допомогою олівця та паперу), предметні (тести оперування з визначеними предметами) та апаратурні (потребують спеціального технічного оснащення). За ступенем однорідності завдань тести можуть бути гомогенними (із завданнями

одного типу) та гетерогенними (завдання істотно різняться). Принциповий розподіл тестів за охопленням психічних властивостей: на цій підставі виділяють тести особистості та тести інтелекту. Існують так звані тести успішності (педагогічні тести), спрямовані на оцінку знань, умінь і навичок. Складання тестів будується за єдиною схемою: визначення цілей тестування, складання первісного варіанту тесту, його апробація та корекція, розробка системи інтерпретації результатів. Якість тестів визначається їхньою надійністю (стійкістю результатів тестування), валідністю (відповідність тестів цілям діагностики), що й диференціює силу завдань (здатністю тесту підрозділяти досліджуваних за ступенем виразності досліджуваної характеристики). Застосування тестів виправдане лише у вузьких межах тієї практичної задачі, для якої вони створені і стосовно якої вони перевірені. Для визначених цілей психологічної діагностики тести є прийнятним методом дослідження. Однак, необхідно враховувати, що показники тестування ілюструють лише наявний стан досліджуваних характеристик, не розкриваючи особливостей їхнього формування.

Узагальнення у навчанні – розумова дія, яка виявляє відношення і зв'язки окремих та загальних властивостей засвоюваного матеріалу. Узагальнення – одна з основних розумових дій. Воно є присутнім у будь-якій діяльності, дозволяючи людині виявляти у різноманітті предметів щось загальне, необхідне їй для правильної орієнтації в навколишньому світі. Узагальнення нерозривно пов'язане із процесом абстракції у навчанні, дозволяє здобувачам освіти виявляти та виділяти у засвоюваних окремих знаннях об'єднуючі їх загальні властивості, що надає їм деякої цілісності, яка надає мисленню учнів визначеності, послідовності та дисциплінованості.

Уміння – засвоєні прийоми та способи виконання дій, підсилені знаннями.

Умовивід – розумова операція, яка полягає в одержанні нового висновку з декількох суджень. Є необхідним засобом пізнання, коли для встановлення істини недостатньо простого розгляду, а потрібно провести дослідження: вивести наслідок, здійснити доказ, систематизувати наявні знання, перевірити гіпотетичні положення і т.п. Цінність умовиводу для процесу пізнання полягає в тому, що з його допомогою нове знання добувається без звертання до безпосереднього досвіду, витлумачується зі сформульованих у мові положень, що відбивають суспільно-історичний досвід людей. Умовиводи розширюють і поглиблюють пізнання кожної людини, власна практика якої обмежена часом, пізнавальними можливостями та іншими обставинами. Судження, з яких будується умовивід, називають посилками. Судження, що виходить шляхом зіставлення посилок, називається висновком. У процесі умовиводу судження повинні узгоджуватися один із одним на основі відповідних логічних правил. Їхнє дотримання й істинність посилок забезпечують істинність умовиводу. Розрізняють кілька форм умовиводів, основні з них – індукція та дедукція. В онтогенезі (розвитку та дорослішанні окремої людини) передумови цієї форми мислення у вигляді найпростіших умовиводів починають складатися вже з дошкільного віку. Коли систематичне навчання стає провідною діяльністю

молодої людини, умовиводи одержують справжню підставу та засоби для свого розвитку й удосконалення. Система знань побудована таким чином, що здобувачу освіти постійно доводиться засвоювати безліч загальних правил, уміти відмовлятися на основі одержуваних у ЗВО знань від помилкових суб'єктивних узагальнень, які склалися в його власній практиці.

Усвідомлення наукового тексту – осягнення, осмислення структури і змісту тексту через аналіз вербальної форми тексту.

Установка особистості – неусвідомлений стан, який випереджає та визначає розгортання будь-яких форм психічної діяльності; стан змобілізованості, готовності до дії; обумовлена наявністю у суб'єкта потреби та відповідних умов її задоволення. Установка – механізм регуляції діяльності; її регулююча функція виявляється у формі спрямованості на вирішення визначених задач. У педагогічному процесі відіграє як позитивну, так і негативну роль. Наприклад, можлива установка здобувача освіти, що ця навчальна дисципліна йому на потрібна, призведе до утруднень при розгортанні ним відповідної навчальної діяльності з її засвоєння.

Учені ступені і звання – офіційне підтвердження наукової кваліфікації фахівця та його ролі в освітньому процесі у закладі вищої освіти; присудження ступенів і присвоєння звань – форма атестації наукових кадрів. Вчені ступені – кандидат наук (доктор філософії/доктор мистецтва) і доктор наук у відповідній галузі знань (педагогічних, технічних, економічних і т.д. згідно зі структурою спеціальностей); вчені звання – доцент і професор.

Факт науковий (від. лат. – зроблене) – складова наукового знання, що відображає об'єктивні властивості речей і процесів, на основі яких визначаються закономірності явищ, вибудовують теорії, формулюють закони.

Фактори підвищення мотивації навчання: 1) надання пріоритету власним міркуванням, а не думкам інших людей; 2) подобаються дисципліни, які передбачені програмою підготовки; 3) добра попередня підготовка перед вступом до ЗВО; 4) використання прогресивних методів навчання; 5) прагнення самоствердж уватися у навчанні; 6) намагання вчитись добре, щоб стати кваліфікованим фахівцем; 7) доведення собі та іншим, що можна вчитись краще; 8) намагання завдяки ґрунтовним знанням мати максимальні шанси у професійному житті.

Фальсифікація – вигадування тих чи інших, наприклад, статистичних показників з подальшим вказуванням їх у якості власної роботи.

Функції самоуправління – основні напрями самоуправління навчанням: мотивація, планування, організація, контроль, інформація і комунікація.

Цикл підготовки – сукупність складових частин змісту освіти чи професійної підготовки, які об'єднані відповідно до ознак причетності їхнього змісту до загальної галузі освіти чи загального напряму підготовки.

Цикл самоуправління навчанням – процес послідовного виконання таких функцій: мотивації, планування, організації, контролю навчання з використанням навчальної інформації.

Цитата (від лат. – наводжу, проголошую) – буквально відтворені

фрагменти чужих міркувань, дослівно наведений уривок з якогось тексту для підтвердження або ілюстрації власної думки, полеміки з цитованим автором.

Цілі навчання – конкретні, бажані для здобувача освіти, результати навчання, на досягнення яких спрямована його діяльність.

Частина основна – один зі структурних елементів наукового тексту, де представлено методику і техніку дослідження, пошук способів розв'язання проблеми, докази концепції, ідеї, підтвердження або спростування висунутої гіпотези і т. ін.

Школа наукова (від лат., грец. – дозвілля, учена бесіда) – напрям у науці, мистецтві, літературі, суспільно-політичній думці, що ґрунтується на спільних поглядах, принципах тощо.

Якості знань виявляються в результаті багатоаспектного аналізу засвоєння і застосування знань людиною у різних видах діяльності. Поняття якості знань передбачає співвіднесення видів знань (закони, теорії, прикладні, методологічні знання) з елементами змісту освіти. Якість знань має такі характеристики: повноту, глибину, систематичність, системність, оперативність, гнучкість, конкретність, узагальненість. Основними якостями знань у системі є повнота, глибина, оперативність, гнучкість, усвідомленість. Під час ігрової перевірки виявляється ступінь сформованості кожної якості знань чи їхнього сполучення.

8.3. Рекомендована література

Основна

Нормативно-правові акти:

1. Етичний кодекс ученого України. 2009. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09#Text.
2. Європейська хартія дослідників («The European Charter for Researchers») URL : https://ipv.org.ua/wp-content/uploads/2021/05/YEvropeyska-KHartiia-Doslidnykiv.pdf
3. Європейський кодекс академічної доброчесності ("The European Code of Conduct for Research Integrity"). URL : https://allea.org/wp-content/uploads/2024/09/CoC2023-Ukrainian.pdf
4. Кодекс академічної доброчесності Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». URL : https://uu.edu.ua/upload/universitet/normativni_documenti/academic_dobrochesnist/Codex.pdf
5. Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових, навчально-методичних, кваліфікаційних та навчальних роботах у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна». URL : https://uu.edu.ua/academic_dobrochesnist.
6. Положення про науково-дослідну роботу здобувачів фахової передвищої освіти у навчально-виховних підрозділах Університету «Україна». Київ, 2025. URL : https://uu.edu.ua/upload/universitet/normativni_documenti/Osnovni_oficiyni_doc_U

U/Nauk_d-t/Pol_pro_nauk-dos_rob_zdobuvachiv_FPO.pdf
7. Положення про організацію науково-дослідної діяльності в університеті «Україна». Київ, 2024. URL : https://uu.edu.ua/upload/universitet/normativni_documenti/Osnovni_oficiyni_doc_UU/Nauk_d-t/01_07_2024/N77Pol_pro_organiz_NDD_v_UU.pdf
8. Положення про організацію та методику проведення поточного, підсумкового контролю та атестації здобувачів освіти. Київ, 2025. URL : https://uu.edu.ua/upload/universitet/normativni_documenti/Osnovni_oficiyni_doc_UU/Osvitnya_d_t/N65_Polozh_pro_metodiku_provedennya_controlyu_ta_atestacii_2025.pdf
9. Положення про систему внутрішнього забезпечення якості освіти та освітньої діяльності у Відкритому міжнародному університеті розвитку людини «Україна». Київ, 2025. URL : https://uu.edu.ua/upload/universitet/normativni_documenti/Osnovni_oficiyni_doc_UU/Upravlinnya_yakistyu/Pol_syst_yakosti_osviti_UU.pdf.
10. Положення про студоцентризм у системі забезпечення якості освіти відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна». Київ, 2025. URL : https://uu.edu.ua/upload/universitet/normativni_documenti/Osnovni_oficiyni_doc_UU/Indidvid_osv_traectoriya/N107_Pol-pro-studoczentryzm-u-systemi-zabezp_2025.pdf.
11. Про академічну доброчесність. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2026, № 13, ст.35. Документ 4742-IX, чинний. Редакція від 18.12.2025. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4742-20#Text
12. Про вищу освіту. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text
13. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 21, ст.81 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text
14. Про наукову і науково-технічну діяльність. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 3, ст.25. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text
15. Про освіту. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text
16. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Документ 286-2022-р, чинний. Редакція від 06.01.2026. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text.

Підручники та навчальні посібники:

1. Академічна доброчесність: робочий зошит для здобувачів вищої, фахової передвищої освіти. Київ: ДЗВО «Університет менеджменту освіти», 2025. 54 с. https://lnk.ua/gJPqo9HS4
2. Академічне письмо : навчальний посібник / укладачі : Т. М. Костирко, С. В. Ларенкова, І. В. Бондар, М. С. Жигалкіна. – Миколаїв : НУК, 2022. – 116 с.

3. Вдосконалення викладання у вищій освіті: теорія та практика : монографія / [С. Калашнікова, Н. Базелюк, О. Базелюк та ін.] ; за наук. ред. С. Калашнікової. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. 255 с.
4. Кісельова А., Завальська Л. Основи академічного письма: навчально-методичний посібник. Одеса. 2023. 68 с.
5. Комар Ю.М., Дубас Р.Г., Нестеренко С.С., Комар В.Ю., Кондукоцова Н.В. Основи наукових досліджень. Графічне моделювання : навчально- методичний посібник. К. : «Університет «Україна», 2020. 273 с.
6. Основи академічного письма: конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей. Уклад.: М.Г.Маковій, О.М.Жовнір, І.Ю.Рєпіна, Л.Ф.Плотникова. Київ-Тернопіль: КНУБА-Ф-ОП Шпак В.Б., 2023. 61 с.
7. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / Марта Мальська, Наталія Паньків.. Львів: Видавництво ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 226 с.
8. Семеног О. М. Академічне письмо: лінгвокультурологічний підхід: навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. 220 с.
9. Семеног О.М. Академічна культура дослідника: європейський та національний контексти: навчальний посібник. Суми: СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2021. 218 с. https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052860.pdf
10. Стинська В.В. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Івано-Франківськ, 2022.180 с.
11. Українська мова: офіційно-діловий та науковий стилі : навчальний посібник / автор-укладач Г. В. Гайович. Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2024. 228 с.

Допоміжна

1. Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Суми, 17-18 травня 2024 року) / упоряд., заг. ред. О. М. Семеног. Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2024. 247 с.
2. Академічне письмо: навчальний посібник / укладачі: Т. М. Костирко, С. В. Ларенкова, І. В. Бондар, М. С. Жигалкіна. Миколаїв: НУК, 2022. 116 с.
3. Алєксєєва С. Методологія наукових досліджень та академічна доброчесність: виклики в умовах цифровізації. *Витоки педагогічної майстерності*, 2024. №34, С.5-8. URL : https://doi.org/10.33989/2075-146x.2024.34.317624
4. Аналіз наукового / професійного тексту: методичні рекомендації / Томчаковська Ю. О., Строченко Л. В., Томчаковський О. Г. / Одеса: Олді+, 2023. 60 с.
5. Башкір О.І. Академічна доброчесність та інтелектуальна власність: конспект лекцій. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 92 с.
6. Вінарчук Н.М., Шоловій М.-Т.І., Денисяк Ю.В. Академічна доброчесність в закладах вищої освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 85. Том 1. 2025. С.99-102. DOI : https://doi.org/10.32782/ip/85.1.19
7. Ганаба С. Академічна доброчесність у наукових дослідженнях та освіті: досвід зарубіжних країн і можливості імплементації в Україні. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія:

педагогічні науки. № 1(44), 2026. С.87-104. DOI : https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v44i1.2068
8. Ганаба С. Саморегульоване навчання: концептуальні ідеї, досвід, практики. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. № 4(35), 2023. С. 5-22. URL : https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/3267/1/1.4..pdf
9. Головаш І., Кобяков С. Дидактичні аспекти самоорганізації та формування мовної особистості студентів. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. Серія: Педагогічні науки. № 1, 2024. С.121-126. DOI: https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-1-121-126
10. Горбань Г. О. Навчальна самоорганізація і самостійна робота здобувача освіти: освітньо-професійна програма «Психологія» : навчальний посібник для здобувачів вищої освіти першого бакалаврського і другого магістерського рівнів. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2025. 300 с. URL : https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/29855/1/0064080.pdf
11. Гребенюк Т.В. Академічна доброчесність: навчальний посібник для студентів 1-го курсу всіх спеціальностей медичних та фармацевтичних факультетів. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 108 с.
12. Гришко В. І., Киричук Б. С. Академічна доброчесність і штучний інтелект: подолання викликів у освітньо-науковій діяльності України та зарубіжних держав. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Серія ПРАВО. Випуск 85: частина 2. С. 305-310. DOI : https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.2.45
13. Задорожна О. М., Войналович О. О. Академічна культура як ціннісна основа академічної доброчесності в системі наукових досліджень. Освітньо-науковий простір. Випуск 10 (1**),** 2026. С. 47-57. DOI **:** https://doi.org/10.31392/ONP.2786-6890.10(1).2026.05
14. Іваннікова, М., Карпенко, Н., Педченко, Н., Стрілець, В., & Бірта, Г. Академічна доброчесність у наукових дослідженнях. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. Серія «Економічні науки», 2025. №1 115, С.167-173. URL : https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-1-24
15. Кандюк-Лебідь С. Інклюзивна освіта у ЗВО як засіб інтеграції здобувачів освіти з інвалідністю у суспільство. *Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому суспільстві в умовах воєнного стану*: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 19 травня 2023 р. / За заг.ред. А.М. Старєвої; упоряд. А.В. Завгородній, С.В. Кандюк-Лебідь, О.А. Шевченко. Миколаїв: МІРЛ та МФК Університету «Україна», 2023. 386 с. С.88-90
16. Козинець А. О., Ягодзінський С. М. Академічна культура та доброчесність здобувачів як компетентісна складова їх професійного розвитку. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 77. 2024. С. 17-22. DOI **:** https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/77.2
17. Кравець Л. В. Стилістика української мови : навч.-метод. посіб. / Лариса Кравець, Єлизавета Барань ; за ред. Олександра Кордонця. Берегове : ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ ; Ужгород : РІК-У, 2022. 147 с.

18. Кулик О. Д. Методологія й організація фахових досліджень та академічна доброчесність : навч. посіб. [для здобувачів другого рівня вищ. освіти знань 01 ”Освіта / Педагогіка”, спец. 014 Серед. освіта (Укр. мова і літ.)] / О. Д. Кулик ; Ун-т ім. Г. Сковороди в Переяславі, Ф-т укр. та іноземн. філології, Каф. укр. лінгвістики і методики навчання. Переяслав : Домбровська Я. М., 2022. 370 с.
19. Мартинюк О. М. Академічне письмо (конспект лекцій): навчально-методичне видання. Луцьк : Вежа, 2021. 48 с.
20. Новак О. М., Литвин А. Ф., Лаун С. Ю. Основи наукових досліджень та академічна доброчесність: навч.-метод. посіб. для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 015 Професійна освіта (охорона праці), Переяслав (Київ.обл.): Домбровська Я. М., 2021. 470 с.
21. Олійник, І. В., Крамаренко, Т. В., & Грушка, В. В. До питання розвитку здатності до самоорганізації та самоменеджменту у майбутніх фахівців соціономічної сфери у процесі професійної підготовки в умовах змішаного навчання. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2025. №18. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.15446407
22. Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 504 с
23. Основи академічного письма: конспект лекцій для студентів усіх спеціальностей. Уклад.: М.Г.Маковій, О.М.Жовнір, І.Ю.Рєпіна, Л.Ф.Плотникова. Київ -Тернопіль: КНУБА-Ф-ОП Шпак В.Б., 2023. 61 с.
24. Основи академічної культури [Електронний ресурс] : електрон. метод. посібник до практичних занять з курсу для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 102 «Хімія» і другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» / уклад. Л. М. Солдаткіна. Одеса : Одес. національний університет ім. І. І. Мечникова, 2023. 103 с. URL : https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6428dbe0-09d1-45bd-88d8-3d8deaa03093/content
25. Поліщук Л., Гайдукевич К. Академічна культура закладів вищої освіти України. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. № 2, 2023. С. 28-35. DOI : https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2023.286871
26. Порохін О. Е. Електронний підручник як інструмент розвитку самостійності студентів в умовах дистанційного навчання. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей XX Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Київ, 24–26 квітня 2023 р.). К.: Університет «Україна», 2023. 613 с. С.83-84
27. Прокоф’єва Л. Б. Формування академічної культури: особливості професійної взаємодії в умовах воєнного стану. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 91. Том 2. 2026. С. 143-148. DOI : https://doi.org/10.32782/ip/91.2.24
28. Попова О., & Сапранкова К. Академічна культура як система цінностей та норм у закладах вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Scientific Collection «InterConf»*, 2023. №181, С. 170-172. URL : https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/4879

29. Пугач В. Психологічні аспекти дистанційного навчання: мотивація, самоорганізація та підтримка студентів. *Педагогіка безпеки*, Том 10, № 1, 2025. С. 26-32. URL : https://pedbezpeka.vntu.edu.ua/index.php/pb/article/view/204/150
30. Різун Л. Супровід осіб з інвалідністю в закладах освіти. *Сучасні технології розвитку людини в інтегрованому суспільстві в умовах воєнного стану*: Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Миколаїв, 19 травня 2023 р. / За заг.ред. А.М. Старєвої; упоряд. А.В. Завгородній, С.В. Кандюк-Лебідь, О.А. Шевченко. Миколаїв: МІРЛ та МФК Університету «Україна», 2023. 386 с. С.151-155
31. Семеніхіна О., Удовиченко О., Удовиченко І. Академічна культура та її розвиток у закладах вищої освіти в ретроспективі та порівнянні. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2024, № 1-2 (135-136). С. 207-219. URL : https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/12/%D0%A1%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%96%D1%85%D1%96%D0%BD%D0%B0.pdf
32. Українська мова: офіційно-діловий та науковий стилі : навчальний посібник / автор-укладач Г. В. Гайович. Київ : ІДУ НД ЦЗ, 2024. 228 с.
33. Фенцик О. М. Формування академічної культури студентів у процесі здійснення дослідницької діяльності. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 28, 2020. С. 241-244. DOI : https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/28.46
34. Хамітов Н. В. Академічна доброчесність як виклик, вимога і воля: контексти філософської антропології, етики й філософії освіти / Н. В. Хамітов. *Філософія освіти*. 2023. № 29(2). С. 27-47. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhilEdu_2023_29%282%29__4
35. Шамрай А. В. Важливість підготовки інформаційно-аналітичних документів. *Молодь: освіта, наука, духовність*: тези доповідей XX Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (м. Київ, 24–26 квітня 2023 р.). К.: Університет «Україна», 2023. 613 с. С.90-91
36. Шестакова С., Сухомлинова О., Задоріна О. Академічна доброчесність: практика дотримання у зарубіжних країнах. *Молодь і ринок*, № 9 (217), 2023. С. 87-91. DOI: https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.287676
37. Шехавцова С. О. Академічна доброчесність у педагогіці та закладах вищої освіти України в умовах війни / С. О. Шехавцова. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка: Педагогічні науки. 2025. № 1, С. 113-118. URL : https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11320/14.%20Shekhavtsova.pdf?sequence=1&isAllowed=y
38. Шинкарук О. Сутність поняття «академічна доброчесність» в інтерпретації сучасних дослідників. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 64, том 2, 2023. С.376-380. DOI https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-60
39. Яворська Т.М. Самоорганізація особистості як чинник професійно-особистісного розвитку здобувачів освіти. Інформація та соціум. 2024. ***С.*** 139-142. URL : https://jias.donnu.edu.ua/article/view/16328
40. Як допомогти студентам й аспірантам досліджувати доброчесно? Бюлетень

«Академічна доброчесність». Випуск№ 27, 2022. URL : https://www.skeptic.in.ua/wp-content/uploads/Integrity-bulletin-27.pdf

Статті викладача та здобувачів освіти

1. Мисак О.І. Генеза міжнародно-правової відповідальності як виду юридичної відповідальності. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 84. К.: Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. НАН України 2019. С. 4 – 14 (збірник включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus international (Варшава, Польща; статті збірника прирівнюються до публікацій у зарубіжних фахових виданнях)
2. Мисак О.І. Юридична відповідальність: проблеми системного розуміння. Науковий вісник УжНУ. Серія «Право». № 59. 2019. 51-55. (збірник включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus international Варшава, Польща; включено до українських наукових видань, які визнані базовими за секцією «Право», згідно з рішенням протоколу засідання Наукової ради МОН України від 26.07.2017 р. (додаток № 7).
3. Мисак О.І. Юридична природа та особливості правового регулювання договору будівельного підряду Подільський науковий вісник. № 4. 2019. С. 112 – 118.
4. Мисак О.І. До питання про понятійно-категоріальний апарат міжнародно-правової відповідальності. Право і суспільство. № 6-2. Ч.1 2020. 29-34.
5. Мисак О.І,Олійник О.М., Ваколюк Г.М. Доктринальні аспекти юридичної відповідальності та міжнародно-правової відповідальності як одного з її видів. Електронне наукове фахове видання категорії Б.Юридичний науковий електронний журнал. №12. 21.12.2021. С. 45-48. На підставі Наказу Міністерства освіти та науки України № 409 від 17.03.2020 р. (додаток 1) журнал внесений до переліку фахових видань категорії «Б» у галузі юридичних наук (081 Право, 262 Правоохоронна діяльність, 293 Міжнародне право) Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща).
6. Мисак О.І. Ообливості правової регламентації цивільно- правового договору гарантії. Подільський науковий вісник. 2023. №2.
7. Мисак О.І, Мудрик А.А. До питання про сімейні правовідносини у контексті сімейного законодавства України та країн європейського союзу Ускладнені іноземним елементом. «Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія» наукове фахове видання категорії Б. Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща) Том 36/2025. С.138-145.
8. Мисак О.І, Савенко В.О. Генеза договору підряду: від римського права до української цивілістики за умов воєнного стану. Електронне наукове фахове видання категорії Б. Юридичний науковий електронний журнал. №3/2025. С. 161-163.

8.4. Інформаційні ресурси

1. 15 кроків для розвитку доброчесної освіти. Освітній омбудсмен України. https://eo.gov.ua/15-krokiv-dlia-rozvytku-dobrochesnoi-osvity/2022/11/02/
2. Автоматичне оформлення джерел використаної літератури. URL: https://vak.in.ua/
3. Академічна доброчесність. URL: http://surl.li/beygp
4. Академічне письмо та бібліографія. URL: bibliosynergy.ula.org.ua/index.php/proekt1.
5. Державна науково-технічна бібліотека України. URL:http://www.gntb.n-t.org
6. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського. URL: www.nbuv.gov.ua/
7. Національна парламентська бібліотека України, каталог книжкових та спеціальних видань (з 1995 року). URL: http://catalogue.nplu.org
8. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: https://lnk.ua/7BNBf0JUX
9. Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP). URL: https://academiq.org.ua/pro-proekt/proekt-v-universytetah/

8.5. Сертифікаційні програми (електронні курси)

1. Школа академічної доброчесності Київського столичного університету імені Бориса Грінченка. URL: https://kubg.edu.ua/informatsiya/naukovtsyam/naukove-tovarystvo-studentiv-aspirantiv-doktorantiv-i-molodykh-vchenykh/shkola-akademichnoi-dobrochesnosti/417-pro-proiekt/6435-shkola-akademichnoi-dobrochesnosti-kyivskoho-universytetu-imeni-borysa-hrinchenka.html

8.6. Фахові періодичні видання України з освітньої компоненти

В Україні немає одного спеціалізованого фахового видання виключно з «ОСНОВ НАВЧАННЯ, НАУКОВОГО ПОШУКУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ», однак теми цього освітнього компонента висвітлюються в широкому спектрі наукових журналів.

8.7. Універсальні та спеціалізовані інформаційні системи і програмні продукти для опанування освітнього компонента.

Програмне забезпечення	Призначення	Умови використання (вільний доступ в Інтернеті, згідно договору, придбані ліцензії тощо)
Microsoft Word	для створення та редагування документів	придбані ліцензії
Google Chrome	отримання доступу до інформації з Інтернету	вільний доступ в Інтернеті
PowerPoint	для створення слайдових презентацій	придбані ліцензії

Prezi	для створення інтерактивних презентацій в режимі онлайн	вільний доступ в Інтернеті
Canva	для створення презентацій	вільний доступ в Інтернеті
Microsoft Excel	для обробки даних	придбані ліцензії
ZOOM	для відеоконференцій, обміну повідомленнями та спільного використання документів	вільний доступ

9. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Форми занять	**Наявне матеріально-технічне забезпечення**	**Необхідне матеріально-технічне забезпечення**
Лекція	власний ноутбук	проєктор
Практичне заняття	наочні та роздаткові матеріали	Проєктор, приміщення з доступом до Інтернету.